

Den mannlige offerrollen

*En intervjustudie av menn som opplever
vold fra kvinnelig partner.*

Line Bjerkeseth

Masteroppgave i sosiologi

UNIVERSITETET I OSLO

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Mai 2010

© Line Bjerkeseth

År: 2010

Tittel: Den mannlige offerrollen

Forfatter: Line Bjerkeseth

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne oppgaven handler om menn som har blitt utsatt for vold fra en kvinnelig partner. Studien er basert på empiri fra kvalitative intervjuer med fem informanter. Det jeg ønsker å diskutere er hvordan mennene opplever å bli utsatt for vold fra en kvinnelig partner og hvordan de håndterer dette. Den mannlige idealrolle er ikke kompatibel med rollen som offer, og muligens enda mindre kompatibel dersom utøverer er en kvinne. Som en følge av dette er det grunn til å tro at menn som opplever å bli utsatt for vold fra en kvinnelig partner vil oppfatte seg selv, eller være redd for at andre skal oppfatte dem, som umannlige. Jeg benytter meg derfor av begrepsparet mannlighet og umannlighet for å belyse mennenes opplevelser. Claes Ekenstam og Jonas Liliequist viser hvordan det som i kulturen blir oppfattet som mannlige, samtidig konstituerer umannlighet. Mannlighet er ikke noe som er gitt en gang for alle. Derfor må menn hele tiden bekrefte sin egen mannlighet slik at de ikke faller ned i umannlighet. I tillegg benytter jeg meg av ulike forståelser av offerbegrepet. Jeg trekker veksler på Kristin Skjørten og Margareta Hydén for å fremstille et aktivt offer i kontrast til et mer passivt offer som fremstilles av blant annet Eva Lundgren. Videre benytter jeg litteratur om kvinnemishandling, og setter disse funnene opp mot mennene i mitt utvalgs fortellinger.

Analysen består av tre kapitler. I det første kapitlet viser jeg hvordan volden utviklet seg som en prosess og hvordan mennene reagerte på dette. Mennene brukte lang tid på å definere handlingene som vold, noe som kan forklares med at partnervold mot menn i stor grad er en fraværende diskurs i dagen samfunn. En annen årsak kan være at volden oppleves som en trussel mot deres mannlighet. Jeg finner at mennene fortolker og presenterer volden på en slik måte at den i mindre grad truer deres selvfølelse som menn. Dette gjør de ved at de, i lang tid, definerte volden som noe annet enn vold. I tillegg nedtoner de som har opplevd fysisk vold betydningen av det de har opplevd. Til slutt avviser mennene at de var redde for sine partnere.

I det andre analysekapitlet belyser jeg hvilke mestringsstrategier mennene benyttet seg av mens de var i forholdet. Jeg finner at de brukte mange av de samme strategiene som kvinner benytter, og at funksjonen av disse også i stor grad er den samme. De viser at de ikke godtar å bli behandlet på en nedverdiggende måte og fremstiller seg selv som handlende og kompetente personer, i stedet for passive og hjelpeløse. De nyanserer altså sin offerposisjon.

I det siste analysekapitlet diskuterer jeg hva slags offerrolle mennene inntar. Jeg finner at mennenes oppfattelse av mannlighet ikke er kompatibel med deres oppfattelse av et offer.

Som en følge av dette er det grunn til å tro at mennene er engstelige for å bli oppfattet som umannlige. De minsker dette problemet ved å, på ulike måter ta avstand fra eller konstruere offerrollen slik at den i mindre grad truer deres selvfølelse som menn. Tre av mennene inntar en relasjonell offerrolle. De ser på seg selv som et offer, men kun i relasjon til sine tidligere partnere, og ikke som en beskrivelse av dem som personer. De to siste mennene avviser totalt både at de var eller er ofre. De oppfatter offerrollen som så negativ at de ikke vil at noe ved deres identitet skal kobles til den.

Forord

Det er flere personer jeg bør takke som har bidratt til denne oppgaven. For det første vil jeg takke de fem mennene som lot seg intervjuet. De er modige menn som tør å stå frem med sine historier. Videre vil jeg takke mine to kunnskapsrike veiledere Jørgen Lorentzen og Kari Stefansen. Jeg vil også takke Aud Bjerkeseth og Ida Lodding Gabrielsen for korrekturlesning. Til slutt vil jeg takke gjengen på pauserommet som har kommet med gode faglige innspill og som har gjort dette til et hyggelig år.

Oslo, mai 2010

Line Bjerkeseth

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema og kontekst.....	1
1.2	Valg av perspektiv	2
1.3	Problemstillinger	2
1.4	Vold	2
1.5	Den videre gangen i oppgaven	8
2	Tidligere forskning	10
2.1	Vold i nære relasjoner.....	10
2.2	Partnervold.....	11
2.3	Forekomsten av partnervold	12
2.4	Offeropplevelser	14
2.5	Hjelpeinstansers oppfattelser.....	15
2.6	Oppsummering	16
3	Teoretiske perspektiver	17
3.1	Maskulinitet og mannlighet	17
3.2	Offerforståelsen	24
3.3	Menn som ofre.....	29
3.4	Oppsummering	30
4	Metode.....	31
4.1	Det kvalitative forskningsintervjuet	31
4.2	Utvalg	32
4.3	Intervjuguide.....	33
4.4	Intervjusituasjonen.....	34
4.5	Metodiske utfordringer og etikk	35
4.6	Analysen	37
4.7	Arbeidets kvalitet.....	38
4.8	Refleksjoner rundt intervjuene og forforståelser	39
5	Presentasjon av mennene	41
5.1	Kristian	41
5.2	Trond	41
5.3	Frode.....	42

5.4	Anders.....	42
5.5	Stian.....	42
6	Volden som prosess.....	44
6.1	Den første fasen.....	44
6.2	Den første volden.....	45
6.3	Normalisering av volden?.....	46
6.4	Hvordan mennene blir påvirket av volden.....	48
6.5	Menneses fortolkning av volden.....	50
6.6	Erkjennelsen.....	51
6.7	Fraværet av voldsdefinisjon.....	52
6.8	Opprettholdelse av en mannlig identitet?.....	54
6.9	Oppsummering.....	57
7	Mestringsstrategier.....	58
7.1	Defensive strategier.....	59
7.2	Offensive strategier.....	62
7.3	Hvorfor går de ikke?.....	69
7.4	Hvorfor går de?.....	71
7.5	Motmakt som nyansering av offerposisjonen.....	72
7.6	Oppsummering.....	75
8	Det mannlige offer.....	76
8.1	Menneses refleksjoner rundt mannlighet.....	77
8.2	Menneses refleksjoner rundt offerrollen.....	79
8.3	Definerer mennene seg selv som ofre?.....	81
8.4	Ideelle ofre?.....	82
8.5	Har mannligheten blitt svekket?.....	84
8.6	En mannlig offerrolle.....	85
8.7	Oppsummering.....	88
9	Avslutning.....	89
9.1	Sentrale funn.....	89
9.2	Oppgavens fokus.....	90
9.3	Mannlige versus kvinnelige ofre.....	91
9.4	Videre forskning.....	93
9.5	Avsluttende kommentarer.....	93

Litteraturliste	95
Vedlegg	102
Vedlegg 1: Introduksjonsbrev	102
Vedlegg 2: Intervjuguide.....	104

1 Innledning

Denne oppgaven handler om hvordan menn opplever å bli utsatt for vold fra en kvinnelig partner. For å belyse dette har jeg benyttet meg av kvalitative intervjuer med fem menn som har opplevd vold fra en kvinnelig partner. Jeg har rekruttert mennene litt forskjellige steder. Gjennom Reform resurssenter for menn, et krisesenter og gjennom nettverk.

1.1 Tema og kontekst

I løpet av sosiologistudiet har jeg vært innom avvikssosiologi, og jeg har lenge hatt en interesse for temaet vold i nære relasjoner. Gjennom media hører man stort sett om kvinnemishandling når det er snakk om vold i nære relasjoner og jeg var derfor lenge innstilt på å skrive noe om dette. Gjennom en samtale med Reform, fikk jeg imidlertid vite litt om menn som ofre for partnervold. Dette vekket min interesse og jeg bestemte meg derfor for å skrive om hvordan menn opplever det å bli utsatt for vold fra en kvinnelig partner.

Vendepunkt er regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner for perioden 2008-2011. Denne legger vekt på at regjeringen skal arbeide for at ofrene får den hjelpen de har behov for, og at alle som har blitt utsatt for dette skal ha et tilfredsstillende hjelpetilbud. Kunnskapen om hjelpeapparatet skal bli bedre, og vold i nære relasjoner skal gjøres mer synlig (Barne- og likestillingsdepartement, 2008:128). Siden 1970-tallet har det blitt utført en rekke studier om kvinnemishandling (Pape og Stefansen, 2006:207-208). Gutter og menn som ofre for vold i nære relasjoner har derimot blitt lite tematisert både i forskningen og i politikken. Fokuset er som regel rettet mot kvinner fordi det er de som utgjør flertallet når det gjelder ofre. Samtidig viser studier at også menn utsettes for denne typen vold (Haaland, Clausen, og Schei, 2005).

Fordi vold i nære relasjoner er et samfunnsproblem, er det også et område som har sosiologisk relevans. Pierre Bourdieu (1993:9) beskriver sosiologi som en vitenskap som forstyrrer. Med det mener han at sosiologiens oppgave er å frembringe en bedre forståelse av den sosiale verden, men også avdekke fenomener som forsøkes undertrykt og skjult. Menn som ofre for partnervold har lenge vært usynlig og minimalisert, men de siste årene har det blitt mer fokus rundt dette temaet både i forskningen og i politikken. Fra januar 2010 kom dette blant annet til uttrykk ved at menn fikk lovfestet rett til krisesentertilbud.

1.2 Valg av perspektiv

Denne undersøkelsen handler om menns subjektive opplevelser av å bli utsatt for vold fra en kvinnelig partner. Dette betyr at jeg kun trekker frem den ene parten i et interaksjonsforhold hvor flere parter er til stede. En viktig begrensning ved undersøkelsen er dermed at kvinnene i disse forholdene ikke kommer til ordet. At jeg ser opplevelsene gjennom mennenes øyne betyr videre at jeg har et kjønnsperspektiv på oppgaven, og at det er et mannsperspektiv som blir anlagt. Dette behøver imidlertid ikke være noe problem så lenge man er klar over hvilket perspektiv man har valgt og hva man dermed kan si noe om. Jeg kan kun si noe om mennene i mitt utvalgs opplevelser.

1.3 Problemstillinger

Min hovedproblemstilling er:

- Hvordan opplever og håndterer menn å bli utsatt for vold fra en kvinnelig partner?

I tillegg har jeg følgende underspørsmål:

- Hvordan fortolker mennene volden og hvilken funksjon har denne fortolkningen? Dette belyser jeg i kapittel seks.
- Hvilke mestringsstrategier benytter mennene seg av og hvilken funksjon har disse? Dette belyser jeg i kapittel syv.
- Hvilken offerrolle inntar mennene? Dette belyser jeg i kapittel åtte.

Flere forskere, blant andre Torbjørn Herlof Andersen (2001:29), hevder at den mannlige idealrollen ikke er kompatibel med rollen som et offer. Muligens er den enda mindre kompatibel dersom utøveren er en kvinne. Jeg ønsker å finne ut hvordan mennene i mitt utvalg håndterer dette problemet.

1.4 Vold

Erling Sandmo (1999) viser hvordan synet på vold utviklet seg i første halvdel av 1600-tallet. Før den tid ble det vi i dag oppfatter som vold forstått som en rekke handlinger uten noen

fellestrekk. Folk slo sine barn og ektefeller og kamerater sloss og drepte hverandre uten at disse handlingene ble definert som samme fenomen. Kristin Skjørten (1994:116-117) forteller at lovverket i forskjellige land på 1600-tallet ga mannen rett til å straffe sin hustru ved hjelp av fysisk vold. Avstraffelse og oppdragelse ble sett på som et vesentlig motiv bak denne volden. I Norge ga Christian den 5.s lov av 1687 husbonden rett til fysisk avstraffelse av tjenerne og av hustruen. Denne retten ble opphevet i 1891. Voldsbegrepet har gjennomgått en stor endring siden den gang, og som Flemming Balvig (2000) påpeker er det fortsatt i endring. Sannsynligvis vil det også alltid være i endring. Handlinger som i dag blir karakterisert som vold, ble for noen tiår siden ikke oppfattet som vold. Fra opprinnelig å være nokså ensidig rettet mot aggressive handlinger, har vold i tiltagende grad blitt begrepsfestet gjennom sine virkninger (Balvig referert i Hjemdal, Pape, og Stefansen, 2004:10).

1.4.1 Definisjon av vold

Det er vanskelig å komme med en klar definisjon av hva vold er. Vold kan defineres smalt som kun fysisk vold, eller bredt med mange ulike komponenter. Per Isdal (2000) sier det er en utbredt oppfatning av at vold er enhver bruk av fysisk makt for å skade andre. Definisjonen er imidlertid mangelfull fordi vold blir redusert til fysiske handlinger og det forutsettes at utøveren har et ønske om å skade den andre. Isdal mener derimot at målet med vold ofte ikke er å skade den andre fysisk, men å oppnå makt og dominans. Mogens Møller (2000:34) har en bred definisjon på vold. Han ser på vold som en maktutøvelse innenfor en sosial og materiell sammenheng:

Vold er for meg en særegen fysisk, psykisk og/eller sosial virksomhet med en destruktiv bruk av kraft og metoder (for eksempel makt- og hersketeknikker) der målet eller motivet med handlingen kan være å skade, krenke, passivisere, utmanøvrere eller uskadeliggjøre en annen. [...] Bruk av vold er en form for maktanvendelse mot en persons integritet og frihet, der ulike makt og herskemetoder brukes for å undertrykke eller nedvurdere ham eller henne.

Isdal (2000:35-36) har en liknende definisjon: ”Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handling skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.” Isdal fokuserer her på handlingen i seg selv og dens konsekvenser. Volden er en relasjonell handling, hvor essensen er makt. Videre er volden funksjonell og målet er å påvirke den andre personen, men ikke nødvendigvis å skade den. Videre i oppgaven vil jeg støtte meg på Isdal og Møllers definisjoner. Disse definisjonene er mest hensiktsmessige for meg siden de tar med offerets

opplevelse av volden. Videre har mennene i mitt utvalg i størst grad blitt utsatt for psykisk vold, noe disse definisjonene tar høyde for.

1.4.2 Hvem skal definere vold?

Ulike personer vil ofte definere forskjellige handlinger som vold. Som Møller (2000:35) påpeker vil den som utøver skadehandlingen og den som er offer for den forstå og definere hendelsen ulikt. Nils Christie nevner fire forhold som påvirker hvorvidt man definerer en handling som vold eller ikke; intensjon, midler eller redskap, ytre ramme om situasjonen og virkning. Ulike parter vil legge vekt på ulike forhold. Noen vil for eksempel hevde at det kun er vold dersom intensjonen er voldelig. Andre vil hevde at det viktigste kjennetegnet er redskapene som benyttes, mens andre igjen vil legge vekt på konteksten og virkningene for offeret (Christie, 1975:65-66). Som Isdal (2000:37-38) påpeker ligger det mye makt i å definere et begrep. Han foreslår tre muligheter til hvem som skal kunne definere en handling som vold. På den ene siden kan den som utøver handlingen bestemme om han eller hun har utøvd vold. De fleste vil, dersom de er ærlige med seg selv, være klar over hvorfor de handlet på den måten de gjorde. Man kan imidlertid ikke være sikker på at voldsutøveren er fullt ut bevisst sine motiver og handlinger. Samtidig kan voldsutøveren ha sterke egeninteresser til ikke å definere handlingen som vold. På den annen side kan den som volden utøves mot, altså offeret, bestemme om handlingen er voldelig eller ikke. Man kan argumentere for at offerets opplevelse av handlingen er en sikrere indikator enn utøverens. Allikevel vil også denne muligheten inneholde såpass mange feilkilder at det ikke er holdbart. Det kan for eksempel hende at offeret har liten bevisst opplevelse av egen angst eller smerte. Videre kan offeret ha egeninteresser i å definere en handling som voldelig. Den tredje muligheten Isdal nevner er at en reell eller fiktiv utenforstående observatør kan observere handlingen, konteksten, hensikten og effekten og ut i fra dette bestemme om handlingen kan karakteriseres som vold. En slik utenforstående kan være politiet eller rettsvesenet. Det er lovene som i stor grad bestemmer hva som regnes som vold og hva som ikke regnes som vold i et samfunn. Forskere har imidlertid påpekt at det ofte er en diskrepans mellom hva domsstolene oppfatter som vold og hva ofrene selv oppfatter som vold (Hydén, 1995; Stefansen og Smette, 2006). Et annet problem med denne tilnærmingen er at vold i nære relasjoner som regel holdes skjult for omverdenen. I tillegg til å støtte meg på Isdal og Møllers definisjoner, vil jeg legge vekt på offeret sitt perspektiv når det gjelder å definere om en handling er voldelig eller ikke. Grunnen til det er at det er mennenes opplevelser og erfaringer som diskuteres. Volden blir

dermed sett på som en subjektiv opplevelse der det de opplever er reelt for dem. I tillegg mangler jeg informasjon om utøverens opplevelser.

Mennene i mitt utvalg har blitt utsatt for mer psykisk enn fysisk vold. Allikevel vil jeg benytte meg av vold som en samlebetegnelse på deres opplevelser. Der det er nødvendig vil jeg presisere om det er snakk om fysisk eller psykisk vold.

1.4.3 Ulike typer vold

Som Isdal og Møller tar høyde for dreier vold seg om mer enn kun fysisk maktbruk. Vold er ifølge Møller en aggressiv maktutøvelse på flere nivåer. Fysisk vold omhandler vold mot en persons kropp. Denne voldsformen er direkte og kan etterlate påviselige skader. Den psykiske volden har en persons psyke, tankevirksomhet og følelser som direkte eller indirekte mål: ”Metodene som brukes kan være alt fra ukvemsord og rå, verbale utfall, til latterliggjøring, trusler, plaging og psykisk terror” (Møller, 2000:36). Et trekk ved psykisk vold er at den ofte er vanskelig å oppdage både for den som blir utsatt for det og for den som utøver den. I tillegg kan det være problematisk for andre å oppdage den fordi den ofte ikke gir noen synelige skader (Askeland, Strand, og Sætre, 2002; Jareg og Askeland, 1995). Det kan være vanskelig å skille fysisk og psykisk vold fra hverandre. Fysisk vold gir ofte utslag i psykisk ubehag og psykisk vold kan gi fysiske ubehag (Møller, 2000). De ulike typene vold henger altså tett sammen og påvirker hverandre vekselvis. Skjørten legger til at den psykiske volden alltid er til stede i et mishandlingsforhold, mens den fysiske volden kun opptrer periodevis (1988). I tillegg til fysisk og psykisk vold nevner Isdal seksuell vold, materiell vold, latent vold og motvold (2000). Volden skifter uttrykksform i ulike situasjoner og relasjoner, men målet er alltid det samme, nemlig å skremme, ydmyke og knuse en annen person (Møller, 2000:36). Vold vil alltid inneholde makt (Isdal, 2000). Dette betyr at den som utøver vold vil oppnå makt over den volden utøves over. Menn har tradisjonelt hatt mer makt enn kvinner. I denne oppgaven dreier det seg derimot om forhold hvor det er kvinnen som har makten. Det tradisjonelle maktforholdet er altså snudd på hodet.

I tillegg til å skille mellom ulike typer vold, kan man skille mellom vold som forekommer på ulike arenaer. Offentlig vold er voldshandlinger som utføres på offentlige steder. Denne volden blir som regel rapportert og offentliggjort. Den private volden foregår derimot skjult for omverdenen, som oftest i hjemmet til de den berører. Et kjennetegn ved den private

volden er at den som regel ikke offentliggjøres. Dette fører til at volden kan opprettholdes (Jareg og Askeland, 1995:1-2).

1.4.4 Partnervold

Det er partnervold som behandles i denne oppgaven. Jeg oppfatter partnervold som vold mellom voksne mennesker som er i et intimt og seksuelt forhold. Videre var mennene i mitt utvalg enten gift eller samboende med kvinnen som utøvde vold. Isdal sier at vold er spesielt ødeleggende når den kommer inn i nære relasjoner. Dette gjelder både mens volden pågår og etter at den har opphørt. Årsaken til det er blant annet at volden bryter ned grunnleggende forutsetninger for å ha det godt med seg selv og andre. Videre er partene gjensidig avhengig av hverandre, noe som fører til at de må forholde seg til hverandre også etter voldshendelsen. På denne måten blir volden en del av forholdet (Isdal, 2000).

Michael Johnson deler begrepet partnervold opp i ulike elementer. Den første typen er episodisk partnervold. Dette er vold som utøves som en respons på konflikter som måtte oppstå i parforholdet. Den blir sett på som midlertidig tap av kontroll, er ofte av mindre alvorlig karakter og det er både menn og kvinner som utøver den. Det viktigste med denne typen vold er at den ikke er koplet til et generelt mønster av kontroll og makt. I motsetning til episodisk partnervold nevner Johnson patriarkalsk terrorisme. Denne typen vold handler ikke bare om psykisk og fysisk terror, men også om menn som benytter seg av mange undertrykkelsesstrategier for å oppnå makt og kontroll over partneren sin. Det er i all hovedsak menn som utøver denne typen vold. En tredje form for partnervold er voldelig motstand. Dette dreier seg om en fysisk maktbruk som har karakter av selvforsvar eller gjengjeldelse. Den ene parten er både voldelig og kontrollerende, mens den andre kun er voldelig. Ifølge Johnson er det stort sett kvinner som utøver selvforsvar (Johnson, 2008:7-12). Johnson har i de senere år lansert to nye typer partnervold. Den ene er gjensidig voldelig kontroll. Her er begge parter både voldelige og kontrollerende. Den andre er separasjonstilskyndet vold. Det som karakteriserer denne typen vold er at den første voldsepisoden skjer i forbindelse med et brudd. Utøveren har ingen historie om vold eller kontroll mot partner tidligere, men den voldelige handlingen kan ses på som en reaksjon på bruddet (Johnson sitert i Sogn og Hjemdal, 2009:23-24). Jeg mener Johnsons oppdeling er god idet den viser at partnervold kan dreie seg om ganske ulike fenomener. Mennene i mitt utvalg har i størst grad blitt utsatt for det som kan defineres som episodisk partnervold. Med

unntak av en er det ingen av mennene som har opplevde alvorlig fysisk vold. Det blir imidlertid feil å hevde at den psykiske volden de har opplevd bærer preg av midlertidig tap av kontroll. De har vært utsatt for sterk kontrollering og har i lang tid opplevd å bli undertrykt av partneren sin. Det er derfor vanskelig å plassere volden mennene har opplevd innefor en av Johnsons elementer.

1.4.5 Kvinners vold versus menns vold

Gjennom hele oppgaven benytter jeg meg av en del litteratur om kvinnemishandling for å belyse mine funn om mennenes offeropplevelser. En viktig årsak til dette er at det finnes lite litteratur om menn som ofre for partnervold. Ulike teoretikere, deriblant Lundgren, vil allikevel hevde at dette ikke er mulig fordi man ikke kan sammenligne menn og kvinners vold. Skjørten hevder for eksempel at det er så store forskjeller på menn og kvinners vold at de må behandles som to ulike fenomener. Grunnen til det er at menn i kraft av sin fysiske styrke oppnår mer makt over kvinner. Kvinner innordner seg, i større grad enn menn, partnerens ønsker og behov for å unngå flere voldshandlinger. På den måten blir ellers like voldshandlinger oppfattet ulikt avhengig av om man er mann eller kvinne (Skjørten, 1994:127-129). Menns fysiske overlegenhet vil også føre til at de er i stand til å skade kvinner mye mer enn det kvinner kan skade menn. Dette kan føre til at kvinner føler en større frykt enn det menn gjør. Thomas Haaland og Sten-Erik Clausen bekrefter dette. De finner at menn og kvinner reagerer ulikt på det å bli utsatt for vold fra en partner. Mens kvinner legger vekt på at de føler sinne, redsel og håpløshet, legger menn mest vekt på at de opplever situasjonen som håpløs (Haaland og Clausen, 2005a:103). Det kan altså virke som om kvinner i større grad enn menn opplever redsel som en følge av volden.

Et annet problem er at kvinnene i den litteraturen jeg har benyttet, har blitt utsatt for mer alvorlig fysisk vold enn det mennene i mitt utvalg har blitt. Kvinnene har i stor grad blitt både fysisk og psykisk mishandlet, mens mennene i mitt utvalg i størst grad har blitt utsatt for psykisk vold. Det blir derfor ikke helt sammenlignbare fenomener. Felles for mannlige og kvinnelige ofre er imidlertid at volden finner sted innenfor et kontrollregime, som fører til at deres hverdag blir påvirket i stor grad. Det er også andre aspekter som gjør det mulig å sammenligne mannlige og kvinnelige ofre. Gjennom oppgaven viser jeg at mennene i mitt utvalg opplever mye av det samme som kvinner som blir utsatt for vold. De blir ikke fysisk skadet eller opplever frykt i samme grad, men de opplever at deres selvfølelse blir skadet.

Som en følge av dette, nedtoner de volden og viser motvilje mot å definere seg som et offer. I tillegg opplever de en rekke langtidsvirkninger som angst og depresjoner. Disse punktene støttes av litteratur om kvinnemishandling (Hydén, 1995; Skjørten, 1994). I tillegg viser jeg at mennene benytter mange av de samme mestringsstrategiene som kvinner gjør. Målet med strategiene er også i stor grad det samme, nemlig å opprettholde sin egen selvfølelse (Hydén, 1995).

Poenget med denne oppgaven er ikke å undersøke om menn og kvinner blir like mye skadet som en følge av partnervold. Jeg har heller ikke hatt som mål å undersøke om menn og kvinners vold kan behandles som samme fenomen eller ikke. Vold mot kvinner er et mer utbredt problem enn vold mot menn, og kvinner blir i større grad alvorlig fysisk skadet. Poenget med denne oppgaven har derimot vært å belyse menns offeropplevelser. Ut i fra dette mener jeg det er forsvarlig å benytte litteratur om kvinnemishandling for å belyse mine funn.

1.5 Den videre gangen i oppgaven

I kapittel to går jeg gjennom ulike studier av vold i nære relasjoner. Jeg viser hvordan fokuset på vold i nære relasjoner har utviklet seg de siste tiårene. Den feministiske tradisjonen satte, på 70-tallet, fokus på kvinnemishandling slik at dette problemet ble satt på den politiske dagsorden. Parallelt med denne tradisjonen satte familievoldsforskerne fokus på at også kvinner utfører vold mot sine partnere. Som nevnt finnes det få studier som kun fokuserer på menn som ofre for partnervold, og nesten ingen av disse er kvalitative studier.

I kapittel tre presenterer jeg mine teoretiske valg. Jeg benytter meg av begrepsparet mannlighet og umannlighet. Claes Ekenstam og Jonas Liliequist gir gode beskrivelser av hvordan det samfunnet oppfatter som mannlig kan føre til at menn som ikke klarer å leve opp til dette idealet, kan oppfatte seg selv, eller bli oppfattet av andre, som umannlige. I tillegg presenterer jeg ulike forståelser av offerrollen. Denne gjennomgangen viser at den mannlige idealrollen ikke er kompatibel med rollen som et offer.

I kapittel fire tar jeg for meg de valgene jeg har gjort når det gjelder den metodiske tilnærmingen. Oppgaven er basert på kvalitative intervjuer av fem menn som har vært i et forhold hvor de har blitt utsatt for vold fra en kvinnelig partner.

I kapittel fem og videre til og med kapittel åtte presenterer jeg de fem mennene jeg har intervjuet og deres forståelse av det å være et offer for fysisk eller psykisk vold. Analysedelen består av tre kapitler som besvarer de tre underspørsmålene. Jeg viser at den mannlige idealrollen ikke er kompatibel med rollen som voldsoffer, og at dette fører til at mennene i mitt utvalg fortolker sine opplevelser på en slik måte at de i mindre grad truer deres selvfølelse som menn. Videre nyanserer de sin offerposisjon ved å benytte seg av ulike mestringsstrategier samtidig som de konstruerer en offerposisjon som i større grad samsvarer med deres oppfattelse av seg selv som menn.

I kapittel ni repeterer jeg hovedfunnene mine. Videre diskuterer jeg hva det vil si for mine funn at jeg har anlagt et mannsperspektiv på oppgaven. Jeg diskuterer også på hvilke områder menn og kvinners offeropplevelser skiller seg fra hverandre og på hvilke områder de er like.

2 Tidligere forskning

Problematikken rundt kvinnemishandling har kommet mer frem i lyset de siste tiårene. Det har blitt gjennomført en rekke studier om dette fenomenet og problemet har blitt satt på den politiske dagsorden. Fokuset i denne oppgaven er på menns opplevelser av det å bli utsatt for vold fra en kvinne. I dette kapittelet skal jeg gjengi resultatene fra både kvantitative og kvalitative studier om partnervold. I tillegg skal jeg se på ulike hjelpeinstansers erfaringer. Jeg har begrenset meg til å se på kjønnsdimensjonen i studiene fordi det er mest relevant for min problemstilling.

2.1 Vold i nære relasjoner

Hilde Pape og Kari Stefansen påpeker at ”oppdagelsen” av kvinners utsatthet for vold i ekteskapet kan kobles til kvinnebevegelsens arbeid for å politisere og synliggjøre kvinners liv. Før 1970 fantes det ikke noe allment begrep om kvinnemishandling. Man visste at det fantes husbråk, men grep ikke inn fordi man mente det tilhørte privatlivets sfære.

Kvinnebevegelsens budskap var at kvinnemishandling var et alvorlig samfunnsproblem og det ble dermed foretatt en rekke studier om ofrenes opplevelser (Pape og Stefansen, 2006:207-208). Kristin Skjørten, Tore Bjørgo og Leif Petter Olaussen sier at opprettelsen av krisesentre for mishandlede og voldtatte kvinner førte til en mer omfattende og varig oppmerksomhet rundt denne problematikken. Studier utført på 80- og 90-tallet viste at familievold var et omfattende problem hvor kvinner og barn som oftest var ofrene mens menn som oftest var overgriperne. Forskerne forsøkte å forklare volden med generelle trekk ved samfunnet. Volden ble satt i sammenheng med tradisjonelle kjønnsrollemønstre og den generelle kvinneundertrykkelsen i samfunnet. Samtidig ble volden oppfattet som et rasjonelt handlingsmønster hvor målet for mannen var å få kontroll og makt over kvinnen. Skjørten m. fl. påpeker imidlertid at en slik rasjonell forklaring stemmer dårlig overens med dagens likestillingsorienterte samfunn. Menn har ikke lenger en legitim autoritet i familien og de patriarkalske verdiene står ikke lenger så sterkt som de gjorde tidligere. At vold i familien ofte holdes skjult for omverdenen og at menn ofte bagatelliserer volden kan tyde på at kvinnemishandling ikke er sosialt akseptert. Studier hevder imidlertid at de nye likestilte forventningene til samlivet lever side om side med de gamle patriarkalske verdiene (Skjørten, Bjørgo, og Olaussen, 1999). Ifølge FN er vold mot kvinner fortsatt sosialt akseptert mange

steder i verden (Lorentzen, 2005), og erfaringer fra politi, rettsvesen, helsetjenester for kvinner og krisesentre viser at flere tusen kvinner i Norge hvert år utsettes for vold fra ektefelle eller partner (Haaland, et al., 2005:22). Vold mot kvinner er altså et stort problem også i dagens samfunn.

2.2 Partnervold

Pape og Stefansen (2006:208-209) viser at parallelt med den feministiske tradisjonen som satte kvinnemishandling på den politiske dagsorden, har det vokst frem en mer kjønnsnøytral retning hvor voldsbruk blir betraktet som en måte både menn og kvinner kan reagere på når det oppstår en konflikt i forholdet. Familievoldsperspektivet er et vanlig navn på denne retningen som hevder at menn og kvinner utfører like mye partnervold. Dette har ført til en kontrovers mellom familievoldsforskere og feministiske forskere som hevder at det er flere menn enn kvinner som utfører partnervold. Som en følge av denne kontroversen har det oppstått ulike bilder av partnervold som fenomen. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom de ulike tradisjonenes bruk av definisjoner og begreper. Familievoldsforskerne benytter seg av begreper som partnervold og samlivsvold. Dette favner menns så vel som kvinners offeropplevelser i nære relasjoner. Feministene kritiserer disse begrepene fordi de skjuler voldens kjønnede karakter; det er flere kvinner som utsettes for denne typen vold og konsekvensene er langt verre for dem enn konsekvensene for menn. Derfor mener feministene at man må benytte seg av kjønns spesifikke begreper som kvinnemishandling. Pape og Stefansen hevder imidlertid at dersom man kun fokuserer på menns vold mot kvinner, blir menns offeropplevelser skjøvet ut i mørket som ”et ordløst, nærmest ikke-eksisterende fenomen.”

Pape og Stefansen (2004) hevder at en forklaring på forskjellene i forekomsttallene kan være at de ulike tilnærmingene fokuserer på ulike aspekter ved familie vold. Familievoldsforskerne benytter seg i stor grad av et spørsmålsbatteri som kalles for Conflict Tactics Scale (CTS). Disse studiene får, i større grad, frem kvinners vold fordi de fokuserer på hele befolkningen, mens de feministiske studiene ofte er rettet kun mot kvinner og fanger dermed kun opp menns vold. Johnson (1995) legger til at episodisk partnervold blir i størst grad fanget opp gjennom studier av normalbefolkningen, mens patriarkalsk terrorisme i større grad blir fanget opp i selekterte utvalg av mishandlede kvinner. Bruken av CTS har blitt kritisert fra flere hold. Kimmel hevder for eksempel at CTS verken tar hensyn til konteksten volden skjer innenfor

eller konsekvensene av volden. I tillegg skiller den ikke mellom ulike voldshandlinger; et klaps på kinnet og en knyttneve i ansiktet teller like mye. CTS utelater også seksuelle overgrep som det i stor grad er kvinner som blir utsatt for (Kimmel, 2002). Ifølge kritikerne behandler altså CTS vold kun som en konflikt uten å ta hensyn til verken kjønn, makt, kontekst eller alvorlighetsgrad. Dersom man ser på konsekvensene av familievold er det bred enighet blant forskerne om at menns vold mot kvinner er av mer alvorlig karakter enn kvinners vold mot menn (Askeland, et al., 2002:77-78).

2.3 Forekomsten av partnervold

Jeg skal nå gjengi resultater fra noen norske representative studier som tar for seg partnervold. Pape og Stefansen (2004) finner i sin undersøkelse om Oslobefolkningens utsatthet for vold at det er ytterst få som, ut fra egne vurderinger av voldsbegrepet, har blitt utsatt for fysisk partnervold det siste året. Forekomsten ligger på omtrent to prosent for både menn og kvinner. Kjønnforskjellene blir derimot større jo lenger tidsperspektiv man benytter. 12 prosent kvinner mot tre prosent menn har, i løpet av livet, blitt utsatt for grove trusler og/eller blitt alvorlig voldsviktimitert av en nåværende eller tidligere partner. Pape og Stefansen sier imidlertid at det er grunn til å tro at både menn og kvinner underrapporterer hendelser av eldre dato, noe som kan føre til at det i realiteten finnes flere ofre (2004:59). Pape og Stefansen (2004) finner videre at kvinnelige ofre for partnervold blir mer alvorlig viktimitert enn mannlige ofre, ikke bare i fysisk forstand, men også med hensyn til å være utsatt for alvorlige trusler, grove krenkelser og kontroll fra en partner. Kvinner blir også i større grad utsatt for gjentatt viktimitisering, både fra samme partner og fra flere partnere. Ser vi på et kortere tidsperspektiv, de siste 12 månedene, har litt flere menn opplevd at partneren har forsøkt å begrense deres sosiale liv. Pape og Stefansen konkluderer med at menn er like utsatt som kvinner for den type partnervold som er relativt utbredt og av mindre alvorlig karakter

Pape (2003) har foretatt en studie av vold og krenkelser i unge menneskers parforhold. Hun konkluderer med at milde former for partnervold synes å ramme unge menn vel så ofte som unge kvinner. Milde former for partnervold betyr krenkelser av ikke-fysisk art og ørefiker. Pape finner også at det er en del likheter mellom mannlige og kvinnelige ofre. Som gruppe er de mer aggressive og utagerende enn andre unge, både overfor partner og i andre sammenhenger. Offeropplevelser henger ofte sammen med bruk av alkohol og narkotika, psykiske plager og det å ha venner med problematferd.

Haaland og Clausen (2005a) bekrefter funnene til Pape og Stefansen. De finner at likheten i andel kvinner og menn som har vært utsatt for partnervold er størst når det er snakk om hendelser som ligger nært i tid. Når tidsperspektivet kun er på ett år, er det 5,6 prosent menn og 5,7 prosent kvinner som har vært utsatt for maktbruk fra en partner. Maktbruk vil her si fysisk vold eller trusler om fysisk vold. Blant menn er slag med flat hånd den hyppigst opplevde form for maktbruk, mens kvinner i større grad opplever å bli hindret i å bevege seg fritt. I et livslangt perspektiv blir kjønnsforskjellene større. Etter fylte 15 år er det 27,1 prosent kvinner og 21,8 prosent menn som har blitt rammet av maktbruk fra en partner. Når man begrenser seg til maktbruk med stort skadepotensial, er det rundt fire ganger så mange kvinner som menn som rammes (Haaland og Clausen, 2005b:59-60). Haaland og Clausen finner videre at flere kvinner enn menn mener de ikke hadde noe skyld i den siste voldshendelsen, og at de ikke hadde noen mulighet til å stoppe eller hindre volden. Ut i fra dette trekker de konklusjonen om at kvinner i større grad inntar en rolle som offer mens menn i større grad betegner seg som deltagere i et slagsmål. Samtidig finner Haaland og Clausen at litt flere kvinner enn menn oppgir at det var de som brukte makt først (Haaland og Clausen, 2005a:95). En betydelig andel av begge kjønn oppgir at partneren anvender ulike ”ikke-voldelige” kontrollstrategier. En større andel menn oppgir at partneren krever å få vite hvor de er og hvem de er sammen med. Flere kvinner oppgir at mannen blant annet er verbalt kuende og nekter dem økonomisk frihet. Slike kontrollstrategier er mest utbredt i forhold hvor det også forekommer fysisk makt (Haaland og Clausen, 2005c:115). Haaland og Clausen hevder at menn og kvinner reagerer ulikt på det å være offer for partnervold. Mellom hver andre og tredje kvinne oppgir reaksjoner som frykt, sinne og håpløshet, mens for menn er det opplevelsen av håpløshet som er mest gjeldene (Haaland og Clausen, 2005a:103). Det kan altså virke som om volden skaper mer frykt hos kvinner enn hos menn. Grunnen til dette er sannsynligvis at menn, på grunn av sin fysiske overlegenhet, i større grad kan stoppe volden dersom de ønsker det (Haaland og Clausen, 2005b:83).

De norske representative studiene finner at forekomsten av partnervold varierer mellom kjønnene avhengig av tidsintervall, hyppighet og alvorlighet. Det er ingen kjønnsforskjeller dersom man spør om hendelser som ligger nært i tid. I et livslangt perspektiv er det derimot flere kvinner enn menn som blir utsatt for partnervold. Kvinner blir også mer alvorlig viktimitisert både med tanke på hyppighet og graden av vold. Den volden menn blir utsatt for bærer preg av episodisk partnervold. Studier fra utlandet bekrefter at menn også blir utsatt for

partnervold, men at denne ofte er mindre alvorlig enn den volden kvinner utsettes for (Archer, 2002; Helweg-Larsen og Frederiksen, 2008; Jungnitz, Lenz, Puchert, Puhe, og Walter, 2004).

2.4 Offeropplevelser

Det har blitt gjennomført få kvalitative studier som fokuserer på partnervold mot menn. Hege Bøhm intervjuet, til sin hovedfagsoppgave i 2003, fem menn som har vært utsatt for vold fra sin kvinnelige partner. Mennene var utsatt for både fysisk og psykisk vold, men de opplevde den psykiske volden som verst. Noen av mennene hadde ved få anledninger slått tilbake. Dette uttrykker de en viss anger over fordi de er klar over at deres fysiske vold skadet kvinnene mye mer enn kvinnenes fysiske vold skadet dem. Videre ønsker de å leve opp til utsagnet om at man ikke skal slå jenter. Mennene fortalte videre at de aldri fryktet for livet sitt mens de var i forholdet. Grunnen til det er at volden ikke var av en alvorlig fysisk karakter ettersom mennene er fysisk sterkere. Mennene tok imidlertid enkle forhåndsregler for å unngå vold. Slike forhåndsregler kunne være at de aldri satt med ryggen mot sin partner, eller at de sjekket knivsettet før de gikk til sengs om kveldene. Mennene la imidlertid sterk vekt på at dette ikke var frykt, kun forhåndsregler (Bøhm, 2003). Dette kan indikere at mennene følte en viss grad av redsel, men at de ikke ville innrømme det. Bøhms informanter definerte ikke seg selv som ofre mens de var i forholdet. Denne refleksjonen kom først i ettertid. Videre har de ikke snakket med mange utenforstående om volden fordi de mener det er en privatsak, og de vil ikke at andre skal møte partneren deres og tenke at ”der kommer hun som slår mannen sin”. Bøhm sier videre at mennene føler at deres selvfølelse ble skadet som et resultat av volden. En årsak til det er at deres opplevelser strider mot den allmenne oppfatningen av hvordan en mann skal være. Det å bli utsatt for vold fra en kvinne er ikke noe som assosieres med det å være mannlig, men heller det stikk motsatte ved at man blir sett på som den svake og puslete parten. Bøhm fant at flere av informantene fremmet sine mannlige sider på andre områder, som for eksempel på jobben, innen kampsport og bilkjøring (Bøhm, 2003).

Séan Stitt og Audery Macklin (1997) har foretatt en kvalitativ studie av 250 menn i Storbritannia som har vært utsatt for vold fra partneren sin. I tillegg til fysisk vold opplevde mennene verbal mishandling, ekskludering fra hjemmet, trusler samt ikke å få treffe deres felles barn. Mennene kom fra alle sosiale lag og var fordelt på alle aldre. De fleste av mennene opplevde den psykiske volden som verre enn den fysiske. Få av mennene kontaktet politiet. Grunnen til det er blant annet at de følte skam for det de hadde opplevd. En annen

grunn er redsel for at de ikke skal bli trodd, eller bli latterliggjort. Av de som tok kontakt med politiet eller andre typer støtteapparat, opplevde mange at de ikke ble tatt på alvor. For mange av mennene har volden ført til at de trekker seg unna andre mennesker, spesielt andre menn. I tillegg aksepterte de etter hvert at de er pyser, svake og ikke skikkelige menn. Videre føler de seg ubrukelige, maktesløse og impotente.

De to kvalitative studiene finner at mennene ofte opplever den psykiske volden som verre enn den fysiske. Videre føler mennene skam for det de har opplevd, noe som henger sammen med oppfattelsen om at menn ideelt sett ikke skal være ofre. Mennenes selvfølelse ble alvorlig svekket som en følge av volden. På tross av at menn som oftest er fysisk sterkere enn kvinner, tyder disse funnene på at menn allikevel opplever redsel som en følge av volden.

2.5 Hjelpeinstansers oppfattelser

NKVTS (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress) har utgitt en rapport om vold mot menn i nære relasjoner (Sogn og Hjemdal, 2009). Undersøkelsen er basert på samtaler med representanter for ulike hjelpeinstanser samt en gjennomgang av et mindre antall saker fra Kontoret for voldsoffererstatning. Ifølge Laila Kleven og Sandra Lien (2007) utgjorde menn fem prosent av alle dagbrukere på norske krisesentre i 2006. Av de 76 henvendelsene som kom fra menn over 18 år, var 21 fra menn som var utsatt for vold fra nåværende eller tidligere partner (Kleven og Lien sitert i Sogn og Hjemdal, 2009). Mange hjelpeinstanser erfarer at menn har problemer med å fortelle om sin voldsutsatthet og at terskelen for å søke hjelp er høyere for menn enn for kvinner. Dette er ikke nødvendigvis en konsekvens av volden mennene har vært utsatt for, men av den rollen menn forventes å ha i familien og i samfunnet. Menn skal ideelt klare å stoppe slike situasjoner, og de skal ikke være underlagt kvinner. Menn opplever ofte negative konsekvenser av den volden de har vært utsatt for. Avmakt er et tema som går igjen. Menn føler seg ofte sterkt stigmatisert, og har etter krisesentrenes syn behov for psykososial hjelp over en lenger tid. I tillegg sliter et stort antall menn med ulike fysiske og psykiske problemer som en konsekvens av volden de blir utsatt for. Høyest forekomst av psykiske plager finner man blant de menn som har vært utsatt for regelmessig og vedvarende vold over tid. Det å føle skam, stress, redsel og frykt er vanlig. I tillegg er det mange som utvikler angst, depresjoner og selvmordstanker og flere blir ofte sykmeldt fra arbeidet. Ofte tar mennene på seg skylden for volden, noe som er vanlig for volds ofre. Det å være utsatt for vold kan også få konsekvenser for andre områder i livet enn

helse, som for eksempel problemer med utdanning eller arbeid, foreldreevne og sosialt liv (Sogn og Hjemdal, 2009).

De mennene som tar kontakt med hjelpeinstanser er sannsynligvis ikke representative for menn som opplever partnervold. Man kan si at de er toppen av et isfjell fordi det ofte er de som er mest alvorlig utsatt som kontakter hjelpeinstanser.

2.6 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gjengitt forskning som er utført om temaet partnervold.

Kvinnemishandling har blitt satt på den politiske dagsorden takket være feministiske forskere som de siste tiårene har arbeidet for å få dette fenomenet frem i lyset. På 70-tallet ble det foretatt studier som hevdet at også menn blir utsatt for partnervold. De kvantitative studiene viser at menn blir utsatt for like mye partnervold som kvinner, men at denne volden skiller seg fra den volden kvinner opplever både med tanke på hyppighet og alvorlighet. Menn blir i større grad utsatt for det Johnson definerer som episodisk partnervold. De kvalitative studiene viser imidlertid at menn opplever en rekke negative konsekvenser som en følge av volden de opplever. Mange mannlige ofre opplever det som problematisk at rollen som voldsoffer ikke er kompatibel med de forventninger som finnes til menn.

3 Teoretiske perspektiver

I denne oppgaven skal jeg diskutere hvordan menn forholder seg til det å være ofre for vold fra en kvinnelig partner. Det teoretiske rammeverket jeg har valgt for å belyse dette er begrepsparet *mannlighet* og *umannlighet*. Dette skal jeg koble sammen med ulike forståelser av offerrollen.

3.1 Maskulinitet og mannlighet

Stephen M. Whitehead skriver at kjønn sannsynligvis er det kjennetegnet som i størst grad bestemmer hvilke oppfatninger personer har til seg selv og hvilke forventninger andre har til en (Whitehead, 2002). Disse kjønnsmessige forventningene er ofte basert på myter. Helge Svare sier at det er en nær sammenheng mellom mytene som fremstilles og opprettholdes i et samfunn, og de rollene som er tilgjengelige for medlemmene i samfunnet. En utbredt myte er at kvinner er mer omsorgsfulle og følsomme enn menn. En annen myte er at menn er sterkere enn kvinner, mer aktive og mer utadvendte. Samtidig eksisterer det en oppfattelse om at menn er mer aggressive og voldelige. Ved motsetningsforhold mellom de to kjønnene har man en ”naturlig” tendens til å se mannen som utøveren og overgriperen og kvinnen som ofret. Disse manns- og kvinnemytene utgir seg ofte for å være tidløse sannheter. Derfor får de en normativ betydning. Dersom man godtar og tror på mytene, vil de fremstå som regler og normer (Svare, 2001:24-26).

Det kan være vanskelig å skille begrepene maskulinitet og mannlighet fra hverandre. Jørgen Lorentzen (2006:125-126) sier at maskulinitetsbegrepet vokste frem på slutten av 1800-tallet som et biologisk begrep som skulle forklare hvordan menn er, og at mannlighet ble benyttet som forklaring på et karaktertrekk som ikke nødvendigvis var innebygd i alle menn. I dag blir imidlertid maskulinitet benyttet for å markere at menn er kulturelt og samfunnsmessig bestemt, altså at de er forskjellige. Hilde Gunn Slottemo (2000) spør om det ikke er like greit å behandle maskulinitet og mannlighet synonymt og koble dem til de idealer og forventninger som knytter seg til det å være mann. Jeg er enig med Slottemo, og i resten av oppgaven vil disse begrepene bli benyttet som beskrivelse av samme type fenomen.

3.1.1 Hegemonisk maskulinitet

Den australske sosiologen R. Connells bok *Masculinities* (1995) regnes for å være en av de mest innflytelsesrike innenfor maskulinitetsforskning. Connell mener at man ikke kan snakke om maskulinitet i entall, men i stedet om flere typer maskuliniteter. Ved å gjøre dette åpner Connell for å se ulikheter og dynamiske forhold mellom menn. Konstruksjoner av maskulinitet kan endres over tid, og være forskjellig i ulike sosiale og kulturelle systemer. Videre får maskulinitet ulike uttrykk i samspillet mellom klasse, etnisitet, kultur og alder. Connell lanserer noen overordnede systemer for hvordan menn går inn i kjønnede relasjoner i forhold til hverandre, og identifiserer fire former for maskuliniteter som står i et relasjonelt forhold til hverandre. Hegemonisk maskulinitet referer til den kulturelle dynamikken hvor en gruppe menn krever en ledende rolle i samfunnet. Det som kjennetegner hegemoni er at man oppnår autoritet uten at man behøver å bruke vold. I denne sammenheng er det en gruppe menn som innehar den ledende posisjonen i et samfunn. Hegemonisk maskulinitet kan defineres som en kjønnspraksis som garanterer (eller som anses å garantere) menns dominerende posisjon overfor kvinner. Denne mannlighetsformen behøver verken handle om flertall eller styrkemessig overlegenhet. I stedet dreier det seg om dominerende ideologier som forteller hvordan menn skal være. Det store flertallet av menn klarer ikke å leve opp til denne hegemoniske maskuliniteten. Connell hevder imidlertid at de fleste menn tjener på patriarkatet. Derfor inntar mange menn en medvirkende maskulinitet. Dette er menn som ikke innehar en hegemonisk maskulinitet, men som ”spiller på lag” med den fordi de fleste menn har fordel av å være overordnet kvinner på et strukturelt plan. Den tredje maskuliniteten er underordnet maskulinitet. Det er den maskuliniteten som blir åpenlyst undertrykt av den hegemoniske maskuliniteten. Det mest kjente eksemplet i de vestlige landene er heteroseksuelle menns dominans over homoseksuelle menn. Heteroseksuelle menn som ikke klarer å leve opp til den hegemoniske maskuliniteten risikerer også å havne i denne gruppen. Den siste kategorien Connell nevner er marginalisert maskulinitet. Dette er menn som på en eller annen måte blir definert på utsiden, som for eksempel den fargede mannen i ulike historiske epoker (Connell, 1995:76-81). Erving Goffman (1963:128) sier at det kun finnes en perfekt mann i det amerikanske samfunnet. Denne mannen beskriver han som ung, hvit, heteroseksuell, middelklasse, passe god i sport, godt utdannet og så videre. Goffman hevder videre at alle menn vil se opp til dette idealet og at menn som ikke klarer å leve opp til det, vil føle seg uverdige, ufullstendige og underlegne. Connell legger vekt på at dette kun er et rammeverk. De ulike typene maskulinitet skal ikke betraktes som fastsatte karakterer, kun

som ulike praksiser som gjør seg gjeldene i ulike situasjoner (Connell, 1995:81). Mennene i mitt utvalg har opplevd å bli utsatt for vold fra en kvinnelig partner. Dette er ikke kompatibelt med Connells hegemoniske maskulinitet idet de ikke klarer å opprettholde dominans over kvinner.

Lorentzen (2006:127) kritiserer Connells modell fordi han mener man kan bli blind for andre maskuline uttrykk. Begrepene får et for ferdigbestemt preg slik at forskere kan ha lett for å gå ut i feltet og lete etter menn som passer inn i de ulike kategoriene. Et annet problem er, ifølge Lorentzen, at hegemonisk maskulinitet som begrep ikke evner å fange opp endringer i praksis og at begrepet gir et statisk bilde av menn. Menns verdier og synssett blir ikke problematisert. Det finnes nemlig menn som ønsker å kjempe imot og bryte ned både den hegemoniske maskuliniteten og patriarkatet. Knut Oftung (2009:28-29) sier seg enig i denne kritikken og legger til at Connell behandler menns makt over kvinner som et gitt og evigvarende maktforhold. Mennene i mitt utvalg opplevde at det var kvinnene som hadde makten i forholdet. Dette støtter opp under Oftungs kritikk om at man ikke kan behandle menns makt over kvinner som en evigvarende sannhet. En fordel med modellen er imidlertid at man unngår å ende opp med like mange karakterbeskrivelser som det finnes menn.

3.1.2 Hvem definerer hva som er mannlig?

Det er uenighet blant teoretikerne når det gjelder hvordan maskulinitet defineres. Connell (1995:68) legger vekt på at maskulinitet defineres i kontrast til hva som oppfattes som feminint: "Masculinity does not exist except in contrast with femininity". Kvinner og menn blir her forstått som bærere av de kulturelle karaktertypene maskulin og feminin. Disse begrepene står alltid i kontrast til hverandre, noe som vil si at hva som er maskulint, defineres i forhold til hva som er feminint. Slottemo (2000:9) mener imidlertid det er problematiske sider ved dette sterke fokuset på det polariserte skillet mellom det kvinnelige og det mannlige. Dersom man hevder, slik Connell gjør, at maskulinitet og femininitet står i kontrast til hverandre vil det bety at dersom man ser på menn som sterke vil kvinner bli sett på som svake, og dersom kvinnelige idealer er omsorg, gjelder ikke det for menn. Slottemo mener et samfunns oppfatninger av det mannlige og det kvinnelige i stedet må sees som relasjonelt formet. Dette betyr at ideene om maskulinitet står i et forhold til ideene om femininitet, slik at de virker på hverandre. Videre mener hun det er kontekstsavhengig hvordan begrepene maskulinitet og femininitet oppfattes. På den måten blir de ikke alltid stående i et

motsetningsforhold til hverandre, men kan påvirke hverandre i ulike grader. Kimmel (1996:7) mener, i forlengning av Connell og Slottemo, at det er andre menn, i større grad enn kvinner, som er med på å definere hva som er mannlig. Menn definerer sin maskulinitet i forhold til hverandre, gjennom en homososial interaksjon. Kvinner spiller en rolle i menns definisjon av mannlighet, men kun i kraft av hva som oppleves som feminint, ikke i kraft av reelle kvinner. Femininitet blir noe negativt som menn må ta avstand fra. Ekenstam (2006:44) mener at menn søker bekreftelse fra andre menn fordi kvinner ikke oppleves som viktige nok til å kunne definere hva som er mannlig. Årsaken til det er at menn har dominans over kvinner. Det viktigste for menn er ifølge Ekenstam å ta avstand fra det som oppfattes som umannlig, det vil si det som ofte også oppfattes som kvinnelig.

Mannlighet og maskulinitet vil i resten av oppgaven benyttes som betegnelse på de egenskaper en kultur anser for å være mannlig. Dette bygger på en forståelse om at det mannlige og det kvinnelige blir konstruert av og i kulturen. Det betyr at både kvinner og menn påvirker vår forståelse av maskulinitet. I tillegg inneholder tilnærmingen et kollektivt aspekt. Mannlighet er ikke kun den enkeltes, men en gruppes oppfatning av hva som er mannlig.

3.1.3 Truet maskulinitet

Et problem med Connells modell er at den ikke sier noe om hvordan menn vil unngå å havne i en underordnet maskulinitet. Lorentzen (2004:10-11) sier at menns livsverden har vært preget av strenge ideer om hvordan en mann skal være, og at ethvert lite brudd med denne ideen kan føre menn inn i umannlighetens ”sumpete tilværelse”. Bak etableringen av ”et ekte mannfolk” lurer alltid muligheten for umannlighet, enten dette dreier seg om for mye eller for lite alkohol, for mange følelser, for mye femininitet og så videre. Konstitueringen av mannlighetsformene er, følge Lorentzen (2006:128-129), ikke gitte. Derfor kan en mann aldri være helt sikker på sin mannlighet. Han utsettes hele tiden for et kontinuerlig press fra omverdenen om å bekrefte sin mannlighet, noe han gjør ved å ta avstand fra det som oppfattes som umannlig. Kimmel var en av de første til å bevege seg i en slik retning. I sin bok *Manhood in America: A Cultural History* hevder han at amerikanske menn ikke har noen historie om hva det vil si å være mann (Kimmel, 1996:2). Med dette mener han at historien om menn i stor grad har dreid seg om å dokumentere hva menn har gjort opp gjennom historien og i mindre grad om hvordan opplevelsen av det å være mann er med på å

strukturere menns liv. Sentralt i denne struktureringen av menns liv er, ifølge Kimmel, angsten for å bli oppfattet som umannlige, svake, engstelige eller redde. Menn er altså generelt engstelige for å mislykkes i å leve opp til det mannlige ideal (Kimmel, 1996:6-7). Denne angsten står meget sentralt i amerikanske menns liv, den er sterkere enn drivkraften etter makt, dominans og kontroll. Mannlighet for menn, dreier seg altså mindre om trangen til å kontrollere, men mer om frykten for selv å bli kontrollert eller at andre skal ha makt over en (Kimmel, 1996).

3.1.4 Mannlighet og umannlighet

Liliequist (1999) var en av de første til eksplisitt å undersøke relasjonen mellom mannlighet og umannlighet. Ved å studere ulike historiske forestillinger om umannlighet og mekanismene for utstøtning av visse former for mannlige stil eller praksis, viser han at den sosiale og kulturelle konstruksjonen av mannlighet samtidig produserer umannlighet. Ifølge Liliequist (Liliequist, 1999) og Ekenstam (Ekenstam, 2006) er grunnideen i begrepsparet mannlighet og umannlighet at menn som ikke klarer å leve opp til den hegemoniske maskuliniteten vil oppfatte seg selv, eller være redd for at andre skal oppfatte dem som umannlige. Videre kan det å miste viktige arenaer og markører for utøvelse av mannlighet skape en følelse av umannlighet. Ekenstam (2006:30-31) påpeker at de fleste menn ikke klarer å leve opp til den hegemoniske maskuliniteten, men havner i en underordnet posisjon i forhold til en liten gruppe privilegerte og ressurssterke menn. Umannlighetsbegrepet har mye til felles med Lorentzens begrep demaskulinisering eller avmaskulinisering. Begrepet er negativt dersom det dreier seg om at en mann "mister" sin maskulinitet. Lorentzen hevder at menns identitet er dypt forankret i makt, og idet makten rokkes, trues også hans identitet som mann (Lorentzen, 1998).

Liliequist (1999:90) skriver at den nordiske umannlighetsdiskursen historisk har dreid seg om dualiteten mellom styrke og svakhet. I dette ligger det en forventning om at menn skal være sterke både i fysisk og mental forstand. Videre er det viktig for menn ikke å vise nederlag i forhold til andre menn. Umannlighetsbegrepet har mye til felles med George Mosse sitt begrep mottyper. Med begrepet maskuline stereotyper ønsker Mosse å fange den gjeldende forståelsen av mannlighet. Han hevder at gutter i vår del av verden helt siden 1700-tallet har blitt utsatt for en sterk disiplinering. De blir sosialisert til å kontrollere følelser og følelsesuttrykk og til å forme kroppen sin i samsvar med et maskulint idealbilde. Denne

stereotype mannligheten setter Mosse i kontrast til mottypene eller outsiderne. Disse mottypene har gjennom historien blitt assosiert med egenskaper som brist på styrke, stygghet, feighet, brist på kontroll over følesene, samt manglende karakterstyrke. Mottypene brukes som trusler slik at den ideelle mannlighet opprettholdes (Mosse, 1996). Dette kan kobles til Ekenstam (Ekenstam, 1999) sitt fokus på at menn er redd for å falle. Redselen for å falle henger nært sammen med umannlighetsbegrepet (å falle ned i umannlighet). Å falle kan for eksempel bety at man mister kontrollen over sin egen kropp eller over følelsene sine. Mosse har blitt kritisert for noe av det samme som Connell, nemlig at mottypene er for enkle og generaliserende. I tillegg tar han ikke høyde for at det finnes ulike typer maskulinitet, og at ikke alle menn nødvendigvis ønsker å leve opp til det mannlige ideal (Lorentzen, 2006:130). Mosses idealtyper tar videre ikke hensyn til at ulike klasser kan ha ulik oppfatning av hva som er mannlig (Ekenstam, 2006:26).

Videre i oppgaven vil jeg i større grad legge vekt på begrepsparet mannlighet og umannlighet i stedet for Connells begrep om hegemonisk maskulinitet. Det er nærliggende å tro at menn ser på det å bli utsatt for vold fra en kvinnelig partner som et fall ned i umannlighet (Ekenstam, 1999) og som en trussel mot deres mannlighet (Liliequist, 1999). Mannlighet og umannlighet blir da sett på som relasjonelle fenomen som konstituerer hverandre kontinuerlig (Ekenstam, 2006:43). I analysedelen skal jeg diskutere hvordan mennene i mitt utvalg forholder seg til disse spenningene.

3.1.5 Maskulinitet og vold

Forskere har påpekt at det finnes en del omkostninger ved det å være mann (Whitehead, 2002). En av disse omkostningene er den nære sammenhengen mellom maskulinitet og vold. Lee H. Bowker (1998:xiii) sier at menn står for omtrent 90 prosent av den volden som utføres i verden. Den feministiske tradisjonen hevder, ifølge Marius Råkil (2002), at sammenhengen mellom maskulinitet og brutalitet dyrkes og at kontroll, styrke og aggressivitet er sentrale komponenter i byggingen av en mannlig identitet. Skjørten (1994:205) hevder videre at en viss grad av mannsdominans er nær forbundet med mannsidentiteten for mange menn. Disse teoriene hevder altså at menn sosialiseres til å bli voldelige. Som en følge av dette kan det virke som om alle menn er potensielle kvinnemishandlere. I virkeligheten er det imidlertid slik at de fleste menn ikke slår sine kvinner (Pape og Stefansen, 2006:210). I dagens samfunn eksisterer det en utbredt norm om at menn ikke skal slå kvinner eller noen som er svakere enn

seg selv. Mennene i mitt utvalg har i stor grad internalisert denne normen. Det å slå partneren oppleves derfor ikke som en mulighet for dem.

3.1.6 Maskuliniteten i krise?

Maskuliniteten i krise er et begrep som ofte har blitt benyttet både av forskere, teoretikere og media de senere årene. Lorentzen (2004:20-21) sier denne krisen ofte har blitt forstått som den rådvillhet menn møter i forhold til makt, ansvar og verdiforankring i en tid der maskulinitet ikke lenger står som en garanti for en stabil autoritet. Kimmel (1996:273) bekrefter dette. Han sier at den feministiske bevegelsen har spilt en viktig rolle i arbeidet med å underminere patriarkatet. Feministene har krevd at kvinner skal ta kontroll over sine egne liv, og ikke lenger la seg styre av menn. Denne endringen i kvinners liv har ført til et krav om at også menn skal forandre seg. De må oppgi sin makt over kvinner og ta mer ansvar både i hjemmet og for omsorg av barn. Mange menn opplever denne endringen som truende fordi de nye forventningene ikke oppfattes som mannlige. Imidlertid legger Kimmel til at disse nye kravene har ført til at flere menn er kritiske til patriarkatet og den tradisjonelle maskuliniteten. Videre har man innsett at de fleste menn ikke klarer å leve opp til det mannlige rolleideal. Oftung (2009:11-13) hevder at en av de mest slående endringene i det norske samfunnet de siste 50 årene, er synet på hva menn og kvinner skal gjøre. Fra en streng deling mellom menn og kvinners oppgaver i hjemmet, har utviklingen gått mot at kjønn egentlig ikke har noen betydning. I den praktiske hverdagen reproduseres imidlertid mye av ulikheten mellom menn og kvinner, men ideene om essensielle kjønnsforskjeller er rokket ved på en fundamental måte. Menns oppfatning av seg selv som kjønn er, ifølge Oftung, satt under debatt idet ensrettingen og disiplineringen av menn i forhold til hva som er akseptabel maskulinitet har endret seg de siste 30 årene. I denne bevegelsen har likestillingspolitikk og ulike diskurser om menn som kjønn spilt en viktig rolle. Menns handlingsrepertoar er utvidet, men de grunnleggende maskuline væremåtene ligger fortsatt fast for mange menn.

Mannsforsker og filosof Knut Kolnar er forsiktig med å bruke begrepet maskulinitet i krise. Han snakker i stedet om at betingelsene for mannlighet har endret seg de siste 30 årene og at det ikke lenger er en uproblematisk kategori. De tradisjonelle formene for mannlighet har blitt rokket ved og kan ikke lenger benyttes som en pakkøløsning ved beskrivelse av dagens mannlighet. ”Gamle prestisjeområder er fremdeles tilgjengelige, men fordrer en annen form for emosjonell make-up, samtidig som nye områder krever at andre ferdighetsregistre åpnes

opp” (Kolnar, 2005:16-18). Selv om det er diskutabelt hvorvidt maskuliniteten er i en krise, er det helt klart at det eksisterer andre krav til menn i dag enn det gjorde før. Det kan dermed være mer treffende å si at maskuliniteten er i endring i stedet for i krise. Dette skal jeg komme tilbake til i analysedelen.

3.2 Offerforståelsen

Siden mennene i mitt utvalg er ofre for vold skal jeg nå diskutere ulike forståelser av offerrollen. Offeret er den personen volden er rettet mot (Isdal, 2000:145). Sharon Lamb mener offerbegrepet er konstruert slik at det har ulik mening for ulike personer avhengig av konteksten volden skjer innenfor (Lamb, 1999b). Det å være et offer er ikke en objektiv status eller posisjon, fordi følelsen av å være et offer ikke vil være den samme for alle mennesker. Hvorvidt man definerer seg som et offer kommer an på hvordan deltagerne definerer situasjonen (Christie, 1975). Kari Stefansen og Ingrid Smette (2006) påpeker videre at enhver form for offeropplevelse er farget av hvilken relasjon og kjønnskonstellasjon det er mellom offer og overgriper. Ut i fra dette kan det tenkes at volden oppleves som verre for offeret dersom det er en nær relasjon til overgriperen. Videre kan den nære relasjonen føre til at offeret fortolker sin offerstatus på en bestemt måte. Dette skal jeg komme tilbake til i analysedelen.

Magnus Lindgren (2004) sier at forskning på avvik og kriminalitet tradisjonelt har fokusert på overgriperen. Viktimologi, læren om offeret, er en ung vitenskap og det var ikke før på 60- og 70- tallet at denne forskningen startet. Den akademiske viktimologien har utviklet seg fra kriminologien (Hjemdal, et al., 2004). De såkalte livsstilsteoriene hevder at ulike mennesker, som en konsekvens av deres livsstil, har ulik risiko for å bli utsatt for vold og overgrep. Disse teoriene har blitt kritisert fordi ansvaret for viktimiseringen blir lagt på offeret. Hjemdal m.fl. legger til at den akademiske viktimologien har stått svakt i Norge mens den praktiske viktimologien har stått sterkt. Den praktiske viktimologien har arbeidet for å tilby ofrene hjelp til å håndtere sine problemer. Målet var, ifølge Jennifer Dunn (2005), blant annet å presentere et bilde av et verdig offer hvor man fokuserte på kvinnenens uskyld i forbindelse med overgrepene.

Noe som strider mot bildet av den uskyldige kvinnen er det faktum at mange kvinner blir i mishandlingsforhold. Flere teoretikere har ifølge Dunn (2005) vært interessert i å forklare

dette uten å tillegge kvinnen skyld. En løsning er, ifølge Dunn, å forklare kvinnens handling og motiv ved å presentere psykologiske teorier om hvordan volden bryter ned kvinnen, og at frykten for ny vold hindrer henne i å dra. Kvinnen blir her presentert som et verdig offer idet hun er passiv og hjelpeløs. Dette har ført til et stereotyp offerbilde, nemlig kvinnen som et passivt offer for grove overgrep. På denne måten blir kvinnen sett på som et objekt i stedet for en aktør. Dette kan kobles sammen med Eva Lundgrens (2004) teori om voldens normaliseringsprosess. Lundgren hevder at volden i et mishandlingsforhold blir en normal del av hverdagen og at den etter hvert aksepteres og forsvares av kvinnen. Volden utvikler seg ikke i et vakuum, men samtidig som kvinnen opplever at hun også har gode stunder sammen med mannen sin. Grensene forskyves gradvis slik at det som i starten ble oppfattet som ekstremt, etter hvert blir oppfattet som normalt. Volden internaliseres slik at kvinnen overtar mannens virkelighet. Normaliseringsprosessen er en nedbrytende prosess for kvinnen hvor hun går fra å være en handlende aktør til å bli et passivt offer. Dette kan føre til at kvinnen ikke yter motstand mot volden. Lundgren hevder videre at det, som en konsekvens av denne prosessen, er en glidende overgang mellom et ikke-voldelig forhold og et voldelig forhold, samtidig som det er en glidende overgang mellom en overordnet mansrolle og en voldsom mansrolle og mellom en underordnet kvinnerolle og en som lar seg underkaste og mishandle. Margareta Hydén (1995) avviser Lundgrens begrep om voldens normaliseringsprosess. Hun hevder at en moderne kvinne i Skandinavia ikke vil oppfatte det å bli mishandlet som noe normalt, men at hun heller ikke vil oppfatte volden som direkte illegitim. Gifte og samboende par inngår en parprosjektkontrakt som går ut på at de har visse regler om hvordan de skal oppføre seg mot hverandre og hvordan forholdet skal organiseres. Konflikter oppstår idet de ulike partene har ulike forventninger til hvordan forholdet skal organiseres. Videre hevder Hydén at den som blir utsatt for vold i visse tilfeller kan utøve motmakt. Dette bekreftes av flere forskere (Bjerke, 2006; Skjørten, 1994:194-195). Forskere som er opptatt av at kvinner som oftest yter motstand mot volden, ønsker å fremstille kvinner som aktive og handlende aktører i motsetning til passive ofre (Hydén, 1995; Skjørten, 1988). Carin Holmberg og Viveka Enander (2004) plasserer seg et sted mellom Lundgren og Hydén. De er enige med Lundgren i at det foregår en gradvis grenseforskyvning innenfor den voldspregede relasjonen og at denne grenseforskyvningen i noen tilfeller kan føre til en omfortolkning av volden hvor denne til en viss grad oppfattes som normal av kvinnene. Samtidig er de enige med Hydén når hun sier at moderne kvinner generelt ikke oppfatter partnervold som noe normalt. Dette skal

jeg komme tilbake til i analysedelen når jeg skal diskutere mennene i mitt utvalgs reaksjoner på volden.

3.2.1 Det ideelle offer

Ifølge Christie er offerrollen en sosial rolle som inneholder et sett av forventet oppførsel (Christie, 1986). Det er altså ikke nok å være utsatt for en voldelig handling. Dersom man ønsker seg status som offer, må man i tillegg oppfylle visse krav. Christie forsøker å gi en beskrivelse av det ideelle offeret. Dette er en person eller en gruppe som, dersom de blir utsatt for kriminalitet, umiddelbart oppnår den fulle og legitime statusen som et offer. Ifølge Christie må det ideelle offeret oppfylle seks krav:

- Offeret er svakt
- Offeret er involvert i en respektabel handling
- Offeret er på et sted hun ikke kan klandres for å være på
- Gjerningsmannen er i forhold til offeret overlegen og kan beskrives på en negativ måte
- Gjerningsmannen er ukjent for offeret
- Offeret må være sterk nok til å kreve sin offerstatus

Et offer som oppfyller disse kravene blir betraktet som et verdig offer. Som eksempel på et verdig offer nevner Christie en gammel dame som blir ranet av en ukjent person midt på dagen idet hun er på vei hjem fra sin syke søster. I motsetning til dette ideelle offeret kan en person som ikke like lett oppnår den legitime statusen som et offer beskrives slik:

- Sterk
- Ikke involvert i en respektabel handling
- Han er på et sted han kan bli klandret for å være på
- Han er like stor som gjerningsmannen

- Han står i en nær relasjon til offeret

Et eksempel på et ikke ideelt offer er en full mann som blir slått ned av en bekjent på en bar (Christie, 1986:18-19).

Det er en vanskelig balansegang mellom det ideelle offeret og det ikke-ideelle offeret. På den ene siden skal det ideelle offer være uskyldig, forsvarsløst og underlegent. Den som passer inn i denne karakteristikken vil lettere få sympati og støtte. På den annen side må ikke offeret virke for passivt og hjelpeløst fordi dette kan true troverdigheten (Lindgren, 2004:29-35). Jo mer makt og uavhengighet, både materielt og emosjonelt, et offer får i forhold til gjerningspersonen, jo mindre sannsynlig er det at personen blir karakterisert som et ideelt offer (Christie, 1986:21). Ut i fra Christies beskrivelse av det ideelle offer kan det virke som om mennene i mitt utvalg ikke passer inn i denne kategorien. Dette skal jeg komme tilbake til i analysedelen.

3.2.2 Offerrollen

Det å bli betraktet som offer kan i noen sammenhenger være positivt. Lindgren (2004) sier at det er først når en person får status som offer, han eller hun kan få økonomisk erstatning og profesjonell hjelp til rehabilitering. En slik "status" kan i tillegg gi rett til en prioritert saksgang (Hjemdal, et al., 2004). Videre kan en offerstatus føre til at et problem blir satt på dagsorden og at ofre får oppmerksomhet og hjelp (Høigård, 1993). Et eksempel på dette er feministenes kamp for å gi kvinner rett til å være ofre for vold i nære relasjoner.

Å innta en offerrolle kan imidlertid også være negativt. Cecilie Høigård (1993) skiller mellom en individualistisk offerrolle og en relasjonell offerrolle. Hun sier at offerbegrepet opprinnelig var ment som et relasjonelt begrep som skulle sette fokus på overgrep og undertrykking. Begrepet blir imidlertid ofte brukt individualistisk slik at det å være et offer blir sett på som en karakteristikk ved individet. Offerbegrepet gir ofte assosiasjoner til personlighetskarakteristikker som passiv, resurssløs, handlingslammet, motløs og resignert. Som en konsekvens av dette er det mange ofre som unngår å definere seg selv som ofre. Høigård hevder videre at, når offerbegrepet blir brukt på en slik individuell måte, blir ansvaret lagt på offeret selv; dersom personen hadde vært en annen, hadde utfallet blitt et annet. Slik blir de frigjørende aspektene ved offerrollen til noe negativt. Det å bli karakterisert som et offer kan, ifølge Høigård, ha et frigjørende potensial, men kun dersom det blir sett på som et

relasjonelt begrep. Dersom man ser på det som en karakteristikk ved individet fungerer det stigmatiserende og undertrykkende.

På grunn av de negative assosiasjonene som er knyttet til offerrollen, har både forskere og praktikere de senere årene valgt å benytte seg av begrepet survivor i stedet for offer (Høigård, 1993). I denne survivor forståelsen er det sterkere fokus på den overgrepsutsattes aktivitet for å løse eller mestre det han eller hun blir utsatt for (Andersen, 2001). Helga Eggebø har skrevet masteroppgaven *Offeromgrepet – til last eller gagn?* Hennes informanter innenfor Krisesentersekretariatet legger vekt på at de arbeider etter et empowermentperspektiv. Det vil si at kvinnen selv skal være aktiv i prosessen med å forlate et voldelig forhold. På denne måten blir kvinnene selvstendige og tenkende aktører i stedet for passive og hjelpeløse individer (Eggebø, 2007). Lamb er imidlertid skeptisk til survivor begrepet. Hun ønsker å innføre en alternativ forståelse av offerrollen som gir et offer lov til å være handlingsdyktig og sterk, samtidig som han eller hun får anerkjennelse som offer (Lamb, 1999a:109). Ofre blir ofte tvunget til å velge mellom de to stereotypene offer eller survivor. Dersom man definerer seg som et offer kan man kun være svak og hjelpeløs, mens man må være sterk og handlingsdyktig dersom man skal definere seg som en survivor. Ofrenes opplevelser kan imidlertid som oftest ikke plasseres inn i kun én av disse to stereotypene (Lamb, 1999a:126). Jeg skal ikke diskutere hvorvidt mennene i mitt utvalg inntar en offer- eller survivorposisjon. I stedet vil jeg belyse hvilken offerposisjon de velger og hvordan de forholder seg til spenningene i offerrollen.

Kari Stefansen og Ingrid Smette (2006:50-51) hevder at det er mulig å anerkjenne at man har vært utsatt for en krenkelse selv om man ikke vil definere seg selv som et offer. De finner at kvinner som har vært utsatt for voldtekt kan anerkjenne at de har blitt krenket, men at de ikke vil definere overgrepet som en voldtekt. En årsak til dette kan være at voldtektsbegrepet inneholder visse forventninger til oppførsel og følelser fra offerets side. Et voldtektsoffer må bryte med partneren og helst anmelde overfallet. Videre må offeret vise tegn på at overgrepet var en grov krenkelse. Gjennom ikke å velge voldtektskategorien, åpnes det for et større rom av mulige måter å håndtere overgrepet på, hvor brudd og anmeldelse ikke er nødvendige, men kun mulige konsekvenser. Man må altså ikke velge mellom å innta eller avvise offerrollen, men man kan innta ulike offerposisjoner.

3.3 Menn som ofre

En stor del av forskningen rundt offerforståelsen har dreid seg om kvinnelige ofre. Mitt utvalg består derimot av mannlige ofre. Øystein Gullvåg Holter kritiserer det han kaller usynliggjøring av menns menneskelighet i manns- og maskulinitetsforskningen. Han mener at det i enkelte makt-/avmaktsmodeller har vært liten vilje til å undersøke undertrykking av menn og at forskningen ofte går utenom spørsmål om dominans over menn (Holter, 1999:29-30). Marianne Berg Karlsen hevder imidlertid at tanken om at menn kan være ofre i like stor grad som overgriper har fått fotfeste de senere årene. Dette gjelder imidlertid i stor grad i forhold til menns svake posisjon i forhold til forsørgeransvar for barn ved samlivsbrudd (Karlsen, 2001:96). Tanken om at menn kan være ofre for vold fra en kvinnelig partner oppleves derimot fortsatt som fremmed for mange mennesker.

Hanne Sogn og Ole Kristian Hjemdal påpeker at menn utsatt for vold i nære relasjoner sliter med mange av de samme konsekvensene som kvinner. En tilleggsproblematikk er imidlertid at volden ikke bare representerer et angrep på dem som personer, men også et angrep på deres maskulinitet, deres kjønnsidentitet og derigjennom deres selvforståelse. Å være utsatt for vold er et tabubelagt område uansett kjønn. Det kan allikevel virke som om det mannlige kjønn, slik det forstås og konstrueres av menn selv, representerer et hinder for å avsløre volden (Sogn og Hjemdal, 2009). Menn er, ifølge Andersen, tradisjonelt verken vant til å betrakte seg selv som ofre eller å bli oppfattet slik av omgivelsene. Grunnen til det er at det strider mot det mannlige rolleideal. Dette kan være en av grunnene til at menn har kommet så sent på banen både som voldsoffer og overgrepsutsatt. Bildet er som regel at mannen er overgriper og kvinnen er offer. Dette samsvarer med tradisjonell kjønnsrolleoppfatning, der mannen er den aggressive, erobrende og sterke, mens kvinnen blir sett på som den svake og underlegne, og som offeret (Andersen, 2001:29). Det tradisjonelle bildet av mannen som aggressiv, egoistisk og herskesyk og som helt og kriger, er ikke særlig kompatibelt med den volds- og/eller overgrepsutsatte mannen. Bildet er enda mindre kompatibelt dersom overgriperen er en kvinne (Sogn og Hjemdal, 2009:19). Som Christie (1986) sier, kan styrke og kompetanse mistenkeliggjøre et offerskap. Dette kan muligens føre til at det blir vanskelig å oppfatte menn som ofre, samtidig som menn selv kan ha vanskeligheter med å definere seg selv som ofre dersom de blir utsatt for vold. Senere i oppgaven skal jeg diskutere hvorvidt mennene i mitt utvalg definerer seg selv som ofre og om de opplever at de får anerkjennelse for sine opplevelser.

Veronica Burkar (2005:164) sier at forestillingene om menn som ofre for vold er at de skal føle seg krenket og at de skal ønske å ta hevn. Menn skal ikke snakke om problemene, men bite tennene sammen, takle problemene selv for så å gå videre. Videre hevder hun at det er forventet at menn skal klare seg bedre enn kvinner når de blir utsatt for vold. Det kan virke som om offerdiskursen som regel tar utgangspunkt i et kvinnelig offer, det vil si et offer som innehar kvinnelige egenskaper. Selv om det å bli betraktet som et offer er negativt både for menn og kvinner, kan det, ifølge Burkar, virke som om det er enklere for kvinner å identifisere seg som et offer. Dette kan være negativt både for kvinner og menn idet kvinner litt for ofte blir definert som ofre, mens menns offeropplevelse ikke blir tatt på alvor.

3.4 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert et teoretisk rammeverk for oppgaven. Ekenstam (2006) og Liliequist (1999) gir gode beskrivelser av hva som blir oppfattet som mannlig og dermed også som umannlig. De mannlige karakteristikene er ikke kompatible med karakteristikene som ofte blir tillagt et offer. Derfor er det grunn til å tro at mange menn ikke vil plassere seg selv innenfor en offerrolle, og at menn som er ofre for vold fra en kvinnelig partner vil føle seg umannlige.

4 Metode

Målet med denne oppgaven er å få innsikt i mennene i mitt utvalgs opplevelser av å være ofre for vold fra en kvinnelig partner. Siden mennenes egne subjektive opplevelser og virkelighetsforståelse står i sentrum, vil en kvalitativ tilnærming være den beste. I dette kapitlet vil jeg kort gå gjennom de ulike trinnene i undersøkelsen. Jeg vil også vurdere mitt eget arbeid ved hjelp av begrepene troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.

4.1 Det kvalitative forskningsintervjuet

For å besvare problemstillingen har jeg benyttet meg av kvalitative intervjuer av menn som har vært utsatt for vold fra en tidligere partner. Denne forskningsmetoden befinner seg innefor den kvalitative retningen. John W. Creswell (2007:37) sier at kvalitativ forskning ønsker å formidle den meningen individer gir sin sosiale virkelighet. Forskeren samler inn informasjonen i naturlige settinger, noe som vil si at han eller hun har direkte kontakt med informantene. Monica Dalen (2004:15-16) sier at et overordnet mål for kvalitativ forskning er å utvikle forståelsen av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet. Videre sier hun at det kvalitative intervjuet er spesielt godt egnet til å få innsikt i informantenes egne erfaringer, tanker og følelser. Ifølge Steinar Kvale (1997:17) skal man gjennom det kvalitative forskningsintervjuet forsøke å forstå verden fra intervjupersonens perspektiv. Videre skal intervjuet få frem betydningen av folks erfaringer, samt avdekke deres opplevelse av verden, forut for vitenskapelige forklaringer.

Et problem med intervjuer er at man ikke alltid kan være sikker på at det informantene sier er det de virkelig mener. Det kan ofte være en diskrepans mellom det de sier og det de gjør. Dette behøver imidlertid ikke være noe problem dersom man har klart for seg hva slags informasjon man er ute etter. David Silverman (2005:48) sier at forskeren må bestemme seg for om han eller hun vil behandle intervjuene som fortellinger eller som direkte fakta. Begge mulighetene er legitime, men de kan gi noe ulik informasjon. Jeg er interessert i å få frem mennenes egne opplevelser og tanker rundt det å være et offer for vold fra en kvinnelig partner, og ikke nødvendigvis hva som virkelig har skjedd. Jeg vil altså se på intervjuene som uttrykk for deres forståelse av egne erfaringer, og ikke som objektive fakta.

4.2 Utvalg

Jeg har intervjuet voksne menn som har vært i et forhold hvor de har blitt utsatt for vold fra en kvinnelig partner. Jeg har rekruttert de fem informantene mine på ulike måter. Jeg fikk to gjennom Reform resurssenter for menn. Reform skriver på sine nettsider at de er en politisk uavhengig stiftelse som blant annet jobber for likestilling og mot diskriminering på grunnlag av kjønn. Reform tilbyr blant annet enesamtaler med menn som opplever problemer i samlivet (Reform, 2010). Den tredje rekrutterte jeg gjennom et kritesenter og de to siste gjennom nettverk. Alle informantene ga muntlig eller skriftlig samtykke til mellompersoner før jeg kontaktet dem. De fikk også tilsendt informasjonsbrev og samtykkeerklæring før intervjuet.

Jeg har hatt litt problemer med å finne informanter. Det kan være mange årsaker til dette. En årsak kan være at jeg i starten søkte litt for begrenset. Jeg satset kun på Reform ganske lenge fordi jeg trodde de kunne hjelpe meg med flere informanter. En annen forklaring kan være at det ikke er så mange menn som blir utsatt for partnervold. Det er helt klart at det er langt flere kvinner som utsettes for dette enn menn. Imidlertid viser studier at det også er en del mannlige ofre og mørketallene er trolig høye. En mer sannsynlig forklaring tror jeg derfor er at dette er et veldig tabubelagt område. Mange menn føler trolig skam over det de har opplevd og ønsker derfor ikke å snakke om det. Videre finnes det få hjelpetiltak for menn som utsettes for partnervold og vold mot menn fra en kvinnelig partner er en fraværende diskurs i dagens samfunn. Dette kan føre til at menn som opplever partnervold ikke vet hvor de skal søke hjelp. Til slutt kan det tenkes at jeg ikke var tydelig nok i informasjonsbrevet som ble sendt rundt til mulige informanter. I brevet sto det at jeg ønsket kontakt med menn som hadde vært utsatt for vold fra nåværende eller tidligere partner. Som jeg skal vise senere tok det lang tid før mennene i mitt utvalg definerte hendelsene som vold. Det er nærliggende å tro at dette også gjelder for andre mannlige ofre. Dette kan ha ført til at noen menn ikke følte seg "truffet" av min forespørsel.

Utvalget mitt er et strategisk utvalg. Det vil si at informantene er valgt ut i fra egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen min (Thagaard, 2003:55). Utvalget er videre et selektert utvalg. Det er derfor ikke representativt for menn som er eller har blitt utsatt for partnervold. Alle mennene, med unntak av en, er i kontakt med et støtteapparat. Mørketallene er sannsynligvis høye og man kan si at de man kommer i kontakt med gjennom slike støtteapparat kun er toppen av isfjellet. Dette har både positive og

negative sider. På den ene siden reduserer det de etiske problemene. Det var fint for meg å vite at de hadde et støtteapparat rundt seg som kunne ta seg av dem dersom de skulle få noen reaksjoner i etterkant av intervjuet. På den annen side gjør det at deres fortellinger allerede er fortolket. De har gjennom samtaler i grupper og med terapeuter fått hjelp til å sette ord på sine tanker og følelser. Det er altså ikke spontane fortellinger de kommer med, men fortellinger som har kommet frem i samarbeid med andre. En annen ulempe med å rekruttere informanter gjennom støtteapparat, er at de kan ha følt seg forpliktet til å delta. Datamaterialet mitt inneholder videre i stor grad retrospektive data. Alle mennene, med unntak av en, hadde på intervjutidspunktet avsluttet forholdet. Den siste var i ferd med å gå fra partneren sin. Dette kan påvirke hva slags data jeg ble sittende igjen med. For noen av mennene dreier dette seg om opplevelser som ligger langt tilbake i tid. Det finnes derfor en risiko for at visse ting kan ha blitt glemt eller at mennene ikke husker alt helt korrekt. Videre kan det tenkes at de nedtoner alvorligheten i det de har opplevd fordi de ikke lenger står midt i situasjonen. På den annen side kan dette være positivt idet mennene har hatt tid på seg til å bearbeide og tenke gjennom opplevelsene sine.

4.3 Intervjuguide

Et intervju kan være helt strukturert med faste spørsmåls- og svarkategorier, eller det kan være bygget på informasjon som er samlet inn på en mer uformell måte (Dalen, 2004:16). Jeg bestemte meg for å benytte meg av halvstrukturerte intervjuer. Det vil si at man har noen temaer man skal undersøke, samt forslag til mulige spørsmål. Intervjuet er imidlertid åpent for forandringer, både i rekkefølge av spørsmål og spørsmålsform (Kvale, 1997:72). Jeg valgte halvstrukturerte intervjuer fordi jeg tror det er den beste måten å få frem mennenes opplevelser av det å være utsatt for vold fra en kvinnelig partner. Jeg ønsket å få dem til å fortelle så mye som mulig på egen hånd uten at de ble påvirket av meg eller hvordan spørsmålene var formulert.

Jeg startet arbeidet med å lage en midlertidig intervjuguide. Min forforståelse var at mennenes syn på seg selv som ofre for vold var en prosess som utviklet seg over tid. Jeg la derfor opp intervjuet delvis kronologisk slik at jeg fikk med mennenes opplevelser av forholdet fra start til slutt. Grunnen til at jeg gjorde det på denne måten var at det forhåpentligvis ville gi meg innsikt i mennenes forståelsesutvikling og samtidig gjøre det lettere å sammenligne intervjuene. Temaene i intervjuguiden omfatter blant annet hvordan volden utviklet seg,

mennenes reaksjoner på dette, noen refleksjoner rundt det å være et offer samt noen refleksjoner om mannlighet og umannlighet. Intervjuguiden består av temaer med konkrete spørsmål og underspørsmål. Jeg har forsøkt å formulere spørsmålene slik at de ikke virker ledende på mennene i mitt utvalg. Etter å ha skrevet den midlertidige intervjuguiden utførte jeg et prøveintervju med en kamerat av meg. Det var veldig nyttig for meg. Selv om min kamerat ikke har noen erfaring med vold i nære relasjoner, var det fint for meg å få testet ut spørsmålene og samtidig få øvd meg i en intervjusituasjon. Etter prøveintervjuet gikk jeg gjennom intervjuguiden en gang til og endret de spørsmålene som ikke hadde fungert så bra.

4.4 Intervjusituasjonen

Jette Fog (2004) sier at det kvalitative forskningsintervjuet kan minne om en terapeutisk samtale. Forståelsen av temaet produseres i fellesskap mellom intervjueren og informanten. Oppmerksomheten til intervjueren gjør at samtalen hvert sekund justeres og forandres. Intervjuerens fokus er rettet mot å forstå helheten, ikke delene. Oppmerksomheten er ifølge Fog rettet mot fire felt under intervjuet. Man er på samme tid opptatt av innholdet i det som sies, hvordan det formidles, kontakten man har med informanten og hvordan man selv takler intervjuet. Fordi forskeren gjerne vil ha noe spesielt ut av samtalen, blir det viktig å styre samtalen slik at man kommer inn på disse temaene. Man kommer ikke ”blind” ut i feltet, men har med seg både teoretiske perspektiver og forforståelser. Fog sier at dette ikke behøver være noe problem så lenge man ikke lar teoriene styre seg mer enn sansene.

Hydén (2000:130-153) påpeker at forskere som intervjuer voldsofre har et spesielt ansvarsforhold. Hun beskriver i artikkelen ”Forskningsintervjun som relationell praktik” en intervjumetode hun kaller for fortellerfokusert intervju. Denne intervjumetoden utviklet hun etter sine studier av kvinner som har vært utsatt for mishandling fra partner. Hydén sier at forskeren først og fremst må være lydhør og ta på seg det fulle ansvaret for intervjusituasjonen. Dette innebærer at forskeren må avbryte intervjuet, eller hoppe over visse temaer, dersom informanten viser for stort ubehag ved spesielle samtaleemner. Videre mener Hydén det er viktig å skape et psykologisk rom for intervjuobjektene. Det vil si at forskeren tar på seg en aktiv lytterrolle hvor han eller hun ikke forsøker å styre intervjuet, men lar informantene fortelle så fritt som mulig om sine opplevelser. Den ideelle intervjuer lytter og den ideelle informant forteller. Hydén påpeker imidlertid at voldsutsatte menn og kvinner ikke er ideelle fortellere. Ofte mener de at de ikke har noe interessant å fortelle eller de vet

ikke hva de skal fortelle. Videre kan de oppleve det som ubehagelig å snakke om volden. Det blir derfor viktig å skape en god intervjuelasjon slik at informantene føler seg trygge og at de blir tatt på alvor. Videre er det viktig ikke å la seg styre av teorier og ferdig formulerte kategorier slik at informantene kan fortelle fritt uten at de blir presset inn i ferdige kategorier. Det er informantens historier som er det viktige, ikke forskerens forforståelser. Forskeren må også være forberedt på å være en hjelperøst for informantene. Det vil si at han eller hun tilbyr hjelp dersom informanten har problemer med å sette ord på følelser og tanker. Man må uttrykke seg empatisk og be om utdypninger, samtidig som man kommer med mulige tolkninger og forslag som informanten kan si seg enig eller uenig i. Man må imidlertid være forsiktig så man ikke legger ordene i munnen på informanten. Hydén anbefaler at intervjuene skal være korte og at man bør intervju den samme personen flere ganger (Hydén, 2000:130-153). Jeg har forsøkt å følge Hydéns tips, men det har ikke alltid vært mulig. Mine forforståelser og problemstillinger brakte frem noen temaer som jeg ville at mennene skulle snakke om. Mens Hydén intervjuet kvinnene flere ganger, hadde jeg kun mulighet til å intervju mennene en gang. Jeg var derfor avhengig av at de snakket om det jeg ville de skulle snakke om på det ene intervjuet. Jeg var også litt forsiktig med å være en hjelperøst fordi jeg var redd for å påvirke dem for mye med mine forforståelser. Jeg ba imidlertid flere ganger om utdypninger og bekreftelser på at jeg hadde forstått dem rett.

Jeg utførte intervjuene på ulike steder. I Reforms lokaler, grupperom på Blindern, på krisesenter og et hjemme hos den aktuelle mannen. Når det er snakk om et så sensitivt tema som dette, tar jeg det som en selvfølge at jeg måtte gjennomføre intervjuene i et privat rom. Jeg tok opp intervjuene på bånd og transkriberte dem etterpå. Grunnen til at jeg tok opp intervjuene er at det kan være bra å ha intervjupersonenes egne uttalelser (Dalen, 2004:32). I tillegg kan man konsentrere seg om informantenes ansiktsuttrykk og kroppsspråk i stedet for å sitte og notere.

4.5 Metodiske utfordringer og etikk

Når man rekrutterer informanter er det viktig å legge vekt på at all informasjon om dem vil bli behandlet konfidensielt og at all informasjon vil bli anonymisert slik at det ikke er mulig å gjenkjenne dem. Dette er kanskje spesielt viktig når det er snakk om en undersøkelse om vold, siden det er et så sensitivt tema. Tove Thagaard sier at forskeren så langt det lar seg gjøre må anonymisere informantene både slik at de ikke blir gjenkjent av andre, men også slik

at de ikke gjenkjenner seg selv i teksten. En måte å sikre anonymitet på er å begrense biografisk informasjon. Forskeren bør unngå å oppgi informasjon som alder, bosted og yrke. Videre bør man bruke fiktive navn på personene. En mer omfattende endringsstrategi er å foreta symbolske utskiftninger som er knyttet til personens identitet og livsforhold. Man må imidlertid passe på at disse endringene ikke påvirker sentrale poeng i studien (Thagaard, 2003:199-200). Mennene i mitt utvalg har fått fiktive navn og jeg har unngått å oppgi alder og bosted. Videre har jeg endret antall barn og kjønnet til barnet, utdanning og arbeid, hvor lenge de har vært i forholdet og andre kjennetegn som kan virke gjenkjennende. Når det gjelder sitater har jeg skrevet om språket til bokmål og unnlatt intetsigende fraser som ikke sant, liksom og så videre. Dette har jeg gjort både av anonymiseringshensyn og respekt for informantene. Som Kvale (1997:106) sier kan ordrette sitater fremstå som usammenhengende og forvirret tale, og som indikasjon på svakt intellektuelt nivå. Dersom noe er tatt ut av sitatet eller satt inn, har jeg satt dette i klammer.

Det er viktig å informere om at det er frivillig å være med på undersøkelsen og at informantene kan trekke seg når de måtte ønske det, uten å gi noen grunn. Dersom de trekker seg kan de kreve at all informasjon om dem blir slettet (NESH, 2006:13). Informert samtykke vil, ifølge Kvale (1997:67-68), si at forskeren får informanten til å delta på frivillig basis. Informantene informeres om undersøkelsens overordnede mål, hovedtrekkene i prosjektplanen, og om mulige fordeler og ulemper ved å delta i forskningsprosjektet. Et problem Kvale peker på er at man ikke alltid vet hva slags spørsmål som kan komme opp. Det halvstrukturerte intervjuet er basert på tanken på at man kan være spontan og følge opp ulike spørsmål som måtte dukke opp i løpet av intervjusituasjonen. Jeg informerte om alle disse punktene i informasjonsbrevet som informantene leste på forhånd.

I kvalitativ forskning har man direkte kontakt med mennesker. Man må derfor passe på at man behandler dem med respekt. Kvalitativ forskning innebærer at man får et intimt engasjement overfor informantene. Dette kan føre til at det dukker opp ulike etiske dilemmaer underveis. Jennifer Mason sier at det er viktig å tenke gjennom hva som er intensjonen med undersøkelsen. Skal man være en politisk budbringer eller er det kun for forskningens egen del? Videre må man være klar over hvilke grupper som blir berørt av undersøkelsen og hvilke konsekvenser undersøkelsen vil få for disse (Mason, 1996:29-30). Jeg ønsker ikke å være en politisk budbringer i denne oppgaven. Hensikten er å få frem menns offeropplevelser. Jeg har passet på slik at det jeg skriver ikke blir oppfattet som støtende for mennene eller for andre

som har vært utsatt for partnervold. Konsekvensene av en intervjuundersøkelse bør vurderes med tanke på hvilken mulig skade undersøkelsen kan påføre intervjupersonene (Kvale, 1997:69). Det kan muligens være vanskelig for noen menn å se på seg selv som et offer. Dersom de ikke på forhånd har definert seg som et offer, kan det muligens skade deres selvbilde å delta i denne undersøkelsen. Mitt utvalg består imidlertid av menn som, med unntak av en, allerede har snakket med fagpersoner om volden. Det er derfor sannsynlig at de allerede har innsett at de er ofre for partnervold.

4.6 Analysen

Karin Widerberg sier at både de etiske vurderingene og analysen løper som en rød tråd gjennom hele studien. Det materialet man sitter igjen med er et resultat av den kontinuerlige analysen som finner sted før og under datainnsamlingen (Widerberg, 2001). Jeg har benyttet meg av temasentrerte analyser i denne oppgaven. Ifølge Thagaard (2003:153-154) går dette ut på å presentere materialet og sette noen temaer i fokus. Et hovedpoeng er å gå i dybden på de enkelte temaene, sammenligne informasjon fra alle informantene, samt se etter tendenser i materialet. For å ivareta en helhetlig forståelse, er det viktig å plassere hver informant eller situasjon inn i konteksten. Teksten deles altså inn i ulike kategorier som representerer de forskjellige temaene som er viktige for undersøkelsen. Denne prosessen kalles koding. Det er viktig å finne en systematisk måte å sammenligne enhetene på. Matthew B. Miles og A. Michael Huberman (1984:96-97) viser hvordan man kan benytte matriser for å få en oversikt over datamaterialet. Bruk av matriser vil si at et utsnitt av teksten sorteres i ulike kategorier. Miles og Huberman har, ifølge Thagaard, blitt kritisert for å være positivistisk orienterte fordi de ved å dele opp teksten på denne måten løsriver teksten fra sin opprinnelige helhet. Thagaard mener imidlertid at det kan være til god hjelp å benytte seg av denne analysemetoden i kvalitativ forskning. Det man må passe på er å benytte matrisene i kombinasjon med en helhetlig tilnærming (Thagaard, 2003:155). Jeg valgte å dele opp materialet i ulike kategorier etter tema og tid i mennenes fortellinger. Dette satte jeg inn i en tabell som jeg ”fylte” på med informasjon fra de ulike informantene. Et problem med denne metoden er at man ved å velge ut temaer allerede har bestemt hva man leter etter og at man dermed kan overse andre viktige temaer i materialet. Imidlertid kan man si at man allerede har bestemt hva som blir sentralt i analysen idet problemstillingen ble laget.

Ifølge Thagaard (2003:155) kan analysen av materialet deles inn i en beskrivende og en tolkende fase. I den beskrivende fasen får man en første oversikt over materialet. Man utforsker temaene ved å sammenligne de ulike informantenes utsagn. Under den tolkende fasen arbeider forskeren mot en dypere forståelse av temaene, samt ser etter mønstre. I min analyse har jeg startet hvert kapittel med en beskrivende del hvor mennenes fortellinger blir presentert. Senere i kapitlene kommer jeg med ulike tolkninger av empirien. Her setter jeg også empirien inn i en teoretisk sammenheng.

4.7 Arbeidets kvalitet

Ifølge Thagaard (2003:178-179) kan vurderinger av forskningens kvalitet knyttes til begrepene troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. Begrepene fremhever den kvalitative tilnærmingens særpreg og kan erstatte begrepene reliabilitet, validitet og generalisering som benyttes i kvantitative studier. Troverdighet vil si at den kritiske leser skal bli overbevist om at forskningen er utført på en tillitvekkende måte. Forskeren skal gjøre rede for hvordan materialet har blitt utviklet, og han eller hun skal blant annet skille mellom den informasjonen som har kommet frem under datainnsamlingen og sine egne vurderinger av empirien. Videre skal det gjøres rede for hvilken relasjon forskeren har til informantene og hvordan dette kan ha påvirket materialet. Feministisk teori har vært med på å problematisere betydningen av forskerens kjønn i forbindelse med datainnsamlingen. Lundgren (1992) hevder at intervjusituasjoner hvor en kvinnelig forsker intervjuer en mannlig informant kan bli preget av at den mannlige informanten fremhever kjønnsforskjellen og forsøker å ta kontroll over intervjusituasjonen for å styrke sin maskulinitet. Dag Album (1996:246-247) hevder at forskeren får tilskrevet en rolle av de som studeres. Kjennetegn som kjønn og alder er sannsynligvis de viktigste. Han sier videre at han i sin studie hadde lettere for å komme i kontakt med mennene enn med kvinnene. Widerberg (2001) sier også at kjønnsrelasjonen mellom forsker og informant kan påvirke intervjusituasjonen. Hun opplevde at hun fikk bedre kontakt med kvinnene enn med mennene i sin studie. Dette var noe jeg tenkte mye på, og jeg var litt bekymret for dette før intervjuene. Jeg var redd mennene ville ha problemer med å åpne seg for meg fordi jeg er jente. I tillegg er jeg en del år yngre enn mennene. Dette skapte litt nervøsitet hos meg for at de ikke ville ta meg seriøst. Disse bekymringene viste seg imidlertid å være grunnløse. Mennene hadde ingen problemer med å åpne seg for meg. Jeg oppfattet heller ikke at de ikke tok meg seriøst på noen som helst måte. Det at jeg er jente kan

også ha vært en fordel. Ulike krisesentre som Sogn og Hjemdal har snakket med sier at noen menn opplever det som lettere å snakke med en kvinne enn en mann. Årsaken til det er at mange menn som har vært utsatt for vold fra en partner føler at de har mislykkes i mansrollen. Derfor kan det være vanskelig å snakke med en annen mann om det (Sogn og Hjemdal, 2009:62).

Bekreftbarhet er, ifølge Thagaard (2003:179-182), knyttet til vurderinger av de tolkningene undersøkelsen fører frem til. Bekreftbarhet innebærer at forskeren er kritisk til sine egne tolkninger og at resultatene kan bekreftes av annen forskning. Bekreftbarheten kan blant annet knyttes til at tolkninger av ulike studier kan bekrefte hverandre. Forskeren må være åpen om hvordan han eller hun har posisjonert seg i feltet og hvordan han eller hun har kommet frem til de tolkningene som presenteres. Spørsmålet man stiller seg er om man har fått fortalt historien rett og om forskerens tolkning samsvarer med det informantene fortalte (Creswell, 2007:45). Jeg har trukket inn teori og annen forskning i min analyse og diskutert hvorvidt denne stemmer overens med mitt materiale. Jeg finner at mine funn på mange områder blir bekreftet av tidligere studier.

Overførbarhet vil si om de funnene man gjør i en studie også kan gjelde i andre sammenhenger. Overførbarhet kan også knyttes til hvorvidt andre med kjennskap til fenomenet kan kjenne seg igjen i tolkningen som gjøres (Thagaard, 2003:184-187). Mitt utvalg regnes som lite, selv i kvalitativ forskning. Kvale sier at det er viktig at man oppnår et metningspunkt. Det vil si at flere intervjuer ikke gir vesentlig ny kunnskap (Kvale, 1997). Flere menn ville selvfølgelig ha gitt meg et bredere bilde av fenomenet og dermed styrket materialet, men jeg opplevde allikevel at mennene i mitt utvalg hadde mange av de samme refleksjonene rundt det å være offer for partnervold. Mennene i mitt materiale skal heller ikke være representative for menn som blir utsatt for partnervold. Mitt mål er ikke å generalisere, men å gi et bilde av hvordan menn kan oppleve det å bli utsatt for vold fra en kvinne.

4.8 Refleksjoner rundt intervjuene og forforståelser

Jeg var litt nervøs for å intervjuer menn som har vært ofre for partnervold. Årsaken til det var at jeg ikke hadde noen erfaringer rundt dette temaet, og jeg var redd for at jeg ikke hadde nok kunnskap om hvordan jeg skulle gjennomføre intervjuer med mennesker i en vanskelig livssituasjon. Jeg løste dette ved å lese en del litteratur rundt problematikken. Hydén

understreker at dataenes kvalitet er avhengig av at forskeren klarer å skape en trygg relasjon mellom forsker og informant. En trygghet som kan bidra til åpen og ærlig informasjon (Hydén, 2000:130-154). Jeg følte selv at intervjusituasjonen var preget av en god og åpen tone. Jeg var opptatt av å være empatisk overfor mennenes historier, stille åpne spørsmål og lytte til det de hadde å si. Jeg oppfattet mennene som åpne og villige til å fortelle om sine opplevelser. De fleste ga også uttrykk for at de syntes det var bra at noen satte fokus på dette temaet, og de ønsket at deres historier kunne hjelpe andre som var i lignende situasjoner. Jeg har ikke intervjuet kvinnene som er til stede i mennenes historier. Deres versjon av hendelsene ville sannsynligvis være en annen enn mennenes. Mitt fokus har imidlertid vært på mennenes refleksjoner rundt det å være et offer for partnervold.

5 Presentasjon av mennene

Før analysen ønsker jeg å gi en kort presentasjon av de fem mennene jeg har intervjuet og den volden de har vært utsatt for. Mennene er mellom 35 og 57 år og kommer fra alle sosiale lag. De er alle født i Norge.

5.1 Kristian

Kristian har høyere utdanning innenfor økonomi og har en kontorstilling i en stor bedrift. Han har ny samboer på intervjutidspunktet. Kristian møtte sin tidligere partner da han var tidlig i 20-årene. Hun er noen år eldre enn han. De var samboere i litt under ti år, og de fikk tre barn sammen. Kristian ble hovedsakelig utsatt for psykisk vold. Han opplevde blant annet kontrollerende atferd og ekstrem sjalusi. Etter bruddet ble han anmeldt for incest og vold av sin tidligere samboer. Dette har resultert i at han, på intervjutidspunktet, ikke hadde noe kontakt med barna sine. Kristian har også opplevd noe fysisk vold av mindre alvorlig karakter, men det er den psykiske volden han opplever som ille. Kristian tok kontakt med hjelpeapparatet for å komme til samtaler og få hjelp til å håndtere situasjonen. Han har kommet med en motanmeldelse mot sin tidligere partner fordi hun anmeldte han for incest. Saken hadde ikke kommet opp for retten på intervjutidspunktet. Kristian har i dag minimal kontakt med sin tidligere partner.

5.2 Trond

Trond er utdannet pedagog og underviser på en høgskole, men er 60 prosent sykemeldt på intervjutidspunktet. Han har vært samboer med sin partner i litt over 10 år, men de var i ferd med å gå ifra hverandre på intervjutidspunktet. De har en sønn sammen. Trond har blitt utsatt for både fysisk og psykisk vold. Den fysiske volden har kun forekommet noen ganger, mens den psykiske volden har vært til stedet gjennom hele forholdet. Den psykiske volden har vært preget av nedverdiggende behandling, kontroll og overvåking. Trond tok kontakt med hjelpeapparatet fordi han hadde behov for noen å snakke med. Han har også vært i kontakt med barnevernet som en følge av at sønnen deres ble påvirket av morens vold. Trond har ikke anmeldt sin partner av hensyn til sønnen, men han går med voldsalarm.

5.3 Frode

Frode er utdannet barnevernspedagog og arbeider innenfor barnevernet. Han er gift med en ny kvinne på intervju tidspunktet. Han ble sammen med sin tidligere partner da han var i starten av 20-årene, og hun var hans første kjæreste. De var gift i litt over ti år og de har en sønn og en datter sammen. Frode ble utsatt for psykisk vold. Denne var blant annet preget av nedverdiggende atferd og verbal vold. Etter bruddet har Frode hatt kontakt med ulike hjelpeinstanser for å få hjelp til å bearbeide det han har opplevd. Han har ikke anmeldt sin tidligere partner av hensyn til barna. Han har heller ikke hatt kontakt med datteren sin på et og et halvt år fordi hans tidligere partner holder henne borte fra han. Han begrenser kontakten med sin tidligere partner så mye som mulig av hensyn til sin nye partner.

5.4 Anders

Anders har fullført ungdomsskolen og arbeider i dag i en elektrobutikk. Han er enslig på intervju tidspunktet. Anders ble sammen med sin tidligere partner da han var i midten av 20-årene og de var samboere i fire år. De har en sønn på fem år sammen. Anders ble utsatt for psykisk vold. Denne bar preg av sterk kontroll, ekstrem sjalusi og trakassering.

Trakasseringen har eskalert etter bruddet. Anders har tatt kontakt med hjelpeapparatet der han bor. Årsaken til det er at han ønsket noen å snakke med. I tillegg hadde han behov for hjelp og råd om hvordan han skal håndtere sin tidligere partner. Han har anmeldt henne for trakassering, men saken hadde ikke kommet for retten på intervju tidspunktet. Anders har i dag minimal kontakt med sin tidligere partner. De snakker kun sammen dersom det gjelder deres felles sønn.

5.5 Stian

Stian er utdannet rørlegger og arbeider som det. Han er enslig på intervju tidspunktet, men har vært gift to ganger tidligere. Han møtte sin siste partner på internett og de var sammen i kort tid før de giftet seg. De var gift i litt under tre år. Hun har en sønn fra før og de har en datter på ett år sammen. Stian ble utsatt for psykisk vold. Denne bar preg av verbal vold og trusler om at hun skulle ta fra han datteren deres. Hun har også, ved noen anledninger, forsøkt å angripe han fysisk. Stian tok kontakt med hjelpeapparatet mens de var gift. De var begge inne

til samtaler, men Stian føler ikke at de fikk den hjelpen de hadde behov for. Han har ikke anmeldt sin tidligere partner.

6 Volden som prosess

Det spørsmålet jeg vil belyse i dette kapittelet er hvordan mennene fortolker volden og hvilken funksjon denne fortolkningen har for dem. Hanne Haavind skriver at med hjelp av kjønnede fortolkninger kan man studere på hvilke måter og for hvilke formål kjønn gjøres relevant i et menneske sitt liv (Haavind, 2000). Jeg vil her diskutere hvilken rolle kjønn spiller for hvordan mennene fortolker volden. Mennene forteller at de voldelige handlingene utviklet seg som en prosess i takt med at forholdet utviklet seg. Jeg finner at mennene fortolker og presenterer volden på en slik måte at den i mindre grad truer deres selvfølelse som menn. Dette gjør de ved å benytte seg av andre ord enn vold. Videre nedtoner de som har opplevd fysisk vold betydningen av denne. Til slutt avviser mennene at de noen gang var redde for sine partnere.

Teoretiske perspektiver som er relevante i dette kapittelet er Lundgrens (2004) begrep om voldens normaliseringsprosess. Som nevnt tidligere sier Lundgren at kvinner som lever i mishandlingsforhold etter hvert normaliserer volden slik at den oppleves som en normal del av forholdet. Lundgren har blitt kritisert av blant andre Hydén (1995) som hevder at ingen kvinner i dag vil oppleve vold som normalt. Kvinner kan nedtone volden, men de internaliserer den aldri. Holmberg og Enander (2004) plasserer seg et sted i mellom Lundgren og Hydén idet de er enig med Lundgren i at det ofte skjer en grenseforskyvning innenfor den voldspregede relasjonen som kan gjøre det vanskelig for kvinnene å oppfatte endringene. Samtidig er de enig med Hydén i at ingen kvinner vil oppfatte vold som en normal del av et forhold.

6.1 Den første fasen

Alle mennene hadde et godt inntrykk av kvinnen da de ble kjent, og de forelsket seg raskt. Mennene forteller mye av det samme om de første møtene. De var stormende forelsket og trodde de hadde møtt kvinnen i sitt liv. Anders kan være et eksempel: ”Jeg har aldri vært så forelsket før som jeg var i henne, og hele familien min elsket henne. Det virket som den store kjærligheten og den store drømmen.” Trond er et annet eksempel:

Hun tok meg med storm. Hun var interessert i meg og jeg var den eneste på jord for henne. Hun la ikke merke til omgivelsene, det var kun meg det dreide seg om. Hun så

meg rett inn i øynene når hun snakket med meg. Jeg hadde aldri tidligere opplevd en slik interesse og engasjement for min person og det jeg sto for.

I begynnelsen opplevde alle mennene at forholdet var likeverdig og at de respekterte hverandre. Da jeg spurte om deres innflytelse i forholdet svarte alle bekreftende på at deres ønsker og valg ble like mye prioritert som partnerens. For mennene var kvinnen på mange måter den kvinnen de hadde håpet å møte. Denne forelskelsesfasen stemmer godt med det bildet mishandlede kvinner har gitt i annen forskning. Ifølge Skjørten (1994:59) ligner denne fasen på begynnelsen av et hvilket som helst normalt forhold, preget av mye oppmerksomhet og sosialt liv. Videre sier hun at både menn og kvinner beskriver denne tiden som en lykkelig tid, hvor de tar hensyn til hverandres ønsker og behov. I begynnelsen er det altså som regel ingenting som skiller et ”normalt” forhold fra et voldspreget forhold og mennene i mitt utvalg opplevde heller ikke noe merkverdig i begynnelsen.

På tross av den lykkelige starten ser mennene i ettertid at deres kvinnelige partner tok styringen med en gang de flyttet sammen. Mennene oppdaget at ”noe” var galt, men de var ikke i stand til å se hvor alvorlig dette ”noe” kunne bli. Kristian ble oppmerksom på at veldig mye gikk samboerens vei og at hun begynte å kontrollere alt han gjorde. Hun nektet han å drive med sine interesser, og han fikk blant annet ikke lenger lov til å spille ishockey. Kristian reagerte imidlertid ikke så mye på denne kontrolleringen fordi han trodde det var slik et forhold skulle være. Hun var hans første kjæreste, og han hadde lite erfaring med forhold fra tidligere. De andre mennene bekrefter at det var en del tendenser de burde ha reagert på, men som de ikke så i starten på grunn av forelskelsen. Frode kan være et eksempel.

Jeg prøvde å gjøre mitt beste, men det var aldri bra nok. Og mine interesser, de var annenrangs. Hun ville nærmest ha meg kurert for å like fotball. Det ble sett på som noe mindreverdig. Hennes interesser, som å lese litteratur, det var høyverdig. Jeg reflekterte ikke noe over det da altså, men det burde jeg vel ha gjort.

6.2 Den første volden

Mennene i mitt utvalg har vanskeligheter med å sette fingeren på hva som var den første voldelige handlingen. En årsak til dette kan være at den første volden for alle mennene var psykisk vold. Som Kirsti Jareg og Ingunn Rangul Askeland (1995) sier, er psykisk vold, i motsetning til fysisk vold, mindre konkret og dermed vanskeligere å gjenkjenne. Videre sier de at det ofte er vanskelig for utøveren selv å se hva han eller hun gjør, samtidig som det kan være vanskelig for offeret å forstå hva han eller hun er offer for. Skjørten (1994:121) utdyper

dette med å si at menn ofte ikke fortolker sin egen utøvelse av psykisk vold som vold. Mennene i mitt utvalg bekrefter at de alltid har sett på vold som noe fysisk, og at det derfor tok lang tid før de definerte den psykiske volden som vold. De har en oppfattelse om at man må få fysiske skader dersom man skal kunne definere en handling som vold. Et sitat fra Frode kan belyse dette:

I det siste har jeg forstått at det er mer aksept for at man også er et offer for psykisk vold, i miljøer hvor de arbeider med dette. Men blant mannen og kvinnen i gata er det kanskje ikke så stor forståelse for det. De kan si at: Men herregud, du har jo ikke blitt slått eller noe.

Mennenes oppfattelser om at vold må være noe fysisk henger sammen med den allmenne oppfattelsen om at vold er fysisk maktbruk som har til hensikt å skade den andre (Isdal, 2000). Dersom man, imidlertid, legger Isdal og Møllers definisjoner på vold til grunn, er det helt klart voldelige handlinger mennene snakker om.

6.3 Normalisering av volden?

Mennene opplevde at den psykiske volden ble mer aggressiv og hyppig etter hvert som forholdet utviklet seg. Jeg skal nå diskutere hvorvidt mennene overtar kvinnes definisjon av virkeligheten på den måten Lundgren hevder at kvinner som lever i mishandlingsforhold gjør.

Kristian opplevde at samboerens kontrollering førte til en innskrenkning av hans privatliv og at han ofte måtte innrette seg etter hennes ønsker:

En gang jeg skulle ut med noen kompiser hadde jeg fått beskjed om å være hjemme igjen til tolv. Jeg måtte ta toget fra Oslo klokka elleve og hun skulle hente meg på stasjonen klokka tolv. Men jeg kom meg jo ikke med toget så jeg haiket med noen et stykke, også kom broren min og hentet meg. [Jeg] var hjemme klokka tolv, men jeg gjorde det ikke på riktig måte og da ble det hurra meg rundt. [...] Hun sto og skreik meg rett opp i trynet og hun dytta meg rundt og styra og ordna.

Flere av de andre mennene bekrefter at kvinnene kontrollerte livet deres i stor grad, og at de måtte legge opp hverdagen etter deres ønsker. Dette resulterte i at mennene etter hvert hadde lite kontakt med venner og familie. Lundgren hevder at en viktig del av voldens normaliseringsprosess er å isolere kvinnen fysisk slik at hun ikke får ha kontakt med venner eller familie. På denne måten blir hun ikke bare fysisk, men også psykisk isolert. Hun

tilbringer nesten all sin tid sammen med mannen, noe som resulterer i at han blir hennes eneste referanseramme (Lundgren, 2004:54).

Frode opplevde daglig at samboeren var verbalt nedlatende mot han.

Det var på en måte det daglige hele tiden, det å snakke til en vegg, følelsen av at det jeg sto for ikke hadde noen verdi. Etter hvert sa hun til meg at det eneste hun så opp til meg for var at jeg kom meg opp om morgenen, for hun var skikkelig B menneske. [...] Vi fikk god kontakt med naboene og mannen der så at nå får du stå opp for deg selv. Men jeg følte at jeg ikke kunne klare meg uten det forholdet. Jeg husker en gang hun sa til barna våre at: Ikke gå til pappa, for han klarer ingen ting han. Og si det til ungene, det var... men da var selvfølelsen min så langt nede, den var nesten helt utvisket. Det var det vanlige; at jeg ikke dugde til noe. Det var mye det det gikk i, det psykiske. Jeg begynte å tenke at det var meg det var noe feil med.

Sitatet ovenfor viser at Frodes selvfølelse ble sterkt påvirket av den psykiske volden og han godtok etter hvert at han ikke dugde til noe. Frode internaliserte altså partnerens kritikk. Videre forteller han at han ikke klarte å forlate henne fordi han trodde han ikke kunne klare seg uten henne. Ut i fra dette kan det virke som om Frode overtar samboerens definisjon av situasjonen på den måten Lundgren beskriver. De andre mennene bekrefter at deres selvfølelse ble svekket som et resultat av partnerens psykiske vold. Samtidig visste alle mennene at kvinnes oppførsel ikke var normal og de legitimerte den heller ikke. Også Frode så at forholdet egentlig var destruktivt og at han ble behandlet på en dårlig måte. Mennene internaliserte altså ikke krenkelsene på den måten kvinner, ifølge Lundgren, gjør. De oppfattet heller ikke krenkelsene som noe normalt. Lundgren (2004) skriver ut i fra et kjønnsmaktperspektiv hvor hun tar for gitt at menn alltid har mer makt enn kvinner. Mitt utvalg består derimot av menn som er i en avmaktssituasjon i forhold til kvinner. Det blir derfor litt vanskelig å sammenligne mine funn med Lundgrens perspektiver. Det som imidlertid kommer frem er at mennene ikke internaliserer partnerens kritikk. Hydén sine perspektiver om kvinnemishandling kan belyse mennenes opplevelser. Hun hevder at kvinner ikke godtar volden, men den fører som regel ikke direkte til at de forlater mannen. Mennene i mitt utvalg visste at de ble behandlet dårlig, men de oppfattet ikke behandlingen som så krenkende at de forlot forholdet før det hadde gått lang tid. Samtidig opplevde mennene en gradvis forskyvning av grenser på den måten både Lundgren og Holmberg og Enander beskriver.

6.4 Hvordan mennene blir påvirket av volden

Skjørten sier at skadene som følger av partnervold kan deles inn i to hovedgrupper. Den første gruppen er de umiddelbare skadene som blir påført ved den fysiske volden. Den andre gruppen er de langsiktige skadene som ikke kan tilbakeføres til én bestemt voldshandling. De langsiktige skadene gir ofte utsalg i ulike psykosomatiske problemer. Eksempler på slike problemer er nerveproblemer, søvnproblemer, depresjoner og angst (Skjørten, 1994:119-120). Tim Newburn og Elizabeth A. Stanko (1994:163) viser til forskning om menn som har opplevd overfall fra andre menn. Denne forskningen viser at ofrene ofte får alvorlige problemer som frykt, søvnløshet, overforsiktighet og fobier. Siden menn i nesten alle tilfeller er fysisk sterkere enn kvinner, hadde jeg en forforståelse av at konsekvensene for menn ikke ville være så alvorlige som de ofte er for kvinner. Dette bekreftes av Skjørten som hevder at kvinners vold mot menn som regel ikke har noen alvorlige langvarige konsekvenser (Skjørten, 1994:127). Mennene i mitt utvalg opplever imidlertid at volden påvirket dem på flere måter enn kun den praktiske gjennomføringen av hverdagen. Alle bekrefter at den psykiske volden har hatt negative konsekvenser for deres selvfølelse. Frode kan være et eksempel:

Jeg har vært deprimert, hatt liten tro på meg selv. Dårlig selvbilde. Vanskelig for å tro at jeg duger til noe. [...] [Følte] at jeg ikke kunne noen ting. Det er ikke mange år siden jeg tenkte at jeg like gjerne kunne stille meg opp på brua og hoppe i elven. Den følelsen av at ingen vil bry seg allikevel. Jeg har følt meg som en dårlig far, en dårlig sønn. At jeg ikke tar hånd om foreldrene mine slik jeg burde. Følelsen av ikke å strekke til på noen områder, selv om jeg innerst inne vet at det er mange som bryr seg om meg.

Trond er et eksempel på hvordan volden også påvirker fysisk: ”Jeg har hatt mye vondt i ryggen. De siste to årene har jeg hatt konstant vondt i ryggen. Til tider har jeg problemer med å bevege meg skikkelig. Volden påvirker både fysisk og psykisk.” Anders forteller at han har slitt med nerver og har vært deprimert etter bruddet. Han har også hatt angst og blir fortsatt stresset og begynner å skjelve bare telefonen ringer. Med unntak av Trond har ingen av mennene opplevd alvorlige fysiske voldshandlinger. Som en følge av dette har mennene som gruppe i liten grad blitt alvorlig fysisk skadet som en følge av voldshandlingene. Allikevel viser funnene mine at mennene i stor grad er preget av de langsiktige virkningene av krenkelsene og at dette ikke kan tilbakeføres til en bestemt voldshandling. Mine funn støttes av andre kvalitative studier som er gjort om menn som er ofre for partnervold. Mennene i disse studiene opplevde i stor grad at deres selvfølelse ble skadet som en følge av volden, og

forskerne forklarer dette med at vold mot menn i stor grad truer menns selvtillitt som menn (Bøhm, 2003; Stitt og Macklin, 1997). Det blir derfor feil å hevde, som Skjørten (1994) gjør, at mannlige ofre ikke opplever noen konsekvenser av volden utenom smerten de blir påført i øyeblikket.

6.4.1 Redsel

Skjørten sier at kvinner som lever i mishandlingsforhold som regel opplever at de blir redde for mannen etter hvert (Skjørten, 1994:121). Alle mennene i mitt utvalg avviser med en gang at de noen gang var redd for sin partner. Siden menn i nesten alle tilfeller er fysisk sterkere enn kvinner, hadde jeg en forforståelse av at volden ikke ville skremme dem i like stor grad som menns vold skremmer kvinner. Allikevel kan noen sitater indikere at mennene føler en viss grad av redsel.

Jeg har jobbet i psykiatrien i mange år og jeg har sett folk som har vært dypt traumatisert. Jeg har sett blikkene deres, redselen og frykten i øynene til folk som enten har et alvorlig hjerteinfarkt eller er hardt skadet eller noe og fortsatt er bevisst. Det ansiktsuttrykket kjenner jeg. Også tok hun meg så vanvittig etter 50 årsdagen til en kompis av meg. Vi hadde vel drukket litt vin, men var nesten klinkende edru. Jeg sto på badet og hun tok meg verbalt og sa at alle der nede hadde ledd av meg og himlet med øynene bak min rygg. Da ble jeg så sint at det holdt på å klikke for meg. Jeg tenkte at jeg skulle ta inn på hotell, men det ble til at jeg låste meg inne på soverommet. Og da husker jeg ansiktsuttrykket mitt. Og det var alvorlig traume. Mye redsel og mørkt blick. [...] Jeg har vært, eller andre sier at jeg har vært redd, har virket redd (Trond).

Ved en annen anledning forteller Trond om en gang hans samboer viftet med en kniv opp i ansiktet hans. Han sier at han ikke tenkte så mye over situasjonen der og da, men at han har opplevd den som skremmende senere. Stian innrømmer at han ved en anledning var redd for sin partner.

For å si det sånn, hun er nesten mindre enn deg, liten altså, og jeg er jo ikke akkurat liten selv (ler), gammel bokser også, så det virker kanskje litt dumt, men. Det var etter at vi hadde skilt oss og vi hadde en del problemer med datteren vår, (som) jeg hadde her hos meg. [...] Hun [partnere] kom opp hit og hun var veldig aggressiv. Hun var veldig, hva skal jeg si, hun virket nesten psykotisk [...]. Og sånn som hun pratet og oppførte seg, så var jeg rett og slett redd for at hun skulle ta en kniv og begynne å gå fysisk til angrep på meg. [...] Hun var aggressiv og hylte og skrek og sa at hun skulle gjøre diverse ting dersom hun ikke fikk ta med seg datteren vår. [...] Så jeg måtte ta tak i henne og rett og slett hive henne ut og låse døra. [...] Jeg var ikke redd for henne, men for hva hun kunne finne på.

Her sier Stian først at han var redd for sin partner. Rett etter tilbakeviser han det. Det virker altså som om mennene føler en viss ambivalens med tanke på sin egen redsel. Samtidig som de avviser at de var redde for sine partnere, sier de mer eller mindre direkte ved mange anledninger at de var redde. Videre er de opptatt av å få frem at de ikke var engstelige for at kvinnene skulle skade dem fysisk, men for hva som kunne komme av krenkende ord. Mennene i Bøhms (2003) undersøkelse avviste også at de var redde, men Bøhm fant flere eksempler som kan indikere at de følte en viss grad av redsel. Skjørten finner derimot at de mennene som hadde blitt utsatt for vold i hennes studie ikke var redde for kvinnene (Skjørten, 1994:127). Disse mennene benyttet imidlertid vold selv. Det kan tenkes at mennene i Skjørtens undersøkelse ikke opplevde kvinnenes vold som truende nettopp fordi de opplevde det som uproblematisk å slå tilbake. Mennene i mitt utvalg legger derimot vekt på at de aldri ville brukt alvorlig fysisk vold mot en kvinne. Derfor er ikke dette en mulighet for dem. Dette kan muligens føre til at de opplever kvinnenes vold som mer skremmende.

6.5 Mennenes fortolkning av volden

Studier av kvinnemishandling finner at kvinner ofte opplever den psykiske volden som verre enn den fysiske (Askeland, et al., 2002; Follingstad, Ruthledge, Berg, Hause, og Polek, 1990; Skjørten, 1994). Mennene i mitt utvalg har helt klart blitt utsatt for mer psykisk enn fysisk vold og det er også denne de legger vekt på i sine fortellinger. De av mennene som har vært opplevd begge deler, legger vekt på at de opplevde den psykiske volden som verre enn den fysiske. Årsaken til det er at den var mye vanskeligere å forholde seg til. De avviser i stor grad at den fysiske volden var noe særlig farlig. Kristian er for eksempel skeptisk til i det hele tatt å kalle de fysiske handlingene for vold. ”[Jeg] ser ikke på det som et voldelig forhold, men som et psykisk voldelig forhold”. Et annet eksempel er Stian som ler når han forteller om en gang partneren forsøkte å angripe han.

Line: Har hun vært fysisk voldelig mot deg noen gang?

Stian: (ler) Hun forsøkte jo, men det, altså... Det var en gang jeg måtte ta tak i armen hennes når hun ville begynne å slå meg (ler). Da måtte jeg bare holde henne fast. Det virker jo litt tåpelig når ei så lita jente skal begynne å slå.

Også Trond legger vekt på at han opplevde den psykiske volden som verre enn den fysiske volden.

Det har jo vært både slag og spark, og det har vært kjøkkenredskaper så blodet har rent. Vi hadde en kjempeepisode for to år siden. Jeg kom hjem fra en fest og hadde drukket litt mye akevitt. Da kom hun og tok imot meg. Mens jeg sto i gangen hørte jeg at hun kom i full fart ned trappa. Dette var klokka fem på natta. Døra ut i gangen føk opp og hun fløy rett på meg. Hun slo meg og skrek at jeg skulle komme meg ut. Og da sa jeg ok, også begynte jeg å gå. Og da sprang hun på meg bakfra og smelte meg i gulvet noe som innebar... eh, jeg skulle nok ha vært på sykehus da. Jeg burde ha vært lagt inn på intensiv. Stort kutt i hodet, masse blod, jeg blødde ut en hel dress som jeg bare måtte kaste etterpå. [...] Jeg tror jeg hadde hjernerystelse, jeg hadde blackout. Jeg dro på legevakten og ble tapet i hodet. Jeg gikk til en kompis fire dager etter. Jeg var helt stiv av skrekk. Han sendte meg rett til legen og sa at dette må dokumenteres. Fastlegen dokumenterte og tok bilder. Jeg ble sendt til røntgen. Det var ingen skader, men det tok fire måneder før jeg var helt smertefri. [...] En annen gang tok hun meg verbalt mens vi hadde besøk av noen av hennes venner med familiene deres. Det var ubehagelig! I det de skulle dra så tok hun meg fatt. [...] Det var så mange rare beskyldninger og det fikk alle de som var på besøk med seg.

Det at også Trond legger vekt på at den psykiske volden er verre enn den fysiske er interessant med tanke på at den volden Trond ble utsatt for til tider var svært grov. Videre forteller han at han etter de fleste voldsepisodene ikke kontaktet lege fordi han mente skadene ikke var store nok. Dette kan tyde på at han bagatelliserer den volden han har vært utsatt for. Flere teoretikere mener at menn ofte bagatelliserer volden de opplever (Burkar, 2005; Skjørten, 1994).

Det kan virke som om mennene trekker en grense mellom fysisk og psykisk vold. De innser etter hvert at de har blitt utsatt for vold, men de som har opplevd fysisk vold nedtoner alvorligheten av denne. En årsak til det kan være at mennene oppfatter det som lite mannlige å bli utsatt for fysisk vold fra en kvinne. To sitater kan bekrefte dette. På spørsmål om han føler at volden har påvirket hans følelse som mann svarer Anders: ”Nei, jeg tror ikke det... Dersom jeg hadde latt meg få juling hver dag så kanskje. Men det hadde jeg ikke gjort. Jeg hadde vel klart å stå såpass opp for meg selv at det hadde nok ikke skjedd ofte.” Kristian sier videre: ”Da hadde jeg ikke følt meg som en mann da. Hvis jeg hadde fått juling av ei jente og gått sånn i åtte år, da tror jeg at jeg hadde tatt livet av meg, hvis jeg skulle vært der.”

6.6 Erkjennelsen

Flere forskere har påpekt at kvinner som blir utsatt for vold fra en partner ofte nedtoner alvorligheten av denne. Selv om flere av kvinnene i Hydén sin studie ble alvorlig mishandlet, ville de ikke definere handlingene som mishandling, kun som vold (Hydén, 1995:131). Skjørten (1988:40-45) sier at flere av kvinnene i hennes studie bagatelliserte mannen sin vold

og forsøkte å overbevise seg selv at det ikke kom til å fortsette. Askeland m fl. (2002) påpeker at vold ofte blir benektet både av den som utøver vold og den som blir utsatt for vold. En slik nedtoning av volden kan betraktes som en strategi voldsofre benytter for å opprettholde sin selvfølelse (Hydén, 1995). Noe som kommer klart frem i mennene i mitt utvalgs fortellinger er at de brukte lang tid på å innse at det var vold de ble utsatt for. For alle, med unntak av en, kom ikke denne erkjennelsen før etter bruddet og de måtte også ha hjelp av andre til å sette det ”rette” ordet på hendelsene. Dette bekrefter Isdal (2000) sin påpeker om at voldsofre kan ha problemer med å definere det de utsettes for som vold fordi de ofte har liten erkjennelse av sin egen angst og smerte. I dag definerer imidlertid alle mennene opplevelsene som vold. Trond kan være et eksempel: ”Jeg skjønnte ikke hva som foregikk før det hadde gått mange år jeg. [...] Selve ordet vold er det vel bare ett år siden jeg begynte å bruke. Det var terapeuten som fikk meg til å innse at det var vold jeg var blitt utsatt for.” Som en følge av at mennene ikke definerte hendelsene som vold innså de heller ikke at de var i en offersituasjon før det hadde gått lang tid. Allikevel visste mennene at det de ble utsatt for var problematisk og de satte andre negative ord på kvinnenens handlinger. I stedet for å kalle samboeren for voldelig, kalte Trond henne for frekk. Anders refererer til samboeren som masete og sjalu. Mennene visste altså at det de ble utsatt for var problematisk, men de klarte ikke å definere det som vold.

6.7 Fraværet av voldsdefinisjon

Jeg skal nå diskutere hva som kan være årsaken til at mennene i lang tid ikke definerte kvinnenens voldelige handlinger som vold. Som vist ble mennene utsatt for psykisk vold i større grad enn fysisk vold. Videre hadde de i lang tid en oppfattelse om at psykisk vold ikke er vold. Dette kan være en årsak til at de ikke oppfattet hendelsene som vold.

En annen grunn kan være at krenkelsene mot mennene utviklet seg svært gradvis. Mennene legger vekt på at det ikke var snakk om en klar grense som partnerne deres krysset med én bestemt handling. De hevder at det i stedet foregikk en prosess hvor kvinnenens ulike former for vold var en del av et samliv som utviklet seg gradvis. Mennene opplevde at kontrollerende atferd, sjalusi og verbal vold var til stede fra begynnelsen av, men de klarte ikke helt å sette ord på det som skjedde. Dette kan belyses med Gregory Bateson. Han hevder at måten individer oppfatter verden på er basert på forskjeller og kontraster. Det vil si at dersom noe skal oppfattes som nytt, må det avvike sterkt fra det man er vant til fra tidligere. Dersom noe

oppfattes som likt eller prosessen skjer svært langsomt, kan det føre til at man ikke oppdager forandringen (Bateson, 2002). Mennene opplevde at det foregikk en gradvis forskyvning av grenser. Dette kan ha ført til at de hadde vansker med å se når kvinnene gikk fra å være ”normale” til å bli krenkende, og når forholdet ikke lenger var slik de hadde drømt om.

Videre kan være den nære relasjonen mennene hadde til kvinnene forklare hvorfor de hadde vanskeligheter med å definere hendelsene som vold. Skjørten (1988:145) sier at jo nærmere relasjon det er mellom overgriper og offer, jo mindre sannsynlig er det at offeret definerer overgrepet som voldtekt. Grunnen til det er at selve strukturen i forholdet og partenes helhetlige forhold til hverandre, ikke bare seksuelt, men også sosialt og emosjonelt setter overgrepene inn i en mer helhetlig ramme. Hydén (1995:55-58) hevder at ekteskapet som institusjon gjør det vanskelig å kategorisere hendelser som vold. Grensene for voldens legitimitet innenfor ekteskapet er uklare og tvetydige. Hun forklarer dette med å påpeke at vold ikke oppfattes som legitimt av kvinner, samtidig som den, som regel ikke fører til at de forlater forholdet med en gang. Ekteskapet er videre en privat arena hvor andre ikke har innsyn. Dette fører til at man, med unntak av sitt eget ekteskap, ikke har noen erfaringer om hvordan et ekteskap skal være. Derfor kan det være vanskelig å vite om en handling er legitim eller ikke. Jeg tror dette kan være med på å forklare hvorfor mennene i mitt utvalg ikke definerte hendelsene som vold mens de var i forholdet. De har frivillig gått inn i et intimt forhold med kvinnene som er en stor del av livet deres og som også representerer mye fint. De oppfatter ikke kvinnene kun som krenkende, men også som kjærlige partnere som de ønsker å ha det bra sammen med. Den sosiale sammenhengen mennene var i ga altså ikke rom for å definere hendelsene som vold. Den sosiale sammenhengen endret seg derimot da de kom ut av forholdet, og mennene ble da i stand til å innse hva de hadde opplevd. Noen av mennene hadde videre liten erfaring med forhold fra tidligere, og de var dermed litt usikre på hvordan et ideelt forhold skulle være.

De forklaringene jeg har gitt ovenfor kan gjelde for både mannlige og kvinnelige ofre. En siste faktor som kan gjøre det spesielt vanskelig for mannlige ofre å sette de ”rette” ordene på hendelsene er den gjeldende forståelsen av kjønn og vold som råder i dagens samfunn. Den generelle oppfattelsen når det gjelder vold i nære relasjoner er at det er mannen som er den voldelige overgriperen og kvinnen som er offeret. Man kan si at menn som ofre for partnervold i stor grad har vært en fraværende diskurs i dagens samfunn. Wenche Jonassen utøver dette i Klassekampen 9.2.2010. Hun sier at kvinners vold mot menn har vært mindre i

fokus enn menns vold mot kvinner (Jonassen, 2010). Som en følge av dette kan det tenkes at mannlige ofre for partnervold har større vanskeligheter med å innse hva det er de har blitt utsatt for enn det kvinner har. Jeg tror dette er en viktig årsak til at mennene i mitt utvalg hadde vanskeligheter med å definere hendelsene som vold. På grunn av manglende erfaringer i kulturen og manglende språk for sine opplevelser blir det vanskelig å sette ord på det de har opplevd. Andersen (2001) bekrefter dette. Han sier at guttene i hans studie manglet språk og definisjoner på sine opplevelser. Et sitat fra Trond kan belyse dette:

Line: Tolket du episoden som vold der og da?

Trond: Nei. Jeg hadde nok ikke kunnskaper nok til å tolke det som det. Jeg så på det som en ufin handling. Jeg husker at jeg brukte ordet frekk om henne. Hun er den frekkeste personen jeg vet om. Sånne ord har jeg brukt og det har jeg sagt til henne. Etter hver kom det andre ord inn i bildet.

6.8 Opprettholdelse av en mannlig identitet?

I tillegg til forklaringene ovenfor vil jeg hevde at mennene benytter seg av andre ord enn vold som en strategi for å opprettholde sin mannlige identitet. De redefinerer hendelsene på en slik måte at volden i mindre grad truer deres selvfølelse som menn. Sogn og Hjemdal (2009) hevder at det å bli utsatt for vold oppleves som krenkende både for menn og kvinner, men at menn ikke bare opplever volden som et angrep på dem som person, men også som et angrep på deres kjønnsforståelse. Andersen (2001:29) sier en tradisjonell kjønnsrolleoppfatning er mannen som aggressiv, erobrende og sterk, og at det å bli utsatt for vold fra en kvinnelig partner er et klart brudd på mange av de gjeldende forestillingene om hvordan en mann skal være. Som diskutert i kapittel tre er ikke rollen som mann kompatibel med rollen som voldsoffer, og muligens enda mindre kompatibel dersom utøveren er en kvinne. Det er derfor nærliggende å tro at mennene i mitt utvalg oppfatter seg selv som umannlige, eller er redd for at andre skal oppfatte dem som umannlige. Ut i fra dette er mitt perspektiv at mennene må fortolke og presentere krenkelsene slik at de opprettholder sin selvfølelse som menn.

Ifølge Connell (1995) vil menn hele tiden strebe etter den hegemoniske maskuliniteten. Kimmel (1996:6-7) hevder at menn er livredde for å bli kontrollert av andre, og spesielt av kvinner. Det å unngå å bli dominert av kvinner er derfor noe av det viktigste i den hegemoniske maskuliniteten. Dersom menn mislykkes på dette området, risikerer de å bli sett ned på av andre menn. Mennene i mitt utvalg mislyktes i dette prosjektet. Man kan si at de har

mistet viktige markører for sin mannlighet (Liliequist, 1999) og at de blir demaskulinisert (Lorentzen, 1998) som en konsekvens av deres opplevelser. Det å benytte andre ord enn vold kan ha hjulpet mennene med å opprettholde sin selvfølelse som menn. Å bli utsatt for masing, sjalusi, frekkhet og så videre, truer sannsynligvis mennenes selvfølelse i mindre grad enn det å bli utsatt for *vold* fra en kvinne. I dagens samfunn eksisterer det videre en oppfatning om at kvinner ofte utsetter sine menn for denne typen behandling og at dette i stor grad er noe menn må tåle å oppleve fra sine kvinnelige partnere. Et sitat fra Kristian kan belyse dette: ”Det er så mange gale kvinnfolk der ute at!”. Mennene redefinerer hendelsene som en strategi i et verdighetsprosjekt hvor målet er å styrke deres selvfølelse som menn. De avviser voldsdefinisjonen i lang tid fordi de oppfatter den som truende for deres selvfølelse som menn, og fordi de ikke vil bli assosiert med noe som kan oppfattes som umannlig.

I ettertid innser imidlertid mennene at det er vold de har blitt utsatt for. Allikevel nedtoner de som har opplevd fysisk vold betydningen av denne. Det virker som om det er lettere for dem å definere hendelsene som vold dersom det ”kun” er snakk om psykisk vold. Det kan være flere forklaringer på dette. En mulighet er at mennene nedtoner den fysiske volden fordi de faktisk ikke oppfatter den som skremmende. I kraft av sin fysiske styrke vet de at de er i stand til å forsvare seg dersom det skulle være nødvendig. Mennene legger imidlertid vekt på at de aldri ville slått tilbake, så dette kan ikke være hele forklaringen. En annen forklaring kan være at mennene nedtoner den fysiske volden fordi fysisk vold truer deres selvfølelse som menn i større grad enn psykisk vold gjør. Flere forskere påpeker at fysisk styrke ofte blir betraktet som en viktig markør for mannlighet. John F. Gagnon sier at på tross av at den økonomiske verdien av fysisk styrke i stor grad er borte i dagens samfunn, virker det som om en sterk kropp fortsatt er et tegn på mannlighet for mange menn (Gagnon, 1976:169). Liliequist (1999) sier at svakhet både i fysisk og mental forstand fremstår som umannlighetens fremste kjennetegn, og at det derfor er viktig for menn å være både fysisk og psykisk sterke. Mosse (1996) legger til at mannens kropp har vært i fokus siden 1700-tallet. Målet har vært å gjøre den sterk og muskuløs, slik at den skal tåle et trøkk uten at det skader mannen. Et fysisk angrep på en mann sin kropp kan karakteriseres som et angrep på deres selvfølelse som menn. De av mennene som har opplevd fysisk vold håndterer dette problemet ved å trekke grenser og kategorisere ulike handlinger på ulike måter. De vektlegger den psykiske volden og nedtoner alvorligheten av den fysiske volden.

Mennene viser en viss ambivalens med tanke på sin egen redsel. De avviser at de var redde for sine tidligere partnere samtidig som de innimellom viser noen tegn til, og også innrømmer, at de har vært redde. Det kan være flere forklaringer på dette. En mulighet er at mennene faktisk ikke var redde for sin partner. Sogn og Hjemdal (2009:88) finner at menn som blir utsatt for psykisk vold fra en partner ofte føler skam i større grad enn redsel som en konsekvens av det de har opplevd. Imidlertid viser mennene i mitt utvalg en viss grad av redsel. En annen forklaring på den umiddelbare avvisningen av redsel kan derfor være at en mann ideelt sett ikke skal vise redsel, og i hvert fall ikke for en kvinne. Derfor blir det viktig for mennene å avvise at de var redde. Dette kan belyses med Ekenstam (1999:157-159) som hevder at det å miste kontrollen over følelsene kan karakteriseres som et fall ned i umannlighet. Kravet om selvbeherskelse har vært svært viktig i menns liv og menn skal ha kontroll over følelsene og unngå så godt det lar seg gjøre å vise redsel eller gråte. Andre forskere bekrefter at en sentral del av den mannlige identiteten er ikke å snakke om eller innrømme svakhet, og at redsel har blitt karakterisert som umannlig opp gjennom historien (Kimmel, 1994; Liliequist, 1999:81-82; Newburn og Stanko, 1994). Det å innrømme redsel kan være et tegn på at man mister kontrollen over følelsene samtidig som man viser svakhet. Det er derfor mulig at mennene i mitt utvalg avviser at de er redde fordi de er engstelige for at andre vil oppfatte dem som umannlige. Avvisningen av redselen kan derfor karakteriseres som et automatisk forsvar av deres mannlighet. De gangene mennene innrømmer redsel legger de vekt på at de kun var redd for hva som kunne komme av ord, ikke hva kvinnene fysisk kunne gjøre med dem. De plasserer altså sin redsel i forhold til den psykiske volden, ikke den fysiske. Dette kan kobles sammen med avsnittet ovenfor hvor jeg argumenterte for at psykisk vold ikke truer menn sin selvfølelse i like stor grad som fysisk vold. Den samme argumentasjonen kan benyttes her. Det kan tenkes at mennene avviser sin redsel for fysisk vold fordi den truer deres selvfølelse som menn i større grad enn det psykisk vold gjør.

Det å bli utsatt for vold fra en kvinne er et alvorlig angrep på en mann sin selvfølelse. Dersom man setter dette sammen med det faktum at mannlige ofre for partnervold er en fraværende diskurs i dagens samfunn, er det grunn til å tro at mannlige ofre opplever at det er vanskeligere å definere sine opplevelser som vold enn det kvinnelige ofre opplever. Mennene i mitt utvalgs opplevelser strider mot den kulturelle oppfattelsen av mannen som overgriper og kvinnen som offer. De mangler altså erfaringer for det de har opplevd både i kulturen og i sitt eget kjønn. Kjønn har dermed hatt betydning for hvordan mennene fortolker volden. Som Kimmel (1996) sier er mannlighet en stadig prosess. Den kan mistes, eller synke drastisk i

verdi, og den kan bli forsøkt gjenoppbygget. Mennene mistet noe av sin mannlighet idet de ble utsatt for vold fra sine kvinnelige partnere. I ettertid forsøker de å gjenoppbygge denne ved å fortolke og presentere volden på en slik måte at den i mindre grad truer deres selvfølelse som menn.

6.9 Oppsummering

Jeg har i dette kapittelet vist hvordan volden mot mennene i mitt utvalg utviklet seg som en prosess og at det tok lang tid før de innså at de levde i et voldelig forhold. En viktig årsak til dette er sannsynligvis at menn utsatt for partnervold er en fraværende diskurs i dagens samfunn. Mennene har blitt utsatt for mer psykisk enn fysisk vold, noe som også gjorde det vanskelig for dem å innse at det var vold de ble utsatt for. Mennene overtok ikke kvinnes beskrivelser av situasjonen på den måten Lundgren hevder at kvinner gjør. De visste hele tiden at det de opplevde ikke var normalt. Hydén og Holmberg og Enander sine perspektiver kan derfor i større grad belyse mine funn om mennenes opplevelser.

Mennene fortolker volden på en spesiell måte. For det første definerte de lenge hendelsene som noe annet enn vold. For det andre nedtoner de som har opplevd fysisk vold betydningen av dette. Til slutt avviser mennene at de var redde for sine partnere. Jeg har argumentert for at de gjør dette, mer eller mindre bevisst, som et verdighetsprosjekt for å opprettholde sin selvfølelse som menn.

7 Mestringsstrategier

I dette kapittelet ønsker jeg å belyse hvilke mestringsstrategier mennene i mitt utvalg benyttet seg av mens de var i forholdet og hvilken funksjon disse har for dem. I materialet mitt finner jeg to typer strategier som jeg har valgt å kalle *defensive strategier* og *offensive strategier*. De defensive strategiene går ut på at mennene trekker seg unna, eller tilpasser seg partneren sin for på den måten å unngå situasjoner som kan føre til vold fra kvinnene. De offensive strategiene går ut på at mennene gjør aktiv motstand mot volden de utsettes for. Underveis i kapittelet vil jeg sammenligne disse strategiene med litteratur som er gjort om kvinner på det samme temaet.

Som Isdal sier vil vold alltid inneholde makt (Isdal, 2000). Ifølge Mathiesen hviler makt på avmakt, men avmakt kan også føre til motmakt (Mathiesen, 1982:73-75). Mennene bekrefter at det var kvinnene som hadde makten i forholdet, og at de befant seg i en avmaktssituasjon. Allikevel benyttet de seg av motstand i varierende grad. Møller (2000:51) er opptatt av at mennesker er kreative, og at de på ulike måter kan unngå voldens ødeleggende karakter. ”Mennesker er også handlende, skapende subjekter som ikke har forsteinet seg i strukturer. Uansett hvor totaliserende og altomfattende systemet kan være, finner enkeltmennesket motstrategier og motmaktformer.”

Synet på kvinners motstand i mishandlingsforhold kan grovt deles opp i to ulike forståelser. På den ene siden står forskere som fremstiller kvinnene som passive ofre som ikke yter motstand mot volden. Lundgren (2004) er et eksempel på denne retningen. På den andre siden står forskere som ønsker å fremstille kvinnene som aktive og handlende gjennom hele forholdet i et forsøk på å få slutt på volden. Hydén og Skjørten er eksempler på denne retningen. Ifølge Hydén (1995) kan man bare forstå mishandlingsforhold dersom man kartlegger både menn og kvinners vold og deres motvoldsstrategier. Ved å gjøre dette gir man kvinnen tilbake kontrollen over sitt eget liv og hun blir fjernet fra offerrollen. Skjørten (1988) argumenterer for at kvinner som blir utsatt for mishandling eller seksuelle overgrep utvikler ulike strategier for å unngå overgrepene og at funksjonen til disse strategiene er å forsvare deres selvfølelse.

7.1 Defensive strategier

Jeg skal nå gi en beskrivelse av de strategiene mennene i mitt materiale benyttet seg av for å håndtere kvinnes vold. Jeg vil starte med de defensive strategiene. Som nevnt i innledningen, er disse strategier hvor mennene ikke gjør aktiv motstand mot volden, men trekker seg unna eller tilpasser seg partneren sin.

7.1.1 Tilpasning

Forskning har vist at kvinner som lever i mishandlingsforhold ofte benytter seg av tilpasning som en strategi for å unngå vold (Holmberg og Enander, 2004; Skjørten, 1988). Strategien går ut på å akseptere partnerens meninger og på ulike måter tilpasse seg disse for å unngå vold i fremtiden. Derfor kan denne strategien betraktes som en fremtidsrettet strategi (Bjerke, 2006:38). Kristian kan brukes som et eksempel på denne strategien. Han la opp hverdagen på en slik måte at han kunne hindre den psykiske volden fra samboeren.

Line: La du opp hverdagen slik at du kunne blidgjøre henne?

Kristian: Jaja. Jeg sluttet å tippe, spilte nesten ikke hockey. Jeg fikk heller aldri noen stor vennekrets her. Det fikk man aldri tid til å bygge. [...] Jeg begynner på jobb klokka syv og er ferdig klokka tre og da måtte jeg være hjemme klokka fire. Måtte være veldig punktlig. Kunne ikke stoppe innom butikken en gang. Da måtte jeg hjem først for å si fra. Vi bodde cirka tre minutter unna en bensinstasjon og jeg tippet mye på fotball. Men plutselig fant hun ut i sitt eget hode at jeg var utro med de som jobbet der, så da var det bare å slutte med det.

Anders kan være et annet eksempel:

Line: Hvordan reagerte du på kontrolleringen hennes?

Anders: Litt for snilt sikkert. Hun var jo gravid og jeg ville jo ta vare på henne og det fremtidige barnet vårt. Så jeg reagerte nok ikke nok, og lot henne få drive på litt for mye. Når hun spurte så fikk hun jo vite det hun ville; hva jeg gjorde, hvor jeg var og hvem jeg var med.

Mennene hevder at tilpasning var en vellykket strategi idet den førte til mindre konflikter der og da. Den førte imidlertid ikke til at volden opphørte på lang sikt. Ved å tilpasse seg ble også mennenes privatliv sterkt redusert. De måtte komme hjem til bestemte tidspunkter og partneren måtte stort sett vite hvor de var til en hver tid. Videre tilpasset mennene sine ønsker og behov. Kristian forteller for eksempel at han ønsket å tilbringe mer tid sammen med

kameratene sine, men siden han visste at samboeren ville bli sint dersom han gjorde det, unngikk han etter hvert å være sammen med dem.

Skjørten skriver at kvinner i voldelige forhold ofte innretter seg som en respons på mannens makt (1988:58). Kvinner innretter seg altså av frykt fordi mannen har mer makt over henne og hun vet at han kan skade henne alvorlig dersom han ønsker det. I et forhold hvor det er kvinnen som har makten er imidlertid ikke disse faktorene til stedet. Menn er i nesten alle tilfeller fysisk sterkere enn kvinner og kvinners vold burde derfor ikke skremme menn på samme måte som menns vold skremmer kvinner. Allikevel innretter mennene i mitt utvalg seg. Det kan være flere årsaker til dette. Lundgren hevder at det er voldens normaliseringsprosess som fører til at kvinnene tilpasser seg mannen. Hun hevder at kvinner som lever i mishandlingsforhold gradvis brytes ned og finner seg i sin egen situasjon ved å overta mishandlerens perspektiv. I starten tilpasser de seg for å få volden til å opphøre, men etter hvert blir det en strategi for å overleve. Kvinnene tilpasser seg til underordning, noe som krever total passivitet (Lundgren, 2004). Som vist i forrige kapittel oppfattet imidlertid ikke mennene i mitt utvalg volden som normal. De var klar over at de ble utsatt for uheldig behandling av kvinnene og de godtok det ikke. Mennene overtok altså ikke kvinnenes perspektiver, og de tilpasset seg heller ikke til underordning slik som Lundgren hevder at kvinner gjør. I stedet tilpasset mennene seg ved å vise velvilje for å unngå langvarige konflikter. I motsetning til underordning forstår mennene tilpasningen som et aktivt og fornuftig valg. Anders avviser, for eksempel, at han var passiv i forhold til samboerens kontrollering. Han forteller at han fint kunne stått opp og protestert mot kontrolleringen, men at det var enklere å innordne seg fordi partneren ble "så hissig" dersom han ikke gjorde som hun ville. Det var altså enklere å gjøre som hun sa i stedet for å yte motstand. Holmberg og Enander bekrefter at tilpasning kan forstås nettopp som et aktivt valg og at det kan ha rom for motmakt og motstand. De sier at for å identifisere motmakt, kan man ikke se seg blind på de helt åpenbart aktive strategiene. Man velger altså å tilpasse seg for å unngå mer vold (Holmberg og Enander, 2004:110). Mennene i mitt utvalg bekrefter at dette var årsaken til at de tilpasset seg. De innordnet seg for å kunne leve en så "normal" hverdag som mulig. Man kan si at mennene benyttet seg av en ytre tilpasning (Bjerke, 2006:39), fordi de ikke godtar kvinnenes virkelighetsbeskrivelse, men tilpasser seg av praktiske årsaker.

Skjørten og Eirin Bjerke finner at kvinner i voldelige forhold, i størst grad, tilpasser seg tidlig i forholdet og at de benytter seg av mer aktiv motstand etter hvert som forholdet og volden

utvikler seg (Bjerke, 2006:38; Skjørten, 1988). Mennene i mitt utvalg benyttet seg imidlertid av denne strategien gjennom hele forholdet.

7.1.2 Tilbaketrekning

Richard J. Gelles viser at tilbaketrekning eller det å unngå visse samtaleemner er den strategien som flest kvinner i mishandlingsforhold benytter seg av for å hindre ytterligere vold (Gelles, 1997:92). Emerson R. Dobash og Russel Dobash hevder imidlertid at dette fungerer dårlig i et mishandlingsforhold. Enighet med mannens beskyldninger kan like gjerne fremprovosere vold som å avverge den. Tilbaketrekning kan videre være vanskelig når volden foregår i personens eget hjem (Dobash og Dobash, 1980:103). Tilbaketrekning i mitt utvalg går ut på at mennene ikke anerkjenner at kvinnene har rett, men at de trekker seg tilbake fordi de opplever situasjonen som ubehagelig. Mennene i mitt utvalg sier at tilbaketrekningen førte til mindre konflikter i øyeblikket, men ikke i det lange løp. Allikevel benyttet de seg av denne strategien gjennom hele forholdet.

Jeg trekker meg tilbake. Er jeg hjemme sier jeg ikke så mye. På kveldene sitter jeg på en stol i stedet for i sofaen. Jeg trekker meg unna hennes område. Jeg sitter mye på kjøkkenet og leser avisen. Koser meg der (Ier). Eller går turer. Jeg holder meg unna henne og hennes områder (Trond).

For å si det sånn så gikk jeg heller ut for å arbeide når jeg kom hjem fra jobb i stedet for å være inne med henne. For da slapp jeg henne. Jeg hadde veldig lyst til å være sammen med ungene, men jeg orket ikke fordi da var hun også der. Når jeg hadde arbeidet ute til åtte ni tiden, var det bare å dusje og legge seg når man kom inn igjen (Ier) (Stian).

Flere av mennene opplevde at de hadde kontroll over livet sitt når de var på jobb eller holdt på med fritidsaktivitetene sine. Derfor valgte de å bruke tiden sin på dette i stedet for å være sammen med partneren sin. Frode sier at han på den ene siden likte å være på jobben fordi han der opplevde å få positive tilbakemeldinger på seg selv som person og på den jobben han gjorde. På den annen side fulgte partnerens verbale vold han på jobben i form av dårlig selvbilde, som førte til at han hadde vanskelig for å tro at han dugde til noe som helst. Mennene opplevde altså at de ikke kunne oppholde seg på de sammen stedene som partneren sin. Man kan si at de ble romlig marginalisert i det de blir presset ut av visse områder i hjemmet. Selv om jeg har plassert tilbaketrekning under defensive strategier, kan det også forstås som et aktivt og fornuftig valg idet mennene valgte å oppsøke steder og miljøer som ga dem positive tilbakemeldinger. Dette skal jeg komme tilbake til senere.

7.1.3 Positiv fortolkning

Hydén (1995:171) beskriver begrepet positiv fortolkning. Dette er et populært begrep i psykologisk litteratur og går ut på at man fortolker negative handlinger på en slik måte at intensjonen oppleves som positiv. Skjørten (1988) skriver at mekanismer som sjalusi, en viss kontrolltrang og økte forventninger er elementer i de fleste parforhold og at de dermed ikke automatisk oppfattes som unormale eller negative. Videre kan sjalusi oppleves som noe positivt i starten av et forhold idet kvinnen oppfatter det som et bevis på at mannen bryr seg om henne. Skjørten sier videre at kvinner ofte er usikre på hva som forårsaker volden og at dette gir rom for håp om at ting kan endre seg. I begynnelsen opplevde ikke mennene i mitt utvalg kvinnenes kontrollbehov som noe negativt fordi den kom frem på diffuse måter som kunne tolkes som omsorg og kjærlighet. Kristian kan være et eksempel. Han forteller at siden han var så ung og ikke hadde noen erfaring med seriøse forhold fra tidligere, trodde han at et forhold skulle være på denne måten. Derfor gjorde han ikke noe opprør mot den psykiske volden, men føyde seg bare etter partnerens ønsker. ”Nei, jeg tenkte ikke sånn. Vi var sammen og jeg trodde kanskje at hun gjorde det for mitt eget beste.” Positiv fortolkning var, for alle mennene i mitt utvalg, i størst grad gjeldende i starten av forholdet. Imidlertid oppfatter jeg at flere av mennene lenge hadde et håp om at situasjonen skulle endre seg og at dette var en av årsakene til at de ikke avsluttet forholdet tidligere.

7.2 Offensive strategier

Jeg skal nå gi en beskrivelse av de offensive strategiene. Dette er strategier hvor man gjør aktiv motstand mot krenkelsene. Mennene i mitt utvalg fortsatte å benytte seg av de defensive strategiene samtidig som de benyttet seg av de offensive strategiene.

7.2.1 Verbal motstand

Studier viser at svært mange kvinner som lever i mishandlingsforhold benytter seg av verbal motstand (Bjerke, 2006:37; Gelles, 1997:92). Studier om kvinnemishandling hevder imidlertid at verbal motstand ofte resulterer i mer vold (Dobash og Dobash, 1980:104). Dette er den motmaktstrategien mennene i mitt utvalg først benyttet seg av da kvinnenes psykiske vold startet. Mennene reagerte på kvinnenes handlinger ved å diskutere med dem, appellere til fornuften og prøve å få en forklaring på oppførselen deres. Det mennene ønsket å oppnå var å vise at de ikke godtok en slik behandling. Mennene opplevde imidlertid at den verbale

motstanden bare ble avvist og at kvinnene reagerte med sinne eller benektelse. Et eksempel er Frode: ”Hun sa bare: Jada, jeg hører hva du sier, men.... Og det har jeg hørt i ettertid at er det verste man kan si til en samtalepartner. For det betyr egentlig at: du er en kjempeidiot og jeg bryr meg ikke om hva du sier.” Frode forteller videre at han opplevde at hans argumenter ikke hadde verdi og at det var som å snakke til en vegg. Trond er et annet eksempel:

Jeg husker at jeg fikk flere anklager mot meg og jeg skjønnte ikke hva som foregikk. Og det gikk på min person og min pengebruk. At jeg ikke var raus nok og ikke hadde nok kjærlighet til henne. Også husker jeg at jeg noen ganger ba henne sette seg ned og prate på rolig vis og si at hun skulle snu på flisa å se inn i seg selv, for jeg tror kanskje at noen av problemene du eksponerer meg for ligger et annet sted. Jeg tror ikke at det bare er jeg som er problemet, det er bare noe du innbiller deg. Jeg var ikke villig til å ta all skylda hun la på meg. Slik startet situasjonene, men jeg vil si at etter hvert som det ble flere konflikter, har jeg mange ganger gått ut fordi jeg ser at jeg aldri når frem til henne.

Hydén (1995:111-113) har intervjuet en rekke par hvor mannen har benyttet vold mot kvinnen. Hun beskriver at intervjuobjektene opplevde en kamp om retten til å snakke og ha siste ordet i krangler. Målet var å oppnå makt og kontroll over den andre. Retten til å prate ble forsøkt vunnet ved å gi partnerne beskjed om at de på ulike områder var underlegne. Hydén beskriver denne over- og underordningskommunikasjonen som en måte å kommunisere verdiløshet på, og at dette i ytterste konsekvens kan gå ut over partnerens selvbylde og virkelighetsbylde. Dersom man lykkes i denne kampen, vil den andre etter hvert godta at han eller hun er underlegen den andre. Hydén fant at begge partene i hennes studie var aktive i denne kampen. De var ikke nødvendigvis like kraftfulle, men begge var deltagende. Jeg har kun intervjuet mennene og de ga uttrykk for at det var kvinnene som i all hovedsak benyttet seg av denne nedlatende kommunikasjonsmetoden, noe som påvirket mennenes selvfølelse i en negativ retning. Hydén (1995) påpeker at for at denne typen snakk skal ha den tilsiktede nedlatende effekten, må den ha noe feste i den andre sitt selvbylde. Dette kan illustreres med Frode. Han opplevde tidlig å bli rasket ned på fordi han ikke var nok handyman og samboeren sa ofte at han var stakkarslig. Frodes samboer rakker her ned på hans svakheter. Frode vet at han ikke er særlig flink til å utføre praktisk arbeid og han sier selv at han ofte har følt at han ikke klarer å leve opp til det mannlige ideal. Derfor såret samboerens kritikk.

Til tross for at den verbale motstanden var feilslått med tanke på å hindre den psykiske volden, fortsatte mennene med denne typen motstand gjennom hele forholdet.

7.2.2 Fysisk motstand

Askeland m fl. (2002:78) beskriver hvordan fysisk motstand kan fungere som en strategi voldsofre benytter seg av for å opprettholde sin egen verdighet. Imidlertid finner studier om kvinnemishandling at kvinner ofte risikerer å bli utsatt for mer vold dersom de slår tilbake (Gelles, 1997:92). Noen av mennene jeg har intervjuet har, ved noen anledninger, reagert med fysisk motstand. De har for eksempel holdt partneren sin fast eller tatt tak i dem og ristet litt noen ganger. Trond kan være et eksempel på denne strategien. ”Jeg strøk henne over kinnet en gang etter at jeg hadde fått et kjøkkenredskap i ansiktet. Men det kaller jeg ikke slag. Da holdt jeg henne og bøyde meg over henne og strøk henne over kinnet.” Et utsagn fra Kristian kan være et annet eksempel. ”Jeg har aldri gått bort og ..., eller jo, jeg har kanskje tatt tak og rista henne noen ganger, men det synes jeg må være lov jeg da, hvis noen står og skriker til deg lenge nok”. Stian forteller at han ved noen anledninger har måtte holde fast sin partner fordi hun forsøker å slå han, men han ler når han forteller om det. Mennene legger allikevel vekt på at de aldri ville benyttet reell fysisk vold mot en kvinne. De av mennene som har benyttet seg av fysisk motstand påpeker at det aldri har vært snakk om noe slag eller alvorlig vold. Et sitat fra Kristian kan belyse dette: ”Jeg har aldri tatt tak i henne og slengt henne i gulvet eller noe sånt. Jeg ville aldri slått henne, ikke med flat hånd en gang.” Stian kan være et annet eksempel:

Jeg har, bank i bordet, aldri slått en kvinne og det kommer jeg heller aldri til å gjøre. Det gjør man bare ikke. Og det hadde jo vært farlig også, for som jeg sa så er jeg gammel bokser så det hadde vært farlig rett og slett. Så det kan jeg ikke, og det vil jeg ikke.

Stian bruker her sin fysiske styrke som en forklaring på hvorfor man ikke skal slå kvinner. Dette kan støtte opp om synet til Skjørten som hevder at det er viktig å behandle menn og kvinners vold som to ulike fenomener fordi menn i større grad kan skade kvinner (Skjørten, 1994). I tillegg legger mennene i mitt utvalg vekt på at dersom de hadde slått partneren sin, ville omgivelse ha oppfattet forholdet som ”[...] en voldelig mann og ei underdanig kjerring (Trond).” Mennene opplevde at den fysiske motstanden ikke forhindret kvinnenens vold. I tillegg hadde ikke mennene noen særlig høye tanker om seg selv etter at de hadde benyttet fysisk motstand. ”Hm, jeg følte bare et tomrom. Det ga meg ingenting og det ble egentlig bare verre (Stian).” Kristian påpeker at han ikke følte noen makt eller overlegenhet de gangene han hadde reagert med fysisk motstand. Han forteller at maktforholdet allerede var så skjevt at det ikke forandret noen ting. Årsaken til mennenes dårlige samvittighet kan være at de har

internalisert normen om at man ikke skal slå en kvinne eller noen som er fysisk svakere enn seg. Selv om de ikke har utført alvorlig fysisk motstand kan det tenkes at mennene opplever at de beveger seg i et grenseland i forhold til sine egne verdier. Dette stemmer overens med Bøhms (2003) funn. Mennene i hennes studie ga også uttrykk for anger over at de hadde benyttet fysisk vold mot en kvinne. Ut i fra dette er det grunn til å tro at normen om at menn ikke skal slå kvinner står sterkt i dagens samfunn.

7.2.3 Det uformelle nettverket

Gelles referer til Bowker (1983) som har funnet at mange kvinner som lever i mishandlingsforhold ofte betror seg til, og søker hjelp hos noen i det uformelle nettverket (Bowker i Gelles, 1997:91). Eksempler på personer i det uformelle nettverket er venner, familie, arbeidskolleger og så videre. Skjørten hevder imidlertid at både menn og kvinner ofte føler barrierer mot å snakke om problemene man har i et forhold til utenforstående (Skjørten, 1994). Allikevel finner Bjerke at kvinnene i hennes studie etter hvert søkte hjelp både hos venner og familie (Bjerke, 2006). Mennene i mitt utvalg snakket i liten grad med venner og familie om problemene mens de var i forholdet. De benyttet seg altså i liten grad av det uformelle nettverket som en strategi for å få slutt på volden. Det kan være flere årsaker til dette. En årsak kan være det faktum at mennene ikke definerte kvinnenens handlinger som vold før etter bruddet, og at de derfor ikke innså at de hadde behov for hjelp. En annen årsak er at flere av mennene har en oppfattelse om at man ikke skal snakke om problemer man har i forholdet til utenforstående. Stian kan være et eksempel:

Altså, jeg har jo skjønt at hun har gått til sine venninner og sagt at jeg er sånn og sånn, og at jeg er en stor drittsekk og hele den pakka der. Hun gikk altså ut av husets fire vegger og pratet om problemene her, og det kan jeg ikke klare. Problemene skal være innenfor husets fire vegger.

Trond føler at han svikter sin samboer dersom han snakker med andre om problemene han har med sin samboer. Dette kan belyses med den ekteskapelige taushetsplikten (Lennér-Axelson, 1994:134-135). Begrepet viser til en norm om at man ikke skal snakke om problemer man har i ekteskapet til utenforstående. Barbro Lennér-Axelson sier at menn, i motsetning til kvinner, ofte har en oppfattelse om at ekteskapet krever denne typen lojalitet og at denne tausheten er en norm innenfor mannskulturen. Dette fører til at menn sjelden snakker med andre menn om problemer og kriser i forholdet. Videre hevder hun at dette, på den ene siden, kan betraktes

som et mannlig kontrollbehov og en redsel for å miste prestisje overfor andre. På den annen side kan det tolkes som et positivt mannlig syn hvor man forventer gjensidig tillit og lojalitet.

Mennene i mitt utvalg har videre en oppfattelse om at det er vanskeligere for menn å snakke fortrolig og vise svakhet overfor kamerater enn det er for kvinner å gjøre det samme med venninner.

Line: Tror du det er vanskeligere for menn å snakke om vanskelige ting enn det er for kvinner?

Anders: Det er jeg helt sikker på at er riktig. Vi er nok ikke blitt helt runde i kantene enda, vi er nok litt for firkanta og tøffe. Det er nok ikke like lett for alle menn å snakke om vanskelige temaer.

Frode utdyper dette.

Jo, det er veldig sannsynlig. I veldig maskuline miljøer skal man ikke innrømme at man har problemer. Man kan ikke komme til gutta å si at man blir slått av dama eller at hun rakker ned på en. [...] Da får man bare beskjed om at: Men så ta igjen da. Bare vis hvor skapet skal stå liksom. Jeg tror at det fortsatt for mange menn er vanskelig å snakke om vanskelige ting. Det skjer nok en endring, men det kommer til å ta lang tid på grunn av den mannsrollen vi har.

Mennene gir uttrykk for at det kan bli oppfattet som lite forenlig med en mannlig identitet å snakke fortrolig med andre menn. Dette bekreftes av ulike teoretikere. Det har blitt påpekt at det eksisterer noen normer innenfor mannsidealet som kan være til hinder for at menn kan vise følelser overfor hverandre, og at menn som er fortrolige med hverandre risikerer å bli oppfattet som umannlige (Svare, 2001:30-31). Lennér-Axelson viser til ulike amerikanske studier som hevder at det er store forskjeller på menn og kvinners nettverk både når det gjelder antall og deres innhold. Menn er ifølge personlighetstester ikke mindre sosiale enn kvinner, men de har vanskeligere for å etablere vennsapsrelasjoner på grunn av mindre interesse og empati for sine mannlige relasjoner. De er derfor mindre private i kontakten med hverandre og de begrenser intime avsløringer om seg selv (Lennér-Axelson, 1994:125-126). Holter legger til at intimitet med andre menn ofte blir oppfattet som uforenlig med en manns identitet fordi intimitet i vår kultur ofte blir forbundet med noe kvinnelig. Videre blir det hevdet at mange menn ikke er fortrolige med hverandre av redsel for å vise svakhet (Holter, 2001). Som diskutert i teoridelen, må menn hele tiden bekrefte sin egen mannlighet (Lorentzen, 2006). Dersom det å snakke fortrolig om problemer blir oppfattet som et avvik fra det mannlige, kan det føre til at menn velger å holde problemene sine for seg selv.

Da mennene i mitt utvalg innså at de levde i et voldelig forhold, betrodde imidlertid alle seg til sine nærmeste venner og familie. Det de oppnådde med denne kontakten var å få noen å snakke med, og å få støtte fra. Frode forteller for eksempel at han hadde god kontakt med noen venner og kolleger og at dette har hjulpet han i stor grad. Anders sier: ”Jeg har noen gode venner som jeg kan snakke med om alt.” Frode og Anders oppfatter det ikke som problematisk å vise svakhet overfor andre menn. Stian hadde en annen måte å kommunisere sine problemer på.

Også kom jeg på jobben sammen med de andre gutta. Og der er det en kar som ikke er tam. Han ler og skøyer hele tiden og drar ting litt vel langt. Da jeg fortalte at jeg hadde skilt meg så skøyet han på en måte så man ikke kan la være å le og se det komiske i situasjonen, og det gjør også at man kommer litt fortere over den kneika.

Stian snakket ikke intimt og fortrolig med sine arbeidskolleger i den grad for eksempel Frode gjorde. I stedet skøyet de og tullet om problemene. Stian opplevde imidlertid at han hadde god nytte av denne skøyingen. Det kan tenkes at Stian oppfattet dette som en mer mannlig måte å håndtere problemene på enn det å snakke fortrolig og vise svakhet overfor kameratene. Alle mennene i mitt utvalg snakket ikke fortrolig med sine venner om problemene de hadde, men de søkte støtte på andre måter. Det behøver imidlertid ikke bety at kvaliteten på denne kontakten er dårlig. Ut i fra denne diskusjonen er mitt perspektiv at det blir litt for enkelt å si at menn oppfatter det som problematisk å vise fortrolighet overfor hverandre slik som Svare (2001) og Holter (2001) hevder ovenfor.

Mennene i mitt utvalg benyttet seg ikke av det uformelle nettverket som en strategi for å få slutt på krenkelsene. I stedet benyttet de seg av det i bruddfasen eller etter bruddet som en kilde til hjelp og støtte.

7.2.4 Hjelpeinstanser

Forskning viser at mange kvinner etter hvert søker hjelp hos ulike hjelpeinstanser når de oppdager at mannen ikke kommer til å slutte med volden (Gelles, 1997:91). Lennér-Axelsson (1994:317) hevder at det er en allmenn erfaring at menn i mindre grad enn kvinner søker profesjonell hjelp dersom de opplever kriser av ulike slag. Stefansen, Pape og Hjemdal (2004) finner imidlertid at nesten like mange menn som kvinner tar kontakt med politi og lege dersom de blir utsatt for vold. Når det gjelder kontakt med instanser for psykososial hjelp, er det allikevel færre menn enn kvinner som tar kontakt. Holter (2001:103) bekrefter at svært få

menn oppsøker psykolog dersom de har opplevd noe vanskelig. Disse tre bidragene diskuterer mannlige ofre generelt. Det er nærliggende å tro at andelen menn som søker hjelp er mindre dersom det er en kvinne som er utøveren, fordi dette ofte blir oppfattet som tabu av mange menn. Dette bekreftes av Stitt og Macklin som fant at mange av mennene i deres studie ikke hadde tatt kontakt med hjelpeapparatet fordi de følte skam for det de hadde opplevd (Stitt og Macklin, 1997). Alle mennene i mitt utvalg har tatt kontakt med ulike hjelpeinstanser, men de viste lenge en uvilje mot det. For de fleste tok det lang tid, og noen tok ikke kontakt før etter bruddet. Flere måtte også bli oppfordret av andre til å ta kontakt. En forklaring på denne uviljen kan være at menn føler skam for det de har opplevd og at de dermed ikke søker hjelp (Sogn og Hjemdal, 2009). Videre eksisterer det en bred oppfatning om at menn skal vise handlekraft og være i stand til å håndtere problemene sine på egen hånd (Burkar, 2005). Det har blitt hevdet at noe at det første gutter lærer er å skjule følelsene sine og ikke vise svakhet offentlig. Det å vise svakhet blir oppfattet som lite mannlig og den eneste følelsen en mann trygt kan vise offentlig er aggressivitet som symboliserer mannlighet (David og Brannon, 1976:49-50). Newburn og Stanko hevder at våre forestillinger om maskulinitet gjør det vanskelig for menn å søke hjelp for sine offeropplevelser. Andre ser dem heller ikke som hjelpetrengende og de får derfor få tilbud. Som følge av den hegemoniske maskulinitetsmodellen blir behovene til mannlige kriminalitetsofre lett usynliggjort. Imidlertid vil det ikke å gi hjelp, være med på å befeste stereotypier om maskulinitet som styrke og følelsesmessig uavhengighet (Newburn og Stanko, 1994:163).

Mennene i mitt utvalg er fornøyde med den hjelpen de har fått, men de er i stor grad skuffet over det generelle tilbudet som finnes til menn i deres situasjon. De føler at kvinner har flere muligheter til å få hjelp enn det menn har. Dette kan indikere at mennene ikke opplever at de får anerkjennelse for sine opplevelser. Dette skal jeg komme tilbake til i neste kapittel. Kristian kan være et eksempel. Han påpeker at kvinner kan gå til krisesentre, men det kan ikke menn. Han avviser videre at han ville gått til en psykolog. ”Nei, sitte der sammen med en som ja og hm og skjønner og... Nei, det vil jeg ikke altså.” Trond er negativ til å gå til et krisesenter. ”Nei, å sitte der med ei dame fra Mongolia som er banka opp... nei, det gidder jeg ikke. Det er ikke på det nivået der altså, det er ikke det. Jeg klarte vel å stå mer rakrygget enn det.” Dette utsagnet kan indikere at Trond ikke ønsker å bli betraktet som et offer som har behov for å komme på et krisesenter. Han nedtoner altså sin offerposisjon.

Det at mange menn ikke søker hjelp hos hjelpeapparatet kan føre til at partnervold mot menn ikke kommer frem i lyset, og at det fortsetter å bli oppfattet som tabubelagt. Dette kan også føre til at hjelpetilbudet til menn fortsetter å være begrenset. Anders er imidlertid ikke like skeptisk til tilbudet som finnes til menn som har vært utsatt for partnervold, men tror at ansvaret, til en viss grad, ligger hos mennene selv.

Line: På hvilken måte føler du at samfunnet tar tak i problematikken med menn som ofre for partnervold?

Anders: Jeg er ikke så godt kjent med det her egentlig, men jeg tror og håper at menn har et like godt tilbud som kvinnelige voldsofre. Vi kan jo henvende oss til krisesentre. Det er sikkert en ganske liten del av mennene som blir utsatt for dette som henvender seg til krisesentrene så kanskje det er litt tabu og flaut fortsatt. Jeg tror nok at tilbudet er der, men vi må lære å benytte oss av det.

Line: Hvorfor tror du det er mange menn som ikke benytter seg av de hjelpetilbudene som finnes?

Anders: Det er vel fordi det er tabu. Det er jo litt... ja. Det er kanskje det mannsbildet som henger igjen om at vi skal være så tøffe og tåle alt, i hvert fall fra en kvinne. Så det er vel vanskelig for mange, kan jeg tenke meg å henvende seg til krisesenteret på grunn av noen som sannsynligvis er fysisk mye mindre enn deg.

Anders bor i en kommune som har kommet veldig langt når det gjelder å legge til rette for at også menn skal ha et sted å gå dersom de blir utsatt for partnervold. Han har tatt kontakt med hjelpetilbudet der han bor og har opplevd å få mye hjelp. Dette er sannsynligvis mye av grunnen til at han er mer positiv til hjelpetilbudene til menn enn de andre mennene i utvalget.

7.3 Hvorfor går de ikke?

Et av de vanligste spørsmålene som blir stilt innenfor tematikken kvinnemishandling er hvorfor kvinnene blir i forholdet (Hydén, 1995:165). Lundgren forklarer dette med at kvinner etter hvert oppfatter volden som normal og at dette fører til at de tilpasser seg situasjonen de er i (Lundgren, 2004). Holmberg og Enander bekrefter at det er en utbredt oppfatning om at tilpasning som strategi fører til at kvinner blir i voldelige forhold, mens aktiv motstand fører til at de bryter ut av forholdet. De finner imidlertid ingen slik sammenheng. I stedet finner de at begge strategiene førte til at kvinnene ble i forholdet i lang tid (Holmberg og Enander, 2004). Jeg finner heller ingen slik sammenheng i mitt materiale. Før jeg begynte å undersøke mennenes mestringsstrategier hadde jeg en forforståelse om at de defensive strategiene ville føre til at mennene ble i forholdet, mens de offensive strategiene ville føre til at mennene brøt

ut av forholdet. Slik var det imidlertid ikke. Som nevnt tidligere ble de fleste av mennene i forholdet i lang tid, men til slutt brøt alle ut. En årsak til dette kan være at mennene benyttet seg av både defensive og offensive strategier samtidig. Holmberg og Enander (2004) finner også at kvinnene i deres studie benyttet seg av både tilpasning og aktiv motstand samtidig. Man kan spørre seg hvorfor mennene i mitt utvalg godtok en slik hverdag og ikke gjorde mer motstand eller gjorde slutt på forholdet tidligere. Litteratur om kvinnemishandling har funnet ulike forklaringer på hvorfor kvinner blir i voldelige. En forklaring er at kvinner blir av frykt for represalier i etterkant av bruddet. Skjørten viser til dokumentasjon som finner at mange kvinner blir forfulgt og utsatt for ny mishandling etter bruddet, og at samlivsbruddet derfor kan være spesielt farlig for kvinner (Skjørten, 1994). Selv om mennene i mitt utvalg i stor grad avviser at de var redd for partneren sin, viser de innimellom noen tegn på redsel. De legger imidlertid vekt på at det var den psykiske volden de var redd for, ikke hva kvinnene fysisk kunne gjøre mot dem. Som en følge av dette burde ikke redselen for fysiske represalier være like reell for mennene i mitt utvalg.

Isolasjon og ensomhet er en annen faktor som blir fremhevet som årsak til at kvinner blir i voldelige forhold. Par som lever i voldelige forhold er ofte sosialt isolerte fra andre mennesker (Hydén, 1995; Isdal, 2000; Skjørten, 1988). Denne isoleringen er en alvorlig effekt av vold fordi offeret blir alene med utøveren som på denne måten får økt makt over offeret (Isdal, 2000). Denne isoleringen fører til at den negative avhengigheten mellom partene øker, noe som kan gjøre det vanskelig å bryte ut av forholdet (Lennér-Axelson, 1994:64). Skjørten (1994) legger til at et dårlig sosialt nettverk gir mulighet til å holde volden skjult for omverdenen samtidig som ofrene har færre å vende seg til dersom de bryter ut av forholdet. Flere av mennene i mitt utvalg opplevde at de ble sosialt isolert som en følge av partnerens kontroll. Kristian hadde for eksempel ikke mulighet til å få noe sosialt nettverk der de bodde fordi han sjelden fikk gå ut på kveldene. Dette førte også til at det ble vanskelig for han å opprettholde kontakten med gamle venner. I tillegg hadde han og samboeren få felles venner, så det var ofte bare de to. Som vist tidligere har menn ofte et dårligere sosialt nettverk enn kvinner noe som kan føre til at isoleringen får en større effekt for menn enn for kvinner. Dette igjen kan gjøre det vanskelig for menn å bryte ut av forholdet.

Videre blir det sterke emosjonelle båndet mellom partene brukt som en forklaring på hvorfor kvinner ikke forlater voldelige menn (Holmberg og Enander, 2004:67). Mennene i mitt utvalg legger vekt på at de ønsket å få forholdet til å fungere og at de derfor gikk langt i å

tilfredsstillte partnerens ønsker, samtidig som de holdt sine egne negative tanker tilbake. Mennene legger videre vekt på at selv om det var mye som var negativt med forholdet, var det mye bra også. Trond legger vekt på at han til tider har hatt det veldig bra sammen med sin partner og at de har opplevd mye fint sammen. Kristian bekrefter at han ”var jo glad i henne også”.

Hensynet til felles barn blir ofte fremhevet som en viktig årsak til at både menn og kvinner blir i voldelige forhold (Sogn og Hjemdal, 2009). Dette kan ha større betydning for menn enn for kvinner fordi kvinner som oftest får hovedsamværet med barna etter et brudd. Kari Jevne (2001:153) sier at selv om morspresumpsjonen ble fjernet i 1981, bor 84 prosent av barna hos mor etter et samlivsbrudd. Sogn og Hjemdal (2009) finner at mange menn som levde i voldelige forhold ble truet med at de ikke ville få ha kontakt med barna sine dersom de gjorde det slutt. Mennene i mitt utvalg bekrefter at redselen for å miste kontakten med barna var en viktig årsak til at de ikke avsluttet forholdet tidligere. Alle mennene har opplevd at partneren enten forsøker å holde dem borte fra barna deres eller at de kom med falske beskyldninger om vold eller incest som førte til at mennene ble nektet kontakt med barna.

Ut i fra denne diskusjonen kan det virke som om flere av de samme årsakene kan benyttes for å forklare hvorfor både menn og kvinner blir i voldelige forhold. Redselen for fysiske represalier er muligens ikke like reelle for menn som for kvinner. Videre kan isolasjon og redselen for å miste kontakten med felles barn få ekstra betydning for menn. Ellers kan det virke som om mannlige og kvinnelige ofre opplever mye av det samme på dette området.

7.4 Hvorfor går de?

Ulike forskere har funnet at mange kvinner ofte forlater mannen som en direkte konsekvens av volden. Idet de innser at mannen kan skade dem alvorlig eller i verste fall drepe dem, flykter de ut av forholdet (Holmberg og Enander, 2004; Hydén, 1995). Skjørten (1988) finner at noen av kvinnene i hennes studie forlot mannen som en respons på den alvorligste voldshandlingen, mens andre forlot mannen idet de innså at han ikke kom til å slutte å benytte vold. Mennene i mitt utvalg avviser at det var frykt som utløste bruddet. En årsak til denne forskjellen i forhold til kvinner kan være at mennene i kraft av sin fysiske overlegenhet ikke frykter for sin egen helse i like stor grad som kvinner gjør.

Hvordan man fortolker volden, kan ha betydning for hvorvidt man bryter ut av forholdet eller ikke. Ulike forskere hevder at det kun er gjennom en redefinering av forholdet som voldelig og seg selv som ofre at kvinner kan forandre sin situasjon (Bergen, 1996; Dunn, 2005:5). Mennene i mitt utvalg legger vekt på at det avgjørende for å kunne forlate et voldelig forhold, er å innse hvordan man lever. For eksempel sier Frode: ”[Man må] innse hva det er man har blitt utsatt for. Innse at det er ødeleggende for deg. Å se at du står fast i livet og ikke kommer noen vei. Det eneste som hjelper er å komme seg unna, både fysisk og psykisk.” Mennene kom rett og slett frem til at nok var nok. Et sitat fra Anders kan belyse dette: ”Det var den kontrolleringen, og masingen som jeg kaller det og sjalusien hennes som ble for mye. Jeg fikk jo nesten ikke ha noe kontakt med andre, i hvert fall ikke jenter. Det var nok bare at nå var det nok, ikke en spesiell hendelse.” Mathiesen (1982:73) definerer avmakt som å befinne seg i en situasjon hvor man ikke ser noen utvei eller mulighet til å endre situasjonen. I tillegg kan man være i en situasjon hvor man ikke klarer og hindre andre i å utøve kontroll over en. Ut i fra dette kan det tenkes at avmaktsfølelsen fungerte som en motivasjon for mennene i mitt utvalg til å avslutte forholdet. Det kan tenkes at bruddet kom idet de fortolket volden som vold, innså at de var i en offerposisjon, og at dette ikke samsvarte med deres oppfattelse av seg selv. Det ble nødvendig å forlate kvinnene for å styrke selvfølelsen og opprettholde et bilde av seg selv som kompetente og handlende individer. Kristian forteller at han følte seg som en mann da han omsider forlot sin samboer. Som nevnt i kapittel tre blir det ofte forventet at menn skal være aktive og handlende aktører. Ved å bryte ut av forholdet viser Kristian at han er nettopp dette.

7.5 Motmakt som nyansering av offerposisjonen

Kvinnens mestringsstrategier er stort sett mislykkede med tanke på å få volden til å opphøre (Bjerke, 2006; Skjørten, 1988). Hydén (1995:129) sier at selv om kvinnene i hennes studie opplevde at de, ved hjelp av mestringsstrategier, til en viss grad kunne påvirke situasjonen, førte mennenes gjentagende vold til at de ble både fysisk og psykisk knekt. Mennene i mitt utvalg innså raskt at deres strategier var mislykkede og at de ikke førte til at kvinnens vold opphørte. Allikevel fortsatte de å benytte seg av strategiene gjennom hele forholdet. Det å bli utsatt for vold er et alvorlig angrep på et menneskes verdighet (Sogn og Hjemdal, 2009). Holmberg og Enander (2004) sier at det å yte aktiv motstand kan hjelpe et voldsoffer med å opprettholde sin verdighet, og at kvinner som lever i voldelige forhold ofte benytter seg av

mestringsstrategier gjennom hele forholdet for å unngå å havne i en passiv offerposisjon. Ut i fra dette kan mennene i mitt utvalgs strategier tolkes som et forsøk på å opprettholde verdigheten. Ved å yte motstand mot volden viser mennene at de er handlende og kompetente individer som ikke godtar å bli behandlet på en nedverdiggende måte. De nyanserer altså sin offerposisjon. Mennene fremstår ikke som passive og hjelpeløse ofre, men som handlende og aktive individer som gjennom hele forholdet forsøker å få slutt på volden. Bjerke (2006:99) sier at ved å inkorporere motmakt i et offerbegrep blir det lettere å se hele mennesket. Den mishandlede kvinnen blir ikke bare et offer, men et menneske som med ulike strategier forsøker å få hverdagen til å gå rundt. Ut i fra dette kan det virke som om både mannlige og kvinnelige ofre benytter seg av motmakt og mestringsstrategier for å opprettholde deres selvfølelse som mennesker.

Det kan imidlertid tenkes at menn opplever det som ekstra viktig å yte motmakt fordi vold i tillegg til å være et angrep på deres verdighet også kan betraktes som et angrep på deres kjønnsforståelse. Ulike teoretikere har påpekt at menn ofte oppfatter det som nødvendig å være i stand til å forsvare seg selv dersom det skulle være nødvendig. Videre blir det forventet at menn skal vise motstand og gjengjelde volden når de blir angrepet (Andersen, 2001; Burkar, 2005; Ericsson, 1999). Dersom dette blir betraktet som en viktig mannlig markør, kan det tenkes at menn som ikke klarer å leve opp til dette idealet blir betraktet som umannlige (Liliequist, 1999). Mennene i mitt utvalg har imidlertid internalisert normen om at man ikke skal benytte fysisk vold mot en kvinne. Derfor er ikke dette et alternativ for dem og de må finne andre motmaktstrategier. Verbal motstand er den strategien mennene i mitt utvalg benyttet i størst grad for å vise aktiv motstand mot den psykiske volden. Ved å innlede diskusjoner med kvinnene viste de at de ikke godtok deres perspektiver og at de ikke var passive mottakere av volden.

Mennene i mitt utvalg viste lenge en uvilje mot å snakke med utenforstående om problemene. Dette kan tolkes som et forsvar av deres mannlige identitet idet det av mange menn oppfattes som lite mannlige å be andre om hjelp. Mennene søkte imidlertid hjelp etter hvert, og det er ingenting som tyder på at dette faktisk truet deres identitet som menn. I stedet kan det tolkes som vellykket motstand idet dette er den strategien som i størst grad har hjulpet mennene med å innse hva de har opplevd, og som videre har hjulpet dem med å komme seg videre i livet.

Det er nærliggende å tro at de offensive strategiene i større grad enn de defensive strategiene hjelper mennene med å opprettholde deres verdighet, og til å ta avstand fra offerrollen.

Årsaken til det er at de defensive strategiene ikke inneholder noen aktiv motstand mot volden. I stedet kan det virke som om mennene godtar den krenkende behandlingen og inntar en passiv rolle i forhold til sin situasjon. Et eksempel på dette kan være hvordan mennene trakk seg unna områdene til partneren sin. Whitehead hevder at en viktig del av den kulturelle maskuliniteten er at menn skal ha kontroll over rom. De skal ikke passiviseres av miljøet rundt dem, men gjøre miljøet passivt for sin egen del (Whitehead, 2002:189). Mennene i mitt utvalg hadde i liten grad kontroll over rommet. De ble presset ut av huset og måtte finne sine egne rom. Mennene hevder imidlertid at de benyttet seg av de defensive strategiene som aktive valg for å hindre vold og for å opprettholde en ”normal hverdag”. Tilbaketrekning til andre mennesker som gir positiv feedback kan videre være nyttig for mennesker som lever i forhold hvor de konstant blir rakk ned på. Man opprettholder et bilde av seg selv som et kompetent menneske og faller på den måten ikke totalt inn i offerrollen. I stedet blir offerrollen kun en del av mennenes identitet. Fordi mennenes opplevelser i hjemmet muligens truet deres selvfølelse både som menn og som mennesker, kan det tenkes at det ble viktig for dem å hevde seg på andre områder. En strategi kan dermed være å trekke seg tilbake til jobben eller sysselsette seg med andre oppgaver som de vet at de mestrer. Bøhm (2003) bekrefter dette. Hun sier at det å hevde seg på andre områder kan karakteriseres som en måte å ta avstand fra offerrollen. Selv om mennene er ofre for partnervold kan de fungere godt på jobben og på andre områder i livet. Kjersti Ericsson bekrefter dette. Hun sier at menn ofte bygger sin identitet ut i fra det de er gode på (Ericsson, 1999:215). Tilpasning kan betraktes som en kreativ måte å håndtere en voldelig hverdag. Bjerke (2006:99) hevder at kvinner som lever i mishandlingsforhold sitter på en unik kompetanse når det gjelder det å få hverdagen til å gå rundt samtidig som de beskytter seg mot volden. Jeg vil hevde at mennene i mitt utvalg ikke inntar en passiv rolle ved å benytte seg av defensive strategier. I stedet viser de kreativitet og finner løsninger som gjør at de kan mestre hverdagen samtidig som de finner miljøer utenfor hjemmet som kan styrke deres selvfølelse.

Ut i fra denne diskusjonen kan det virke som om menn, i likhet med kvinner, benytter seg av motmakt og mestringsstrategier for å opprettholde sin selvfølelse som menneske og for å nyansere sin offerposisjon. Muligens vil menn oppleve det som ekstra viktig å vise motstand fordi volden kan betraktes som et angrep på deres kjønnsforståelse. Videre vil kvinner sannsynligvis oppleve det som viktigere enn menn å forsvare seg mot vold. Ellers vil jeg hevde at funksjonen til strategiene i stor grad er den samme både for mannlige og kvinnelige ofre, nemlig å opprettholde et bilde av seg selv som et aktivt og kompetent individ som ikke

lar seg passivisere av de voldelige handlingene. Menn og kvinners offeropplevelser vil altså ikke skille seg nevneverdig fra hverandre på dette området. Videre vil jeg sidestille de defensive og de offensive strategiene og hevde at begge strategiene kan hjelpe voldsofre med å opprettholde sin verdighet, og til å nyansere deres offerposisjon.

7.6 Oppsummering

Min studie viser at mennene i mitt utvalg benytter seg av motmakt gjennom hele forholdet. De opplever aldri volden som naturlig og de viser, med sin motstand, at de ikke godtar å bli behandlet på en nedverdiggende måte. Mine funn støtter altså opp under perspektivet til Hydén og Skjørten i større grad enn synet til Lundgren. For mennene i mitt utvalg foregikk de defensive og de offensive strategiene samtidig gjennom hele forholdet, noe som støtter perspektivet til Holmberg og Enander. På samme tid finner jeg at mennene forlater sine partnere når de oppdager at deres strategier ikke fungerer, noe som kan sammenlignes med Skjørten sine funn.

I dette kapittelet har jeg vist hvilke mestringsstrategier mennene i mitt utvalg benyttet seg av mens de var i forholdet. Jeg har delt strategiene opp i defensive og offensive strategier. Det viser seg imidlertid at denne oppdelingen kan være problematisk idet mennene hevder at de benytter seg av de defensive strategiene som aktive valg. På tross av at de ulike strategiene ikke førte til at kvinnes vold opphørte, kan det tenkes at strategiene allikevel hadde en betydning for mennene. De bekrefter sin verdighet både som menn og som mennesker ved å gjøre aktiv motstand samtidig som de finner ulike løsninger på hvordan de kan mestre hverdagen. På denne måten nyanserer de sin offerposisjon. Jeg har vist at menn muligens benytter seg av mange av de samme strategiene som kvinner gjør og at funksjonen i stor grad er den samme.

8 Det mannlige offer

Spørsmålet jeg stiller i dette kapittelet er: Hvilken type offerrolle inntar mennene? Jeg skal først si noe om hva mennene i mitt utvalg oppfatter som mannlige og hva de legger i offerforståelsen. Videre vil jeg diskutere hvordan mennene reflekterer rundt det å være mann samtidig som de er ofre for vold fra en kvinne. Gjennom kapittelet skal jeg vise at mennene i mitt utvalg bekrefter synet til en rekke forskere som har påpekt at offerrollen ikke er kompatibel med det mannlige ideal. I materialet mitt finner jeg at mennene har to ulike strategier for å håndtere dette problemet. Tre av mennene inntar en relasjonell offerposisjon, mens de to siste avviser offerrollen totalt.

Teoretiske perspektiver som er relevante i dette kapittelet er ulike forståelser av mannlighet og av offerrollen. Ekenstam hevder at den moderne mannlighetens sterke betoning av selvbeherskelse har ført til at mange menn opplever det som truende å miste kontrollen både over kroppen og over følelsene. Det å gråte har for eksempel i lang tid blitt oppfattet som umannlig i de vestlige landene. Som en følge av dette blir det viktig å trene opp gutter til å ha selvbeherskelse når det gjelder følelsene sine (Ekenstam, 1999). Mosse legger til at menn ideelt sett skal være sterke, målbeviste, effektive og følelsesmessig distanserte. De mer myke sidene ved den mannlige identitet har det blitt gitt liten plass til opp gjennom historien (Mosse, 1996). Åse Røthing og Helene Aarset påpeker imidlertid at vi er på vei inn i en ny fase når det gjelder mannlighet. Flere studier fra 90-tallet og fremover har vist at relasjonen til barna har blitt en sentral del av unge fedres verdigrunnlag. Dette kan betraktes som en endring fra en forsørgermaskulinitet til en mer nærværende maskulinitet (Røthing og Aarseth, 2006:173). Flere forskere har videre påpekt at menn ikke lenger opplever det som umannlig å gi nær og kroppslig omsorg til barn (Brandth og Kvande, 1991; Oftung, 2009). En forklaring på denne endringen er trolig at likestilling og kvinners inntog på arbeidsmarkedet har ført til at menn må ta større del av ansvaret for barn (Klinth, 1999).

Som vist i kapittel tre skiller Høigård (1993) mellom en individualistisk forståelse av et offer og en relasjonell forståelse av offer. Dersom man benytter offerbegrepet individualistisk blir det sett på som en karakteristikk ved individet i stedet for en forklaring på maktforhold mellom personer. Christie (1986:18-27) beskriver det ideelle offer som en person eller en gruppe individer som umiddelbart oppnår den fulle og legitime statusen som et offer dersom de blir utsatt for kriminalitet. Personene må imidlertid oppfylle visse krav for å være verdig

offerrollen. Gjennom kapittelet skal jeg diskutere hvordan mennene i mitt utvalg forholder seg til disse spenningene både i mansrollen og i offerrollen.

8.1 Mennenes refleksjoner rundt mannlighet

Da jeg spurte mennene hva de legger i det å være mann, svarte de fleste at mannlighet er å vise omsorg, og å ta vare på familien. Frode sier for eksempel:

Det å være mannlig er å få ting gjort, det å verne om familien, gi trygghet til familien. Det å koble maskuliniteten med det å ta vare på barna sine. Det finnes jo en del tåpelige begreper om hva det vil si å være mann, som at man skal være muskuløs, macho og så videre, men sånn mannlighet synes jeg er litt patetisk, det blir litt vulgært. Men en jeg ser på som rollemodell for maskulinitet, det er blant annet han naboen som jeg fortalte om. Han er for meg et typisk eksempel på mannlighet. Han har akkurat rett dose machohet, han er en av gutta, samtidig som han er en familiemann som verner om familien og passer på at de har det bra. [...] Han sørger for trygghet for familien, og han er trygg på seg selv. Det er viktig å ha litt maskulinitet, men i positive former.

Trond sier:

Det kan være styrke som absolutt ikke behøver å ha [noe] med fysisk styrke å gjøre. I mitt hode er det å være mannlig å være omsorgsfull, det synes jeg er mannlig. Når en mann er omsorgsfull, det er vakkert det. Rakrygget og stå for den man er, gjøre... nei tørre å gjøre det man vil gjøre, det man ønsker å gjøre. Ikke la andre bestemme over seg. Ja, jeg ser ikke på det å være mannlig som en fysisk sak for å si det sånn. Det er noe annet. Mann det er noe som stråler innenfra.

Anders legger i tillegg vekt på at en skikkelig mann må være åpen og kunne snakke om følelser. Disse sitatene bekrefter det moderne synet på menn som Røthing og Aarseth (2006), Berit Brandt og Elin Kvande (1991), Oftung (2009) og Roger Klinth (1999) beskriver. Menn tar i dag større ansvar for omsorgen av barn enn de gjorde tidligere, og det er også et ønske for mange menn. Det å vise omsorg blir ikke lenger sett på som noe kun kvinner skal gjøre, men det kan for mange menn karakteriseres som et maskulinitetsprosjekt. (Brandt og Kvande, 1991). At menn skal kunne vise omsorg for barn er i stor grad en normativ forventning i dagens samfunn, og mennene i mitt utvalg følger denne forventningen.

Sitatene ovenfor kan også indikere at mennene i mitt utvalg legger vekt på noen av de mer tradisjonelle sidene ved mannlighet. De snakker blant annet om at en mann skal ha integritet, være stolt av den man er og ikke la andre styre over en. Trond sier at mannlighet kan være styrke, men at dette ikke nødvendigvis behøver å dreie seg om fysisk styrke. Dette bekreftes av Liliequist (1999) som hevder at mannlighet dreier seg om både fysisk og psykisk styrke.

Videre har mennene i mitt utvalg en oppfattelse om at en mann skal gjøre de praktiske tingene og være litt handyman. Kristian sier at en mann skal: ”Drikke øl og se på fotball, klippe gresset [og] gjøre de mannlige praktiske tingene”. Videre legger han vekt på at dette er idealer han har forsøkt å leve opp til, og han mener at han til en viss grad har oppnådd dette blant annet fordi han i stor grad har bygd huset selv. Mennene er videre klar over at det i vår kultur eksisterer ulike forventninger til menn som er i tråd med de tradisjonelle mannlige verdiene. Trond nevner ”mannemenn” som legger vekt på at en mann må være fysisk sterk, ha mot og så videre. Videre sier han at: ”Det rollemønsteret vi har inneholder forventninger om at menn skal være tøffe, stå og skyte elgen og vise styrke, regjere, sloss og ha styring.” Stian mener mange har en oppfatning om at menn ikke skal vise følelser:

Menn skal være så tøffe og barske, ingenting skal gå inn på dem. Vi skal ikke få lov til å vise hva vi føler. Det blir gjort et poeng av at det å vise hva du føler og det å være mann skal være to forskjellige ting. De kan ikke forenes. [...] Dersom menn viser følelser, er det galt liksom.

Mennene i mitt utvalg hevder altså at de tar avstand fra mange av de tradisjonelle forventningene til det å være mann. De avviser at fysisk styrke og følelsesmessig distanse er viktig for mannligheten og Trond ler av ”mannemennenes” oppfattelser. Samtidig gir de uttrykk for verdier som stemmer overens med de mer tradisjonelle forventningene. Dette kan belyses med Kimmel (1987:9). Han sier at man i dagens samfunn ikke lenger har et klart og entydig bilde av hva det vil si å være mann og hvorledes forholdet mellom kjønn i et samliv skal utformes. Det eksisterer en forventning om at menn i større grad skal ta aktivt del i oppdragelsen av barn, og at de skal være en kjærlig livsledsager samtidig som de skal forsørge familien. Disse nye rollemodellene for menn har imidlertid ikke erstattet de gamle, men isteden vokst frem ved siden av dem og skapt en dynamisk spenning mellom den tradisjonelle og den nye forståelsen av mannlighet. Kimmel hevder at menn i dag utvikler et større følelsesrepertoar, samtidig som redselen for det feminine fortsatt er gjeldende, noe som blant annet fører til at mange menn fortsatt er engstelige for å vise for mye følelser. Mosse (1996:181-185) bekrefter dette. Han sier at synet på hva som regnes som mannlig har endret seg de siste tiårene og at det nå i større grad blir gitt plass til at menn kan omfavne verdier som tidligere ble regnet som umannlige. En faktor som var med på å påvirke dette er, ifølge Mosse, populærkulturen som oppfordret unge til å eksperimentere med ulike fremstillinger av seg selv, finne sin egen stil og ikke lenger la seg styre av tradisjoner. Dette kan kobles til det økte fokuset på individualisering som en rekke samtidsdiagnostikere hevder gjør seg gjeldende i det postmoderne samfunnet (Giddens, Beck og Bauman i Aakvaag, 2008). Mosse

påpeker imidlertid at den normative forventningen til maskulinitet fortsatt eksisterer og at menn i stor grad fortsatt streber etter å oppfylle den (Mosse, 1996:192). Det å legge vekt på moderne mannlige verdier behøver altså ikke å bety at man må forkaste de gamle verdiene. I stedet kan det tenkes at menn omfortolker hva som oppfattes som mannlige og utvider sitt mannlige repertoar. Det blir gitt plass til de myke verdiene blant annet i familien slik at det ikke oppleves som problematisk for menn å vise omsorg for barn. Samtidig kan menn beholde de tradisjonelle verdiene på andre områder i livene sine.

8.2 Mennenes refleksjoner rundt offerrollen

Mennene i mitt uvalg definerer et offer som en person som har blitt utsatt for noe han eller hun ikke har noen skyld i. Personen kan ha blitt utsatt for vold, eller blitt misbrukt eller utnyttet på annen måte. Trond legger vekt på at et offer underkaster seg og lar seg styre. Man fornekter seg selv og står ikke opp for den man er. Frode definerer et offer på denne måten:

Det å være et offer er det å være utsatt for undertrykkelse. Det jeg har vært utsatt for; verbal undertrykkelse, verbal vold. Selvsagt fysisk vold også. Det å bli utsatt for overgrep, og være i en situasjon hvor man ikke ser noen vei ut. Jeg definerte meg ikke som et offer mens det sto på, men jeg tror at dersom jeg hadde gjort det hadde jeg ikke sett noen vei ut. Jeg trodde det skulle være slik. Jeg definerer offer som at du har vært utsatt for verbal psykisk vold, og fysisk, og at du ser ikke noen vei ut. Du tror at det skal være slik.

Mennene legger videre vekt på at et offer er en person som er lett mottagelig og som ikke tør å si i fra dersom han eller hun blir utsatt for urettferdig behandling. Man bare tar imot uten å stå opp for seg selv, og uten at man viser motstand. Mennene definerer altså et offer som en person som er i en situasjon han eller hun ikke har kontroll over. De reduserer offeret til et menneske som er passivt og hjelpeløst, og som trenger hjelp fra andre til å håndtere situasjonen. Denne beskrivelsen stemmer godt overens med den allmenne oppfatningen av et offer. Som vist i kapittel tre blir ofre ofte sett på som svake, passive, hjelpeløse og ressurssvake mennesker. Dette er særdeles negative karakteristikk, noe som fører til at det kan være vanskelig for mange å innta en offerrolle (Christie, 1986; Høigård, 1993; Lamb, 1999b; Lindgren, 2004). Videre kan mennenes beskrivelser av et offer minne om Høigårds (1993) beskrivelse av en individuell offerrolle. De negative karakteristikkene blir tillagt personen slik at det å være et offer blir en egenskap hos individet i stedet for en forklaring på et maktforhold. Mennene i mitt utvalg bekrefter at ordet offer gir negative assosiasjoner. Trond sier at man er temmet når man er et offer. Frode sier: "Jeg skulle ønske at det var et

annet ord for det. [...] Det er den åh stakkars deg på en måte.” Hydén (1995) bekrefter at ved å fokusere på det hjelpetrengende offeret, gjøres personen til et objekt både for behandling og for samfunnet. Flere av mennene i mitt utvalg legger vekt på sine egne erfaringer av å være et offer og sier at det var en negativ opplevelse for dem. Kristian forteller at han etter bruddet har gjort alt riktig i håp om at han skulle få samvær med barna sine igjen. Han har gått på alle møter med advokater og fortalt sannheten hver gang. Allikevel opplever han at det ikke fungerer. Ut i fra dette trekker han den konklusjonen at et offer faktisk er en hjelpeløs person. Ved å være handlingsdyktig og ”gjøre alt riktig” ønsket Kristian å få kontroll over situasjonen. Allikevel når han ikke frem med sin fortelling, noe som fører til at han presses inn i en hjelpeløs offerrolle.

Som vist i teoridelen er ikke den mannlige idealrolle kompatibel med offerrollen. Sogn og Hjemdal sier for eksempel at det å være et offer ofte blir assosiert med det å være hjelpeløs og passiv og at dette stemmer dårlig overens med det tradisjonelle bildet av menn som aggressive og handlingsdyktige (Sogn og Hjemdal, 2009). Nils Eide-Midtsand hevder videre at siden gutter sosialiseres inn i en kjønnsrolle hvor kvaliteter som kontroll, selvhjulpenhet og pågåenhet gis høy verdi, er det grunn til å tro at den avmaktsopplevelsen som mannlige ofre opplever blir svært sterk. Å bli definert som et offer er det motsatte av hva det mannlige rolleideal krever idet man blir definert som svak, hjelpeløs, passiv og sårbar (Midtsand, 2003). Mennene i mitt utvalg bekrefter at det kan være vanskelig for menn å innta en offerrolle, og at menn generelt oppfatter det som tabu å være utsatt for vold fra en kvinne. De legger imidlertid vekt på at de ikke deler denne oppfattelsen og at de ikke opplever skam over det de har opplevd. Allikevel kan noen sitater indikere at de føler en viss grad av skamfølelse. Da jeg spurte Frode om dette svarte han:

Kanskje litt skam, er det mulig at jeg kjenner. Det er jo ikke lett for en mann å innrømme at han er blitt utsatt for vold fra en kvinne. Men ikke i så stor grad egentlig. Jeg har vært veldig klar over at jeg har blitt utsatt for det. [...] Jeg er ikke noen typisk mann i forhold til det. Jeg er blitt utsatt for det og sånn er det. Jeg føler ikke noe ansvar, ansvaret er hennes. Men hadde du spurt meg for ti år siden hadde jeg kanskje svart ja.

Frode har videre en oppfattelse om at mange menn vil se på mannlige ofre som sveklinger, og at det ikke er noe man vil ha på seg. Kristian tror det i realiteten finnes mange menn som er ofre for partnervold, men at de gjemmer det for andre: ”Menn skal være de barske. Vi skal ut å skifte dekket. Vi kan godt slå litt her og der. Vi skal ikke grine liksom. Det tror nok menn i stor grad selv også. Når de blir utsatt for noe sånt så gjemmer de det og glemmer det.”

8.3 Definerer mennene seg selv som ofre?

Det har slått meg at det nettopp er i disse kjønnsrolleforventningene - på sett og vis i mannens maktposisjon – at de største overgrepene mot dem ligger. Den største krenkelsen, den som svir mest og lengst, består i at de ikke får lov til – og i mange tilfeller heller ikke gir seg selv lov til – å være ofre (Midtsand, 2003:179).

Som vist i kapittel seks tok det lang tid før mennene i mitt utvalg definerte det de hadde blitt utsatt for som vold. Som en følge av dette tok det også lang tid før de innså at de var i en offerrolle. Dette bekreftes av funnene til Bøhm (2003). Heller ikke mennene i hennes utvalg definerte seg selv som ofre mens de var i forholdet. Dette kan indikere at mannlige ofre har vanskeligheter med å innse at de er i en offerposisjon. Da jeg spurte mennene om de definerer seg selv som ofre i dag, varierte svarene litt. Tre av mennene legger vekt på at de kun er ofre i relasjon til sin tidligere partner. Kristian sier for eksempel at han har blitt et offer i sin samboers øyne, men at det ikke er en negativ beskrivelse av han som person. Stian og Anders bekrefter dette. Anders tar videre avstand fra de negative karakteristikkene ved offerforståelsen: ”Jeg var nok passiv, men hjelpeløs var jeg aldri. [...] Så det er nok ikke alle ofre dette stemmer for.” Han vil altså ikke ta inn over seg de negative sidene ved offerrollen. De andre mennene bekrefter dette. Mennenes uttalelser kan belyses med Høigård (1993) idet de avviser den individualistiske forståelsen av et offer på grunn av de negative assosiasjonene. De ser på seg selv som ofre, men kun i relasjon til sin tidligere partner og ikke som en karakteristikk ved dem som person. De kobler offerposisjonen til bestemte opplevelser og generaliserer ikke rollen ut over disse hendelsene. På denne måten blir offerposisjonen kun én del av mennenes identitet.

Trond og Frode tar avstand fra hele offerrollen og betrakter seg verken som tidligere ofre eller som ofre i dag. Trond har lenge kjempet for å få delt foreldreansvar for sønnen. Det fikk han nylig, og han mener dette beviser at han ikke er et offer. Han bruker altså delt foreldreansvar som en strategi for å unngå offerrollen; han viser til at han har vært handlingsdyktig og målbevisst noe som ikke passer overens med de karakteristikkene han mener tilhører et offer. Frode sier han lett kunne blitt et offer, men at han bevisst har klart å unngå det.

Offer er en negativ betegnelse. Jeg har måttet passe meg for ikke å synke for langt ned, og bli for glad, i offerrollen. Det kan være farlig. [...] Ok, jeg er et offer for psykisk vold, men offer er en negativ betegnelse. [...] Og når jeg sier at man ikke må bli for glad i den rollen så er det jo det at man blir jo glad for den oppmerksomheten man får når man er et offer. Det er jo godt at noen ser en, men man må passe på så man ikke for mye ber om den bekreftelsen, da blir man for mye et offer. Det er greit å bli syntes

synd på, men bare til en viss grad. Det er en fallgrube jeg må passe på at jeg ikke faller ned i. Jeg har alltid vært glad i å få oppmerksomhet. [...] Nei, jeg vil ikke definere meg som et offer.

Frode bekrefter her Høigård sitt syn på at offerrollen både kan ha positive og negative sider. De positive sidene er at offeret får oppmerksomhet rundt problemet sitt, noe som kan være med på å sette problemet på dagsorden. De negative sidene er at offerrollen ofte krever at man inntar en hjelpeløs og passiv rolle, noe som kan påvirke selvtilliten til personen på en negativ måte (Høigård, 1993). Trond og Frode avviser altså at de er ofre fordi de ikke vil innta en rolle som det finnes så mange negative assosiasjoner til. Dette stemmer godt overens med både Lamb (1999), Høigård (1993) og Lindgren (2004).

8.4 Ideelle ofre?

Mennene i mitt utvalg opplever at de ofte ikke får anerkjennelse for sine opplevelser, og selv om de er forsiktige med å innta en offerrolle, er de i stor grad skuffet over mangelen på anerkjennelse. En årsak til dette er ifølge Newburn og Stanko (1994:159) at de kulturelle forestillingene vi har om maskulinitet, gjør at vi usynliggjør menn som ofre. Dersom menn hevder at de er ofre, spesielt for vold innad i familien, opplever de ofte at de ikke blir trodd. Frode kan være et eksempel:

Jeg har jo opplevd at jeg ikke har blitt hørt i offentlige debatter. For eksempel i den serien som VG hadde om vold mot kvinner så sendte jeg en mail til dem og fortalte min historie, men jeg fikk bare tilbake noe ja og hm og så videre. Og da Amnesty hadde en kampanje om vold mot kvinner tok jeg kontakt med dem også, men da fikk jeg bare til svar at ja, det var forståelse for det, men det var nå tross alt vold mot kvinner som var mest synlig. Og jeg følte at kvinners vold mot menn ikke skal snakkes om, det skulle skyves under teppet. Det skjer liksom ikke i det sosialdemokratiske Norge. Og det gjorde meg litt deprimert altså. Det var vanskelig ikke å bli hørt.

Alle mennene i mitt utvalg har videre en oppfattelse om at kvinner lettere får anerkjennelse som ofre for partnervold enn det menn gjør. Anders tror en årsak til det er at mange menn mener det er tabu å være utsatt for vold fra en kvinne og at menn dermed i mindre grad forsøker å oppnå anerkjennelse som et offer. Kristian og Stian har derimot en oppfattelse om at kvinner i større grad blir trodd dersom de forteller at de har blitt utsatt for vold fra partneren. Grunnen til det er at det hele tiden har vært fokus på at det er menn som er overgripere og kvinner som er ofre. De er klar over at dette som oftest er tilfellet, men de opplever det allikevel som sårende ikke å bli trodd på den samme måten som kvinner blir.

Stian forteller om en sak han leste i lokalavisen som kan belyse dette. En mann hadde ringt til politiet fordi han opplevde samboeren som truende og politipatruljen fikk beskjed om å rykke ut til husbråk. Da de kom til stedet, tok de det for gitt at det var mannen som var den voldelige parten og tok han med inn til avhør. Andersen (2001:158-159) argumenterer for at det er kjønnsstereotypene som fører til at menn ikke anerkjennes som overgrepsofsatte samtidig som kvinner ikke anerkjennes som overgripere. Han spør seg om det er slik at maskuline kjønnsstereotyper preger gutter og menn slik at de hindrer erkjennelse og rapportering av overgrep. Når det gjelder vold i nære relasjoner, er den utbredte kulturelle oppfatningen at det er menn som er overgripere, mens det er kvinner som er ofre. Spissformulert kan man, ifølge Andersen, si at offerposisjonen er feminisert mens overgrepsofsisjonen er maskulinisert. Dette fører til at menn underkjennes som ofre ut fra at posisjonen er feminisert, mens motsatsen er maskulinisert.

En annen forklaring på hvorfor mennene i mitt utvalg ikke opplever at de får anerkjennelse for sine opplevelser kan være at menn i liten grad kan defineres som ideelle ofre. Som nevnt sier Christie at ideelle ofre er svake i forhold til sterke og ukjente gjerningspersoner. Videre er de på et sted de ikke kan klandres for å være, og de er involvert i en respektabel handling. I tillegg må offeret ha styrke nok til å kreve sin offerstatus (Christie, 1986), men ikke være for sterkt idet det da kan oppfattes som tvilsomt (Lindgren, 2004). Dersom man ser disse punktene i forhold til mennene i mitt utvalg, ser man at det kan være vanskelig å definere dem som ideelle ofre. Det viktigste er kanskje at de er fysisk sterkere enn sine overgripere som de også har en nær relasjon til. I tillegg valgte mennene å bli hos sine partnere til tross for at de ble behandlet på en negativ måte. Dette kan sette spørsmålsteget ved kravet om at ofre skal være på et sted de ikke kan klandres for å være. Noe som taler for mennenes status som ofre er at de ved hjelp av motstand viste at de ikke godtok volden. Videre befant de seg på et sted de ikke kan klandres for å være, nemlig i sitt eget hjem. Christie (1986:20-21) hevder imidlertid at ofre for vold i hjemmet, i praksis, sjeldent blir oppfattet som ideelle ofre. Dette kommer klart til uttrykk dersom man ser på begrepsliggjøringen av denne typen vold. Dersom politiet blir tilkaldt, blir situasjonen som oftest kaldt for "husbråk". Christie sier at ordet bråk ikke gir assosiasjoner til ideelle ofre som er passive i ugjerningen. I tillegg kan partene i et mishandlingsforhold velge å forlate sine partnere, noe som gir dem en selvstendighet og makt som ikke stemmer overens med et hjelpeløst offer. Newburn og Stanko hevder at det lenge har vært en utbredt oppfatning om at betegnelsen offer kun kan brukes når det gjelder relativt maktesløse grupper (1994:153). Det faktum at menn som regel har mer makt enn kvinner kan

føre til at menn utsatt for vold fra en kvinnelig partner, som gruppe, blir oppfattet som for sterke i forhold til sine overgripere, og at dette kan føre til at deres offerstatus oppfattes som tvilsom.

Christie hevder at et ideelt offer skaper en ideell overgriper. Som nevnt tidligere skal ikke det ideelle offer og den ideelle overgriper kjenne hverandre. I virkeligheten er det som regel en relasjon mellom offeret og den som utfører volden (Christie, 1986:25), noe som også er tilfellet i mitt materiale. Frode sier dette om forholdet mellom et offer og overgriper.

En ideell overgriper er en som har makt over den man forgriper seg på. Jeg tror makt og avmakt er en veldig viktig sontring her. Det er en som liker å ha makt over andre. Det er en person som liker å ha makt og som liker å se at den man har makt over lider, men som samtidig forakter svakheten til den andre personen. Jeg følte at det var en forrækt mot mine svakheter. At jeg var klossete på praktiske ting og sånt.

Maktaspektet er altså viktig når man skal beskrive relasjonen mellom et offer og en overgriper. Overgriperen skal ha makt over offeret som, på sin side, befinner seg i en avmaktssposisjon. Dette kan kobles til Mathiesen som sier at makt alltid hviler på og er avhengig av avmakt (Mathiesen, 1982:73). Mennene havnet i en avmaktssposisjon i forhold til sin partner, noe som er en god beskrivelse på et offer. Mot dette kan man argumentere med at mennene i kraft av sin fysiske overlegenhet er i stand til å snu på denne makt/avmaktssituasjonen. Ut i fra denne diskusjonen vil jeg konkludere med at det kan være vanskelig å definere mennene i mitt utvalg som ideelle ofre og deres kvinnelige partnere som ideelle overgripere. Dette kan føre til at det blir vanskelig å definere menn som ofre og at menn som blir utsatt for vold fra en kvinnelig partner, ikke får anerkjennelse for sine opplevelser.

8.5 Har mannligheten blitt svekket?

Som vist er det en sentral del av mannsidentiteten at man ikke skal la seg trække på. Ericsson (1999:213) sier for eksempel at "tøffelhelten" blir foraktet både fordi han ikke har makt over kvinner og fordi han lar seg trække på. Mennene i mitt utvalg opplevde at det var kvinnene som hadde makten i forholdet, og at de i stor grad kontrollerte hvordan mennene skulle legge opp hverdagen sin. Dette kan karakteriseres som et fall ned i umannlighet (Ekenstam, 1999), noe som kan føre til at mennene opplever at deres mannlighet blir svekket som en følge av deres opplevelser. Mennene avviser imidlertid i stor grad at volden har påvirket deres

selvfølelse som menn. I stedet legger de vekt på at opplevelsene har påvirket selvfølelsen deres som mennesker. Kristian forteller at hans selvfølelse er mye bedre nå enn da han var sammen med sin samboer, men han vil ikke si at hans oppfattelse av seg selv som mann ble truet. Frode er imidlertid tilbøyelig til å innrømme at hans mannlighet ble svekket til en viss grad som en følge av den psykiske volden han ble utsatt for.

Det var først da jeg var 34 år, et år etter at vi hadde separert oss, at jeg følte at jeg så en voksen mann i speilet for å si det sånn. Jeg definerte meg ikke som mann før det. Nå føler jeg meg trygg i manssrollen og som den jeg er, men jeg hadde ikke med meg den ballasten ut av forholdet.

Noen av mennene opplevde at en del av den verbale volden gikk ut på å rakke ned på de mannlige verdiene de forsøkte å leve opp til. Frode fikk for eksempel ofte høre at han var stakkarslig og umacho og Stian opplevde at partneren fortalte han at han ikke var i stand til å ta vare på henne og barna på den måten en mann skal. Jeg har ikke snakket med kvinnene, så jeg kan ikke si noe om hva de ønsket å oppnå med dette. Det tenkes at det å rakke ned på de mannlige egenskapene ble brukt som en strategi for å få mennene til å føle seg ubetydelig.

På samme måte som med skamfølelsen virker det som om mennene opplever en ambivalens med tanke på om deres mannlighet har blitt truet eller ikke. De avviser at den har blitt truet samtidig som de legger vekt på at det ikke er spesielt mannlig å bli utsatt for vold fra en kvinne. Dette skal jeg komme tilbake til senere.

8.6 En mannlig offerrolle

Jeg har vist at mennene i mitt utvalg har en oppfattelse av at det er lite mannlig å bli utsatt for vold fra en kvinne, og at det kan være vanskelig for menn å innta en offerrolle. Dette blir bekreftet av flere studier. Ut i fra dette kan det tenkes at det blir viktig for mennene i mitt utvalg å ta avstand til offerrollen, eller konstruere den på en slik måte at den i mindre grad truer deres selvfølelse som menn.

Tre av mennene i mitt utvalg inntar en relasjonell offerrolle. Ved å gjøre dette blir offerrollen kun én del av mennenes identitet. De ser på seg selv som ofre i relasjon til sin tidligere partner, men overfører ikke denne rollen til livet deres generelt. De avviser de negative assosiasjonene som er koblet til offerrollen og konstruerer den slik at det blir rom for at de kan være handlende og kompetente personer, samtidig som de er ofre. En måte de gjør dette på, er ved å hevde seg på andre områder i livet. Som vist i forrige kapittel brukte mennene

mye tid på jobb og på ulike fritidsaktiviteter fordi dette var områder hvor de fikk positive tilbakemeldinger på seg selv. I tillegg legger de vekt på at de ikke godtok volden, men viste motstand gjennom hele forholdet. En slik måte å forholde seg til offerrollen finner man igjen i studien til Burkar. Mennene i hennes studie fremstiller seg på en slik måte at de viser motstand til det tradisjonelle offerbildet. Dette gjør de ved å konstruere en offerrolle som passer bedre overens med deres oppfatninger av hva som er mannlig. Dette fører til at en ny offeridentitet kommer til synet; et voldsoffer som motsetter seg offerskapets negative konnotasjoner, et som er sterkt, handlekraftig og aktivt. Mennene ser på seg selv som ofre, men ikke i forhold til et ideelt offer. Burkar sier videre at mennene fremstår som handlende aktører. Egen styrke og kompetanse fremheves og deres identitet stemmer bedre overens med mannlige karakteristikk enn med offerkarakteristikk (Burkar, 2005:162-163). Mennene i Burkar sin undersøkelse har vært utsatt for vold fra andre menn. Det kan tenkes at det blir enda viktigere for mennene i mitt utvalg å ta avstand fra den individualistiske offerforståelsen fordi de har blitt utsatt for vold fra en kvinne, noe som sannsynligvis truer deres selvfølelse som menn i større grad enn dersom utøveren hadde vært en annen mann. De to siste mennene i mitt utvalg avviser helt at de var eller er ofre. Til tross for at Frode innser at han er et offer for psykisk vold avviser han totalt at han er et offer, også i relasjon til sin tidligere partner. Disse to mennene oppfatter offerrollen slik at enten så inntar man den eller så avviser man den. Det er ikke mulig for dem, å innta en mellomposisjon slik som de andre mennene i mitt utvalg har gjort. Årsaken til det er at de ikke kjenner seg igjen i de negative assosiasjonene. De oppfatter disse karakteristikkene som så negative at de ikke vil at noe ved deres identitet skal kunne kobles til dem.

Både avvisningen av offerrollen og det å innta en relasjonell offerrolle kan forstås som et forsøk på å opprettholde et bilde av seg selv som handlende og aktive mennesker. I tillegg kan det oppfattes som en strategi mennene i mitt utvalg benytter seg av for å opprettholde sin selvfølelse som menn idet de tar avstand fra karakteristikk som, i kulturen, oppfattes som umannlige. Ut i fra dette vil jeg hevde at de konstruerer en mannlig offerposisjon. Et problem med denne antagelsen er at ulike studier om kvinnemishandling finner at flere kvinner også avviser offerrollen, og at de gjør dette for å opprettholde sin egen selvfølelse (Hydén, 1995). Et annet motargument er at mennene i mitt utvalg avviser at deres selvfølelse som menn har blitt truet som en følge av deres opplevelser. I stedet legger de vekt på at deres selvfølelse som *menneske* har blitt svakere. Dersom det er slik at mennene i mitt utvalg ikke kobler sine opplevelser til mannlighet kan man argumentere for at det blir meningsløst å si at de benytter

seg av strategier for å opprettholde den, og at mennene avviser offerrollen av samme grunn som kvinner gjør, nemlig for å opprettholde sin verdighet som *menneske*. Jeg vil imidlertid hevde at uttalelser fra intervjuene kan tolkes dit hen at også deres mannlighet er svekket, og at det oppleves som umulig for mennene å snakke åpent om det. Ericsson (1999:197-198) sier at identiteten som kvinne eller mann oppleves som noe av det mest grunnleggende ved et individ, og at det ikke finnes noen sosiale sammenhenger hvor rollen som mann eller kvinne ikke er relevant. Dette blir bekreftet av flere studier (Whitehead, 2002). Hvilket kjønn man har er altså noe av det viktigste ved vår identitet. Dette betyr at dersom mennene i mitt utvalg innrømmer at deres mannlighet er truet, vil det røkke ved en viktig side av deres identitet som menn. Å avvise at deres mannlighet er truet kan dermed tolkes som en måte å opprettholde den mannlige identiteten på. Dette behøver ikke være en bevisst strategi fra mennenes side, men noe som i stor grad skjer ubevisst. Videre har jeg vist at hvordan mennene i mitt utvalg definerer mannlighet på flere områder strider mot deres oppfattelser av et offer og at de har en oppfattelse av at det er umannlig å bli utsatt for vold fra en kvinne.

Ut i fra denne diskusjonen vil jeg hevde at det blir særdeles viktig for mennene i mitt utvalg å avvise eller nyansere offerrollen fordi den strider direkte mot det som i vår kultur blir oppfattet som mannlige. Som en følge av dette vil menn og kvinners offeropplevelser skille seg fra hverandre på dette området. Kvinner vil eventuelt avvise offerrollen for å opprettholde sin verdighet som menneske, mens menn i tillegg vil avvise den fordi den truer deres mannlighet.

Mennene i mitt utvalg har en oppfattelse om at det er enklere for kvinner å oppnå status som et offer. En forklaring på dette er at kvinner, i større grad enn menn, passer inn i oppfattelsen om hva som er et verdig offer. Ut i fra Christie sin definisjon på det ideelle offer kan det virke som om dette offeret er en kvinne. I tillegg har han også beskrevet det ideelle offer som en "hun" og det ikke ideelle offer som en "han". På basis av kulturelle diskurser i samfunnet vil trolig mange automatisk forbinde et offer med en kvinne og en overgriper med en mann. Dette kan være negativt både for kvinner og menn idet kvinner kan oppleve å bli sett på som ofre litt for ofte, mens menn kan oppleve at de ikke får anerkjennelse som ofre i det hele tatt. Burkar bekrefter dette. Hun sier at det kan virke som om offerdiskursen som regel går ut i fra et kvinnelig offer, det vil si et offer som innehar egenskaper kvinner i større grad enn menn kan innfri. Dette kan føre til at det er lettere for kvinner og identifisere seg som et offer enn det er for menn (Burkar, 2005:164). Mitt perspektiv er ikke at kvinner selv vil oppfatte det

som lettere å definere seg som ofre enn det menn har, men at samfunnet ellers vil ha mindre vanskeligheter med å definere en kvinne som et offer.

8.7 Oppsummering

Jeg har i dette kapitlet diskutert hvilken offerrolle mennene i mitt utvalg inntar. De har en oppfattelse om at det å være et offer ikke er kompatibelt med det mannlige ideal, og de opplever at de ikke får anerkjennelse for sine opplevelser. En årsak til dette kan være at menn som regel ikke passer inn i definisjonen av det ideelle offer. Mennene i mitt utvalg håndterer dette problemet med å avvise offerrollen totalt eller konstruere den på en slik måte at den ikke truer deres mannlighet. Tre av dem inntar en relasjonell offerrolle, noe som betyr at offeropplevelsene kun blir én del av deres identitet. De to siste avviser offerrollen totalt. Både det å innta en relasjonell offerposisjon og det å avvise offerrollen kan betraktes som en strategi de benytter seg av for å opprettholde sin selvfølelse både som mann og som menneske. Mine funn støtter altså opp under Høigård som skiller mellom en individualistisk offerrolle og en relasjonell offerrolle.

9 Avslutning

I denne studien har jeg sett på hvordan menn opplever og håndterer det å bli utsatt for vold fra en kvinnelig partner. Jeg har benyttet meg av kvalitative intervjuer av fem menn som har vært utsatt for fysisk eller psykisk vold fra en tidligere partner. For å belyse empirien har jeg benyttet meg av begrepsparet mannlighet og umannlighet. De viktigste bidragene jeg har benyttet meg av innenfor dette perspektivet er Ekenstam og Liliequist. Disse gir en god forklaring på hvordan mannlighet tradisjonelt har blitt konstruert, og hvordan hva som oppfattes som mannlig også bestemmer hva som oppfattes som umannlig. Videre har jeg benyttet meg av ulike teorier om offerforståelsen. Jeg trekker veksler på arbeidene til blant annet Skjørten og Hydén for å fremstille et bilde av et aktivt offer i motsetning til et mer passivt offer som representeres av for eksempel Lundgren. Den mannlige idealrolle er ikke kompatibel med rollen som offer. Spesielt ikke når det dreier seg om vold eller kontroll fra en kvinne. Det er hvordan mennene håndterer dette problemet jeg har diskutert i oppgaven.

Først i dette kapitlet oppsummerer jeg kort funn og analyser. Deretter diskuterer jeg hvilken betydning oppgavens fokus har hatt for mine analyser. Til slutt viser jeg hvordan denne spesifikke studien også kan si noe om forholdet mellom mannlige og kvinnelige ofre.

9.1 Sentrale funn

Det å bli utsatt for vold fra en kvinne kan ha ført til at mennene i mitt utvalg oppfatter seg selv som umannlige, eller er engstelige for at andre oppfatter dem som umannlige. Som en følge av dette velger mennene i mitt utvalg ulike strategier for å bekrefte sin selvfølelse som menn og på denne måten ta avstand fra det umannlige.

De tre analysekapitlene har svart på hver sin problemstilling. Det første kapitlet tar for seg utviklingen av volden fra forholdet startet til mennene i mitt utvalg innså hva de ble utsatt for. Spørsmålet jeg stiller her er hvordan mennene fortolker volden og hvilken funksjon denne fortolkningen har. Jeg finner at volden utviklet seg som en prosess og at mennene på grunn av manglende diskurser i samfunnet, hadde problemer med å innse at det var vold de ble utsatt for. Videre fortolker mennene volden på en slik måte at den i mindre grad truer deres selvfølelse som menn. Måten de gjør dette på er å definere volden som noe annet enn vold. De fleste av mennene innså ikke at det var vold de ble utsatt for før etter bruddet og de måtte

også ha hjelp av andre til å sette det ”rette” ordet på sine opplevelser. Videre nedtoner de som har vært utsatt for fysisk vold betydningen av dette. Til slutt avviser mennene at de var redd for sine partnere.

Det andre analysekapittelet tar for seg hvordan mennene i mitt utvalg håndterte hverdagen mens de var i forholdet. Spørsmålet jeg stiller er hvilke mestringsstrategier mennene benyttet seg av og hvilken funksjon disse har. Jeg finner at mennene benyttet seg av både defensive og offensive strategier gjennom hele forholdet, og at de brukte seg av mange av de samme strategiene som kvinner som lever i mishandlingsforhold bruker. Videre finner jeg at funksjonen til disse strategiene, i stor grad, er den samme for mennene i mitt utvalg som for kvinner. Jeg argumenterer for at mennene benytter seg av både de defensive og de offensive strategiene for å opprettholde sin egen selvfølelse, samtidig som de nyanserer sin offerposisjon. På denne måten fremstiller de seg selv som handlende og kompetente individer.

Det siste analysekapittelet tar for seg hvilken type offerrolle mennene inntar og hvordan de opplever at de får anerkjennelse for sine opplevelser. Jeg starter kapittelet med en gjennomgang av hva mennene oppfatter som mannlig og hva de legger i definisjonen av et offer. Denne gjennomgangen viser at mennenes oppfattelser om hva som er mannlig ikke er kompatibel med deres definisjon av et offer. Dette blir støttet av ulike studier. Som en følge av dette har jeg argumentert for at det blir viktig for mennene å avvise offerrollen eller konstruere den på en slik måte at den i mindre grad truer deres selvfølelse som menn. Tre av mennene inntar en relasjonell offerrolle i stedet for en individualistisk offerrolle. Ved å innta en relasjonell offerrolle, blir offerposisjonen en beskrivelse av maktforholdet mellom mennene og deres tidligere partner, i stedet for en beskrivelse av mennene. På denne måten blir offerposisjonen kun en del av mennenes identitet. Samtidig avviser disse tre mennene mange av de negative beskrivelsene som følger med offerrollen. De to siste mennene avviser totalt både at de var eller er ofre. Årsaken til det er at de ikke kjenner seg igjen i de negative beskrivelsene de gir et offer. De opplever disse karakteristikkenes som så negative at de ikke vil at noe ved deres identitet skal bli assosiert med et offer.

9.2 Oppgavens fokus

Det teoretiske perspektivet jeg har benyttet meg av i denne oppgaven er begrepsparet mannlighet og umannlighet. Dette har hjulpet meg i tolkningen av intervjuene og i det

analytiske arbeidet. Jeg har tolket flere av mennenes strategier som en opprettholdelse og beskyttelse av sin mannlige identitet. Kvinner gjør imidlertid mye av det samme dersom de blir utsatt for vold. Vold er et alvorlig angrep på en persons verdighet. Det blir derfor viktig både for menn og kvinner å finne strategier som kan opprettholde deres verdighet og selvfølelse. Ut i fra dette kan man argumentere for at mennenes strategier og fortolkninger er et uttrykk for et verdighetsprosjekt, og at det ikke har noe med mannlighet å gjøre. Dersom jeg ikke hadde benyttet meg av et mannsperspektiv ville jeg muligens ha funnet at mennenes strategier i stor grad er de samme som kvinners strategier, og at det i større grad dreier seg om et verdighetsprosjekt i stedet for strategier for å opprettholde sin mannlighet. Vold mot menn fra kvinner strider imidlertid så til de grader mot det mannlige ideal, at det blir umulig å overse kjønnsfaktoren. Det jeg ønsket å fokusere på i denne oppgaven har vært hvordan mennene håndterer det faktum at den mannlige idealrollen ikke er kompatibel med rollen som et voldsoffer. Ut i fra dette vil jeg konkludere med at valget av et mannsperspektiv har hjulpet meg til å forstå mennene i mitt utvalgs opplevelser.

9.3 Mannlige versus kvinnelige ofre

Jeg skal nå tydeliggjøre, ut i fra denne studien, på hvilke områder jeg mener menns offeropplevelser skiller seg fra kvinners offeropplevelser, og på hvilke områder de opplever mye av det samme. Gjennom oppgaven finner jeg at mennene i mitt utvalg opplever mye av det samme som kvinner som har vært utsatt for vold fra en partner. Ut i fra dette kan man hevde at offeropplevelsen i stor grad er den samme for menn og kvinner. Lundgren (2004) vil imidlertid hevde at det er misvisende å hevde dette fordi menn og kvinner inngår i et kjønnsmaktforhold hvor kvinner er underlagt menn. Skjørten (1994) har videre påpekt at man ikke kan behandle menn og kvinners vold som samme fenomen, fordi menn i kraft av sin fysiske styrke i større grad kan skade kvinner og oppnå makt over dem. Poenget med denne studien har imidlertid ikke vært å finne ut om det er kvinner eller menn som blir mest skadet av partnervold, eller hvem som oppnår mest makt over hvem. Det jeg har fokusert på er hvordan menn håndterer det at den mannlige idealrollen ikke er kompatibel med rollen som offer.

Når det gjelder fortolkning av volden, kan mine funn tyde på at menns offeropplevelser skiller seg noe fra kvinners offeropplevelser. Partnervold mot menn er i stor grad en fraværende diskurs i dagens samfunn, og det strider mot vår virkelighetsoppfattelse av menn som

overgripere og kvinner som ofre. Videre kan det tenkes at mennene avviser at de har blitt utsatt for vold som en strategi for å opprettholde sin mannlige identitet. Den mannlige idealrollen er ikke kompatibel med rollen som et offer, og det kan oppfattes som umannlig å være utsatt for vold fra en kvinne. Dette kan føre til at menn har problemer med å oppfatte seg selv som ofre for partnervold fordi det er mangel på erfaringer både i kulturen og i deres eget kjønn. Kvinner vil ofte nedtone volden og bagatellisere den og noen vil også benekte den. Det kan imidlertid virke som om det blir ekstra vanskelig for menn å definere sine opplevelser som vold, fordi volden er en større trussel mot deres kjønnsoppfatning enn det kvinner opplever at volden er. Kjønn vil dermed ha betydning for hvordan menn fortolker vold.

Studien kan videre indikere at mannlige ofre for partnervold har større vanskeligheter med å få anerkjennelse for sine opplevelser enn det kvinnelige ofre har. Det finnes langt flere hjelpeinstanser for kvinner og det har blitt satt i gang en rekke tiltak for å hindre vold mot kvinner. En forklaring på dette er sannsynligvis ulikheten når det gjelder forekomster. Det er flere kvinner enn menn som opplever å bli utsatt for partnervold. En annen forklaring kan være at kjønnsstereotypene kan føre til at det er enklere å oppfatte kvinner som ofre, og at menn befinner seg langt unna det de fleste forbinder med et verdig offer.

Både menn og kvinner vil ha problemer med å definere seg som ofre. Årsaken til det er at offerrollen fører med seg en rekke negative karakteristikk som de færreste mennesker vil tilskrive seg selv. Jeg har imidlertid argumentert for at mannlige ofre opplever det som mer problematisk å definere seg som offer fordi offerrollen bryter mer med mennenes forståelse av seg selv som kjønn enn den gjør for kvinner.

Oppgaven indikerer at mannlige og kvinnelige ofre benytter mange av de samme mestringsstrategiene, og at funksjonen til disse er den samme. Vold kan betraktes som et alvorlig angrep på en persons verdighet. Både menn og kvinner vil dermed benytte seg av ulike strategier for å vise motstand mot volden, slik at de fremstiller seg selv som handlende og kompetente individer, i stedet for passive ofre. Det kan imidlertid tenkes at mestringsstrategiene blir viktigere for kvinner idet de må beskytte seg mer mot volden fordi den fysisk kan skade dem i større grad enn kvinners vold kan skade menn. Videre er det mulig at å vise motmakt blir ekstra viktig for menn fordi volden representerer et angrep på deres selvfølelse som menn.

9.4 Videre forskning

Menn som ofre for partnervold er et nytt forskningsområde og på ingen måter ferdig utredet. Oppgaven min danner grunnlag for temaer som kan være utgangspunkt for videre forskning. Det kan være interessant å se mer på forskjeller og likheter når det gjelder mannlige og kvinnelige ofre ved å stille de samme spørsmålene til både kvinner og menn som er utsatt for vold. Et annet og veldig relevant tema kan være hvordan man kan tilpasse hjelpetilbudet slik at det blir mer tilpasset hvert enkelt individ uavhengig av kjønn. Videre kunne det være interessant å diskutere hvorvidt menns oppfattelser av seg selv som et offer varierer med klasse, alder og etnisitet.

9.5 Avsluttende kommentarer

Oppgaven er sosiologisk interessant idet den kan si noe om hvordan menn opplever å bli utsatt for vold fra en kvinne. Studien føyer seg inn i den sosiologiske tradisjonen idet den tar opp temaer som kjønn, makt og vold. Dette er et relevant tema idet menn nå har fått lovfestet rett til krisesenter. Som en følge av dette vil det bli viktig å få innsyn i hvordan menn opplever å bli utsatt for vold fra en partner. Muligens vil de ikke ha de samme behovene som kvinnelige ofre, og det blir derfor viktig å finne ut hvordan man best mulig kan legge forholdene til rette for mannlige ofre.

Litteraturliste

- Aakvaag, Gunnar C. (2008). Nye sosiologiske samtidsdiagnoser: Ulrich Beck, Anthony Giddens og Zygmunt Bauman. I Gunnar. C. Aakvaag (Red.), *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Album, Dag (1996). *Nære fremmede*. Otta: Engers Boktrykkeri.
- Andersen, Torbjørn Herlof (2001). *Tause menn. Seksuelle overgrep mot gutter i kristne miljøer*. Oslo: Verbum.
- Archer, John (2002). Sex differences in Physically aggressive acts between heterosexual partners. *Aggression and Violent Behavior*. Lancashire: University of central Lancashire.
- Askeland, Ingunn Rangul, Ingrid Strand og Iselin Sætre (2002). Voldsutsatte kvinners erfaringer - et bidrag til arbeid med menn som utøver vold. I Marius Råkil (Red.), *Menns vold mot kvinner*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Barne- og likestillingsdepartement (2008). *Om menn, mansroller og likestilling (2008 - 2009)*, St.meld. nr. 8. Oslo: Barne- og likestillingsdepartement.
- Bateson, Gregory (2002). *Mind and nature: A necessary unity*. New Jersey: Hampton Press, INC.
- Bergen, Raquel Kennedy (1996). *Wife Rape. Understanding the Response of Survivors and Service Providers*. London: Sage Publications.
- Bjerke, Eirin (2006). *Kvinner i mishandlingsforhold. Mestrings- og motmaktsstrategier*. Masteroppgave. Universitetet i Oslo.
- Bourdieu, Pierre (1993). A science that makes trouble. I Pierre Bourdieu (Red.), *Sociology in Question*. London: Sage Publications.
- Bowker, Lee H. (1998). Introduction. I Lee. H. Bowker (Red.), *Masculinities and Violence*. London: Sage Publications.
- Brandth, Berit og Elin Kvande (1991). *Fra forsørger til omsørger - Om den maskuline utforming av barneomsorg*. ISS Rapport nr. 31, Trondheim.
- Burkar, Veronica (2005). *Gestaltninger av offererfarenheter*. Lund: Sociologiska institutionen, Lund universitet.
- Bøhm, Hege (2003). *Menn har ikke monopol på vold*. Masteroppgave. Universitetet i Oslo.
- Christie, Nils (1975). *Hvor tett et samfunn?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Christie, Nils (1986). The Ideal Victim. I Ezzat A. Fattah (Red.), *From Crime Policy. Reorienting the Justice System.*: MacMillan Press Ltd.

- Connell, R. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Creswell, John W. (2007). *Qualitative inquiry og research design*. London: Sage Publications.
- Dalen, Monica (2004). *Intervju som forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- David, Deborah S. og Robert Brannon (1976). *The Forty - Nine Percent Majority. The Male Sex Role*. London: Addison-Wesley Publishing Company.
- Dobash, Emerson R. og Russel Dobash (1980). *Violence Against Wifes*. England: Open Books.
- Dunn, Jennifer (2005). "Victims" and "Surviviors": Emergins vocabularies of motive for "Battered Women Who Stay". *Sociological Inquiry*, 75(1), 1-30.
- Eggebø, Helga (2007). *Offeromgrepet - til last eller gagn?* Masteroppgave. Universitetet i Oslo.
- Ekenstam, Claes (1999). Rädd at falla: gråtens och mansbildens sammanflätade historia. I Anne Marie Berggren (Red.), *Manligt och omanligt ett historiskt perspektiv* (pp. 157-173). Stockholm: Forskningsrådsnämnden.
- Ekenstam, Claes (2006). Män, manlighet och omanlighet i historien. I Jørgen Lorentzen og Claes Ekenstam (Red.), *Män i Norden* (pp. 13-47). Hedemora: Gidlunds Förlag.
- Ericsson, Kjersti (1999). *Søstre, kamerater!* Larvik: Røde fane.
- Fog, Jette (2004). *Med samtalen som utgangspunkt*. København: Nørhaven Book.
- Follingstad, Diane R., Larry L. Ruthledge, Barbara J. Berg, Elizabeth S. Hause og Darlene S. Polek (1990). The Role of Emotional Abuse in Physically Abusive Relationships. *Journal of Family Violence*, 5(2), 107-120.
- Gagnon, John H. (1976). Physical Strength, once of significance. I Deborah S. David og Robert Brannon (Red.), *The Forty - Nine Percent Majority. The Male Sex Role*. London: Addison-Wesley Publishinh Company.
- Gelles, Richard J. (1997). The "appropriate" Victims: Women. I Richard J. Gelles (Red.), *Intimate Violence in Families*. London: Sage Publications.
- Goffman, Erving (1963). The self and its others. I Erving Goffman (Red.), *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. London: Simon og Schuster Inc.
- Haaland, Thomas og Sten-Erik Clausen (2005a). Fysisk maktbruk, slagsmål og vold. I Thomas Haaland, Sten-Erik Clausen og Berit Schei (Red.), *Vold i parforhold - ulike perspektiver*. Oslo: NIBR-rapport 2005:3.

- Haaland, Thomas og Sten-Erik Clausen (2005b). Trusler og maktbruk i parforhold. Utbredelse. I Thomas Haaland, Sten-Erik Clausen og Berit Schei (Red.), *Vold i parforhold - ulike perspektiver*. Oslo: NIBR-rapport 2005:3.
- Haaland, Thomas og Sten-Erik Clausen (2005c). Vold i likeverdige og ikke-likeverdige parforhold. I Thomas Haaland, Sten-Erik Clausen og Berit Schei (Red.), *Vold i parforhold - ulike perspektiver*. Oslo: NIBR-rapport 2005:3.
- Haaland, Thomas, Sten-Erik Clausen og Berit Schei (2005). *Vold i parforhold -ulike perspektiver*. Oslo: NIBR.
- Haavind, Hanne (2000). På jakt etter kjønnede betydninger. I Hanne Haavind (Red.), *Kjønn og fortolkende metode* (pp. 7-57). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Helweg-Larsen, Karin og Mariel Louise Frederiksen (2008). *Vold mod mænd i Danmark. Omfang og karakter*.
- Hjemdal, Ole Kristian, Hilde Pape og Kari Stefansen (2004). Innledning. I Hilde Pape og Kari Stefansen (Red.), *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler og vold og seksuelle overgrep* (Vol. 1). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Holmberg, Carin og Viveka Enander (2004). *Varfor går hon?: om misshandlede kvinnors oppbrottsprosesser*. Ystad: Kabusa böcker.
- Holter, Øystein Gullvåg (1999). *Mannsforskning i Norge*. Oslo: Norges forskningsråd. Området for kultur og samfunn.
- Holter, Øystein Gullvåg (2001). Nærkontakt med kjønn. I Dag Øistein Endsjø og Helge Svare (Red.), *Lei av kjønn?* Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Hydén, Margareta (1995). *Kvinnomishandel inom äktenskapet* Stockholm: Liber utbildning.
- Hydén, Margareta (2000). Forskningsintervju som relationell praktik. I Hanne Haavind (Red.), *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Høigård, Cecelie (1993). The victim as expert: active and captive *NORA*, 1, 51-64.
- Isdal, Per (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Jareg, Kirsti, og Ingunn Rangul Askeland (1995). *Kvinnelige voldsutøvere-en fenomenologisk studie av kvinner som bruker vold mot sine mannlige partnere*. Universitetet i Oslo, Oslo.
- Jevne, Kari (2001). Samværsfedre - Ansvarsløse lekeonkler eller ordentlige pappaer? . I Kari Moxnes, Inge Kvaran, Hjørdis Kaul og Irene Levin (Red.), *Skilsmisens mange ansikter. Om barns og foreldres erfaringer med skilsmisse*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

- Johnson, Michael P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence. Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family* 57(2), 283-294.
- Johnson, Michael P. (2008). *Control and Violence in Intimate Relationships A Typology of Domestic Violence*. Boston: Northeastern University Press.
- Jonassen, Wenche (2010). Menn på krisesenter. *Klassekampen* 9.2.2010, p. 15,
- Jungnitz, Ludger, Hans-Joachim Lenz, Dr. Ralf Puchert, Dr. Henry Puhe og Willi Walter (2004). *Men's experiences of interpersonal violence in Germany -Results of the pilot study-* Berlin: Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth.
- Karlsen, Marianne Berg (2001). *"I Venskabs Paradiis" En studie av maskulinitet og vennskap mellom menn*. Oslo: Den Norske Historiske Forening
- Kimmel, Michael S. (1987). Rethinking "Masculinity". *New Directions in Research*. I Michael S. Kimmel (Red.), *Changing men. New Directions in Research on Men and Masculinity*. London: Sage Publications.
- Kimmel, Michael S. (1994). Masculinity as Homophobia. I Harry Brod og Michael Kaufman (Red.), *Theorizing Masculinities*. London: Sage Publications.
- Kimmel, Michael S. (1996). *Manhood in America*. London: The Free Press.
- Kimmel, Michael S. (2002). "Gender Symmetry" in Domestic Violence. *Violence Against Women*, 8(1332).
- Klinth, Roger (1999). Den emanciperade mannen. I Anne Marie Berggren (Red.), *Manligt och omanligt i ett historiskt perspektiv*. Stockholm: Forskningsrådsnämnden.
- Kolnar, Knut (2005). Innledning. I Knut Kolnar (Red.), *Mannedyret*. Oslo: Spartacus.
- Kvale, Steinar (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Lamb, Sharon (1999a). Constructing the Victim. Popular Images and Lasting Labels. I Sharon Lamb (Red.), *New Versions of Victims* (pp. 108-138). New York og London: New York University Press.
- Lamb, Sharon (1999b). Introduction. I Sharon Lamb (Red.), *New Versions of Victims. Feminists Struggle with the Concept*. New York: New York University Press.
- Lennér-Axelson, Barbro (1994). *Männens röster*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Liliequist, Jonas (1999). Från niding till sprätt. En studie i det svenska omanlighetsbegreppets historia från vikingatid till sent 1700-tal. I Anne Marie Berggren (Red.), *Manligt och omanligt i ett historiskt perspektiv* (pp. 73-95). Stockholm: Forskningsrådsnämnden.
- Lindgren, Magnus (2004). *Brottsoffer i rättsprocessen*. Stockholm: Jure Förlag AB.

- Lorentzen, Jørgen (1998). August Strindberg: Faderen. I Jørgen Lorentzen (Red.), *Mannlighetens muligheter* (pp. 139-193). Oslo: Aschehoug.
- Lorentzen, Jørgen (2004). *Maskulinitet*. Oslo: Spartacus.
- Lorentzen, Jørgen (2005). *The role of men in combating violence against women*. Notat for The United Nations Division for the Advancement of Women.
- Lorentzen, Jørgen (2006). Forskning på menn og maskuliniteter. I Jørgen Lorentzen og Wenche Mühleisen (Red.), *Kjønnsforskning. En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundgren, Eva (1992). "Jeg er mann og du er kvinne." Kjønnsdikotomisering i en tokjønned intervjuopprosess. I Eva Lundgren (Red.), *Det får da være grenser for kjønn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundgren, Eva (2004). *Voldens normaliseringsprosess*. Stockholm: Roks.
- Mason, Jennifer (1996). *Qualitative Researching*. London: Sage Publications.
- Mathiesen, Thomas (1982). *Makt og motmakt*. Oslo: Pax Forlag.
- Midtsand, Nils Eide-. (2003). Fanger i Blåskjeggs borg - langtidsvirkninger av seksuelle overgrep mot gutter. I Torkild Berge, Eva Dalsgaard Axelsen, Geir Høstmark Nielsen, Inger Hilde Nordhus og Reidar Ommundsen (Red.), *Samtaler som forandrer. Psykologisk teori i praksis*. Bergen Fagbokforlaget.
- Miles, Matthew B. og A. Michael Huberman (1984). Within-Site Analysis. I Matthew B. Miles og A. Michael Huberman (Red.), *Qualitative Data Analysis. A Sourcebook of New Methods* (pp. 79-150). London: Sage Publications.
- Mosse Georg L. (1996). *The Image of Man*. New York: Oxford University Press.
- Møller, Mogens (2000). *I fars vold*. Oslo: Kommuneforlaget.
- NESH (2006). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Oslo.
- Newburn, Tim og Elizabeth A. Stanko (1994). When men are victims: the failure of victimology. I Tim Newburn og Elizabeth A. Stanko (Red.), *Just Boys Doing Business. Men, masculinities and crime*. London og New York: Routledge.
- Oftung, Knut (2009). *Skilte fedre. Omsorg, mestring og livskvalitet*. Universitetet i Oslo, Oslo.
- Pape, Hilde (2003). Vold og krenkelser i unge menneskers parforhold. *Tidsskrift Norsk Lægeforening*.
- Pape, Hilde og Kari Stefansen (2004). Vold og krenkelser i parforhold. I Hilde Pape og Kari Stefansen (Red.), *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet*

- for trusler og vold og seksuelle overgrep* (Vol. 1). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Pape, Hilde og Kari Stefansen (2006). Kjønn og vold I Jørgen Lorentzen og Wenche Mühleisen (Red.), *Kjønnsforskning. En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Reform (2010). Reform - ressurscenter for menn. Hentet 30.03.10, 2010, fra www.reform.no
- Røthing, Åse og Helene Aarseth (2006). Kjønn og familie. I Jørgen Lorentzen og Wenche Mühleisen (Red.), *Kjønnsforskning. En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Råkil, Marius (2002). En introduksjon til feltet menns vold mot kvinner. I Marius Råkil (Red.), *Menns vold mot kvinner* (pp. 17-29). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sandmo, Erling (1999). *Voldssamfunnets undergang. Om disiplineringen av Norge på 1600-tallet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Silverman, David (2005). *Doing Qualitative Research*. London: Sage Publications Ltd.
- Skjørten, Kristin (1988). *Når makt blir vold*. Oslo: Institutt for kriminologi
- Skjørten, Kristin (1994). *Voldsbilder i hverdagen*. Oslo: Pax Forlag.
- Skjørten, Kristin, Tore Bjørge og Leif Petter Olaussen (1999). *Forskning om vold*. Oslo: Norges Forskningsråd.
- Slottemo, Hilde Gunn (2000). *Menn som forskningsfelt*. Dragvoll: Senter for kvinne- og kjønnsforskning.
- Sogn, Hanne og Ole Kristian Hjemdal (2009). *Vold mot menn i nære relasjoner. Kunnskapsgjennomgang og rapport fra et pilotprosjekt*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Stefansen, Kari, Hilde Pape og Ole Kristian Hjemdal (2004). Kontakt med politi, fagfolk og hjelpeinstanser. I Hilde Pape og Kari Stefansen (Red.), *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler og vold og seksuelle overgrep* (Vol. 1). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Stefansen, Kari og Ingrid Smette, I. (2006). "Det var ikke en voldtekt, mer et overgrep..." Kvinnens fortolkning av seksuelle overgrepserfaringer. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 47(1), 36-56.
- Stitt, Seán og Audery Macklin (1997). *Battered Men: The hidden victims of domestic violence*. Liverpool: Liverpool John Moores University.
- Svare, Helge (2001). "Jeg vil ikke være jente." Kjønn som myte og konstruksjon. I Dag Øystein Endsjø og Helge Svare (Red.), *Lei av kjønn?* Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Thagaard, Tove (2003). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Whitehead, Stephen M. (2002). *Men and Masculinities*. Cambridge: Polity.

Widerberg, Karin (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Alle kilder i oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgaven er 39 221

Vedlegg

Vedlegg 1: Introduksjonsbrev

Forespørsel om deltagelse i studien:

”Hvordan ser den mannlige offerrollen ut?”

En studie av menn som har vært utsatt for partnervold.

Mitt navn er Line Bjerkeseth. Jeg skriver masteroppgave i sosiologi på Blindern. Temaet mitt er menn som har vært utsatt for vold fra sin nåværende eller tidligere partner.

Det finnes mange måter å definere vold på. De fleste tenker først og fremst på fysisk maktbruk. Jeg benytter meg imidlertid av en bred definisjon som omfatter både fysisk og psykisk vold. Man kan si at fysisk vold er alle voldelige handlinger som retter seg mot den andre sin kropp. Eksempler på dette kan være slag og spark. Psykisk vold er litt vanskeligere å definere, men det dreier seg om maktbruk som ikke er direkte fysisk. Psykisk vold kan dreie seg om direkte trusler som ”jeg skal drepe deg” og mer indirekte trusler som ”du vet hva som skjer hvis du gjør det”. I tillegg kan isolerende atferd, hvor man blir forsøkt hindret i å ha kontakt med venner og familie, inkludert barn, være en grad av psykisk vold. Kontrollerende adferd inkludert sjalusi, nedlatende adferd og det å være verbalt nedlatende er andre grader. Enkelte kan også oppleve å bli beskyldt for falske beskyldninger av ulike slag. Jeg er interessert i å komme i kontakt med menn som har opplevd noe av dette fra sin nåværende eller tidligere partner.

Bakgrunn og hensikten med studien

Undersøkelsen har til hensikt å bidra til at man får mer kunnskap om menn som har vært utsatt for partnervold. Selv om studier av forekomsten av vold i Norge har vist at menn i nesten like stor grad som kvinner blir utsatt for vold fra en partner, vet vi lite om hvordan denne volden utarter seg og hvilke konsekvenser den har for de mennene som utsettes.

Hva innebærer deltagelse i studien?

Deltagelse innebærer at du vil bli intervjuet en gang av meg. Selve intervjuet vil ta ca. 1 time. Problemstillingen min er: **Hvordan ser den mannlige offerrollen ut?** Ulike temaer vi vil komme inn på er blant annet hvilke forventninger som knytter seg til menn som har vært utsatt for partnervold. På hvilken måte får menn anerkjennelse som et offer? Hva slags type vold har menn vært utsatt for og hvilke konsekvenser har dette fått for dem i ettertid?

Hva skjer med informasjonen om deg?

Informasjonen om deg vil bli brukt i min masteroppgave. All informasjon vil bli anonymisert i den publiserte masteroppgaven slik at det ikke er mulig å gjenkjenne deg. Utskriftene av intervjuet vil bli oppbevart på et sikkert sted, og de vil bli makulert når jeg er ferdig med analysen. Prosjektet vil avsluttes 18. Mai 2010.

Frivillig deltagelse

Det er frivillig å være med på undersøkelsen og du kan trekke seg når du måtte ønske det, uten å gi noen grunn. Det vil ikke få noen konsekvenser for deg dersom du takker nei til å være med i undersøkelsen. Dersom du trekker deg kan du kreve at all informasjon om deg blir slettet. Dersom du ønsker det, kan du få innsyn i hvilke opplysninger som har kommet fram under intervjuet, slik at eventuelle misforståelser kan rettes opp.

Veilederne mine er Jørgen Lorentzen og Kari Stefansen.

Prosjektet er godkjent av NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste).

Dersom du vil delta i undersøkelsen skriver du under på samtykkeerklæringen under.

Jeg er villig til å delta i studien og samtykker til å delta i et intervju i løpet av høsten 2009.

(Signert av prosjektdeltager)

(telefonnummer)

(mailadresse)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Personopplysninger

Alder

Utdannelse

Sivilstand/barn

Forhold til X under tiden du ble utsatt for vold (gift, samboer, kjæreste)

Forholdet deres i dag

Hennes utdannelse

Lengden på relasjonen

Begynnelsen av forholdet

Kan du si noe om ditt inntrykk av din tidligere partner første gang dere møttes?

Hvordan vil du betegne begges innflytelse i forholdet?

Lyttet dere til hverandre?

Ble begge sine valg og ønsker prioritert?

Hvordan taklet dere konflikter i begynnelsen?

Når begynte du å føle at alt ikke var bra i forholdet, og på hvilke måter kom dette fram?

Hvordan reagerte du på dette?

Den siste voldsepisoden

Kan du beskrive den siste voldsepisoden som du husker?

Hvordan reagerte du?

Første voldsepisode

Hva var den/de første tingene du i ettertid vil karakterisere som vold?

Kan du fortelle litt om hendelsen?

Kan du fortelle om hvordan du reagerte på den første voldsepisoden?

Var det ventet/uventet?

Hvordan reagerte din tidligere partner på din reaksjon under og like etter episoden?

Tolket du episoden som vold der og da?

Hvis ikke: Hvorfor?

Etter hvert som forholdet utviklet seg

Kan du beskrive hvordan volden utviklet seg?

Grad/hyppighet

Forandret volden og reaksjonene dine seg?

På hvilken måte virket volden inn på hverdagen din?

Var du redd for henne?

Gjorde du noe for å hindre eller unngå volden?

Motstand

Ved konfliktsituasjoner: Innledet du noen gang volden? Tok du noen gang igjen?

Hvorfor/hvorfor ikke?

Kan du i så fall fortelle om en slik situasjon?

Hvordan tok du igjen/innledet?

Var det noe som skilte disse episodene fra de gangene du ikke tok igjen eller innledet?

Hva følte du etter episodene?

Minsket dette på noen måter hennes vold mot deg?

Vendepunktet/Proessen

Når i forholdet gikk det opp for deg at du levde i det du vil karakterisere som et voldelig forhold?

Tok du kontakt med andre for å snakke om volden og til å få hjelp?

Hvordan reagerte de?

Var andre involvert i å definere hendelsene som vold?

Hva var det som fikk deg til å forlate din tidligere partner?

Når tok du kontakt med Reform? Tok du selv kontakt eller ble du oppfordret til det?

Hvordan fikk du vite om Reform?

Hvorfor tok du kontakt første gangen? (hjelp, noen å snakke med osv)

Hva var resultatet av det?

Kan du beskrive hjelpen du fikk etter at volden ble kjent?

Offerdefinisjon

Hva legger du i definisjonen av et offer?

Kan du gi et eksempel/beskrivelse av et ideelt offer? Og en ideell overgriper?

I litteraturen om ofre blir det ofte hevdet at det å være et offer ofte blir assosiert med det å være et hjelpeløst og passivt menneske. Hva mener du om dette?

Er offer, etter din mening, en positiv eller negativ betegnelse?

Hvorfor?

Vil du å karakterisere deg selv som et offer? Hvorfor/hvorfor ikke?

Ofre for kvinnemishandling sier ofte at de føler skam og ansvar for volden. Er dette noe du kjenner deg igjen i?

Ansvar for volden?

Ansvar fordi du ikke forlot din tidligere partner tidligere?

Hvis ikke utsatt for fysisk vold: Tror du det er vanskeligere å bli definert som et offer?

Tror du det er vanskeligere for menn å definere seg som et offer enn det er for kvinner?

Hvorfor/hvorfor ikke?

Føler du at omgivelsene støtter deg og tror på deg?

Mannlighet/umannlighet

Kan du si noe om hva du assosierer med det å være mannlig?

Er det visse karakteristikk en mann forventes å ha?

På hvilken måte påvirket det å være utsatt for vold fra partneren din selvtilliten din som mann? Hvordan er den nå?

På hvilken måte føler du at samfunnet tar tak i problematikken med vold mot menn i nære relasjoner?

Forskningen hevder at mange menn synes at det er tabubelagt for menn å være utsatt for vold av partneren sin. Hva mener du om dette?

En del litteratur hevder at menn har vanskeligere enn kvinner til å snakke om problematiske ting. Hva mener du om dette?

Litteraturen hevder videre at det er forventet at menn i større grad skal bite tennene sammen og takle problemene selv. Kan du ta stilling til dette?

Etter bruddet

Gikk du til politianmeldelse av din tidligere partner? Hvorfor/hvorfor ikke?

Hvis ja, hvordan tok politiet imot deg? Trodde de på deg/tok deg alvorlig?

Hva tror du selv er avgjørende for å kunne forlate et voldelig forhold?

Hvordan har volden preget deg i ettertid?

Har du gått inn i et nytt forhold?

Har historien din preget den/ de nye relasjonene?

Til slutt, er det noe du synes jeg burde ha spurt om som jeg ikke har nevnt?